

**MAGYAR IRÓK ARANY KÖNYVTÁRA
XVI.**

**TARKA MESÉK
ELBESZÉLÉSEK**

**IRTA
BÁRSONY ISTVÁN**

**BUDAPEST, 1908
GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

EGY KIS HISZTERIA.
AZ UTOLSÓ BARANG.
A NAGY BOLOND.
BÚCSU.
KIVÜL A RÁCSON.
SANTA MARIA DI LEUCA.
A HOLD.
SZORONGÁSOS PERCEK.
AZ ELSŐ.
AKI A FÜLÉVEL LÁT.
HÁLÁBÓL.
A SEBHELY.
AZ ÖREG KEREZSI.
HOGY ROMLIK EL AZ EMBER.
DINI UR.
PARAJDYÉK.
BIZ' EZ FURCSA EMBER.
AZ UTOLSÓ FARKAS.
KEZDŐDŐ ÉJSZAKA.
EGY SORON.
TANU NÉLKÜL.
A HAVLASZA-ESET.
TÜNDÉRMESÉK.

EGY KIS HISZTERIA.

Már csöngettek a zimonyi vonat utasainak, amikor az első osztályu váróterembe egy nő lépett be. Nyomon követte valaki, aki nem tudta, hova legyen, úgy ugrabugrált körülötte.

A fiatal nő karcsu volt és barna, abból a fajtából, amely szenvedélyességet sugároz ki. A szeme helyén mintha két széndarab izzott volna, szép metszésű szája körül pedig ott volt az a bizonyos kissé szigorú vonás, ami a férfiaknál akaraterőt, a nőknél ellenben gyakran csak dacot jelent.

Kísérője egy II. Vilmos-bajuszu ur volt; egy „fess uracs”, akiről csak úgy áradt azoknak az illatoknak valamelyike, amelyek főtörvénye, hogy semmiesetre se legyen rokonsága a természetessel.

Amint a nő kis táskáját vitte, lecsüngő kezére rácsuszott a csuklójáról a meglehetősen bő aranylánc, amit karperecképpen viselt.

Mindkettőjükön ideges, nyugtalanságot lehetett észrevenni. Mintha kerülték volna annak az egypár utasnak a tekintetét, aki még a váróteremben ücsörgött. És mégis, amikor a terem közepéig értek, az asszony ellenállhatatlan kényszert érzett, hogy oldalt nézzen valakire, aki mozdulatlanul állt.

Szőke, magas, erős ember volt. Rövidre nyírt s az állán hegyesedő szakállt viselt; a bajusza tömört és kissé merev; a szeme kék, nyílt és hideg, mint a tiszta téli égbolt. Az egész ember maga a férfiasság.

Amikor az asszony meglátta, összeresztett.

Ezt észrevette a Vilmos-bajuszu uracs is és szintén arra fordult. Ő is meghökkent. Sőt majdnem megijedt. Önkénytelenül nyult a kalapjához.

- Szervusz, - nyögte zavartan, miközben a másik nyugodt kimért udvariassággal üdvözölte a nőt: - Jó reggelt, Janka.

Az asszony egy pár pillanatig nem tudta, mit csináljon. Gépiesen mondta: - jó reggelt. És mintha a lába cöveket vert volna, megállott.

Ez a parányi tétozás éppen elég volt arra, hogy a szőke férfi rögtön melléje lépjen és társul szegődjék hozzá.

Most már nem lehetett a pusztá köszönéssel beérniök. Együtt indultak ki a váróteremből a vonat felé.

A Vilmos-bajuszu ur még idegesebben mozgott, mint az imént. Kahicsolt és riszálta a torkát, mintha valakinek a figyelmét fel akarná hívni, de alkalmasint nem a szőke urét. Pedig mégis az vette észre az erőlködését és félvállról kérdezte, mialatt alig fordult oda a negyedrés arcával: - te is utazol?

A Vilmos-bajuszu elvörösödött. Kitalálta, hogy ebben tulajdonképpen ez van: tán kíséred az asszonyt?

- Hehe! - nevetett erőltetve, - hehe! - De azt már sehogysem birta magából kiszorítani - pedig szerette volna, - hogy némi felülkerekedéssel kimondja: - igenis, kísérem ő nagyságát.

A vonatra a nagy szőke ember segítette fel a fiatal nőt, azután utána ment és nem törődött vele, hogy a Vilmos-bajuszu uracs szuszogva és nyilván boszankodva mászik utánok.

Hogyan, mikor így elromlott a terve, hogy kettecskén utazzék azzal a szép asszonnyal, félfülkében.

A szőke ur kemény mozdulattal nyitott fel egy szakaszt s érces hangon mondta: tessék! Az asszony szótfogadott s bement. Leült arra helyre, amit a férfi egy kézmozdulattal kijelölt neki.

A Vilmos-bajuszu ur a csomagokkal bajlódott; folyvást izgatottan kahicsolt; hosszadalmasan rendezkedett. Ők ketten még csak rá sem néztek. Eddigelé a köszönésen kívül nem szóltak egymáshoz. Most, végre megkérdezte a szőke férfi: - hová mégy, édes Janka?

*

Huszonnégy órával azelőtt, hogy ezek a vasuton így összekerültek, Bánd Jenő gyáros a következő levelet kapta a feleségétől, aki reggel izgatottan és indulatosan ment el hazulról:

Nem bírom ki tovább maga mellett és sietve adom tudtára, hogy el akarok válni. Én nem tudom, milyen ember maga, de engem borzasztóan nyom örökös energiájával, amit néha akkor sem tudok elviselni, ha nem nekem szól. Én nem vagyok szelid házigalamb, aki kézből csipegeti a tiszta buzát; vadmadár vagyok, amelynek szabadság kell; - s maga engem lenyűgöz, megbénít, rabbá tesz; ha csak rám néz is, szorongok, s azt hiszem: egyike vagyok gyárbeli embergépeinek, akik csak engedelmeskednek. Szerettem magát, nem tagadom, de félttem magától mindig; annál rosszabb, hogy nem is tudom miért; - hisz nem bánt, sőt kényeztet; de - ha a tekintélye rám nehezedik, elvész a lélegzetem és attól tartok, hogy még megfulladok. Megyek a nénémhez, aki már régen sajnál engem; oda várom a válaszát, amelyet kérem, *jól gondoljon meg*, mielőtt elküldi. Isten önnel. Janka.

Erre a levélre egy óra múlva ott volt Bánd Jenőnél a „jól meggondolt” válasz.

Édes feleségem! Már megint bolondokat beszélsz, bele a világba. El akarsz tőlem válni, pedig ezen a világon senki sem szeret úgy téged, mint én. Magad is mondd, hogy nem bántalak; hogy pedig „tele vagyok energiával”, arra azt felelem, hogy enélkül a gyáramban egy napig se tudnék fegyelmet tartani. Én különben magam sem tudom, mi bajod neked ezzel; azt se tudom, miben nyilvánul veled szemben. Hisz’ olyan törékeny és ideges vagy, hogy még a nézése alatt is összeroskadsz. Pedig nincs az a gyönyörű új gépem, amelyikre olyan gyöngéd örömmel néznék, mint te rád szoktam. Vajjon nem az a majom Gályás heccelt fel ellenem? Én nem bánom, ha verseket olvastok együtt; de ha mást veszek észre, Gályásnak a belét kitaposom. Egyébiránt pedig, ha el akarsz tőlem válni: jól van. Én erővel senkit se kötök meg. Majd visszajössz te magadtól is, ha megérted, milyen ostobaságot készülsz elkövetni. - Szerető férjed, Jenő.

*

És most ez az ember kérdezte: hova mégy, édes Janka.

De jó lett volna azt felelni neki: mi köze hozzá, kérem? - Csakhogy nem lehetett. Pedig mennyi sértés volt abban a „meggondolt” levélben, amit olyan boldogság lett volna megtorolni.

Az asszony összeszorította a száját s dacosan mondta: megyek az anyámhoz; elhozom tőle a kis fiamat.

Bánd Jenő arca egyszerre felvidult. - Ez kedves tőled, - mondta elégedetten.

Az asszony kissé hetykén válaszolt: - Nem tudnám, micsoda különös kedvesség kell ahhoz, hogy az anya szeresse a fiát.

- A *mi* fiunkat, - tette hozzá Bánd nyomatékkal.

Az asszony vállat vont és hallgatott.

A férfi kezdte újra: - Amíg az idő elég jó volt, magam sem bántam, hogy a szabad levegőn volt a gyerek; - de most már jobb lesz neki otthon. Érdekes, hogy egy gondolatunk van. Én is ő érte megyek, a fiamért.

Az asszony gyors mozdulattal fordult az urához. - Nem értem; nagyon csudálkozom...

- Mi van azon csudálni való, ha haza akarom vinni a fiamat?...

A vonat már régen teljes gőzzel rohant végig az egyhangu síkságon. Odakint varjak röpködtek s a vonattal versengésükben megverve maradoztak el a csendes tájon. Más semmi se történt. Az asszony mégis úgy riadt fel, mintha valamennyi fekete varju gonosz kísértet lett volna, aki őt üldözi:

- De furcsákat beszél. Csak nem gondolja, hogy elveheti tőlem a gyermekemet?

- Ki gondol ilyesmire? A gyermek *haza* jön, punktum. Akadály ez, hogy az anyja egész életén át vele legyen?

- Maga már megint kezdi, Jenő, - szólott az asszony, csaknem siró hangon. - Ől, gyilkol, kinez; - mit akar velem, mondja?

Épp úgy veszekedett, mint rendesen. A nagy, szőke ember csak a fejét csóválta, mint mindig, amikor a feleségében a szenvedély kerekedett felül.

A Vilmos-bajuszu ur annyit kahicsolt, krárogott már, hogy egészen berekedt. Nagyon kellemetlen volt neki, hogy ezek itt úgy patvarkodnak egymással, mintha ő itt se volna. Olyasmit érzett, hogy kötelessége az asszony pártjára állni, ha már lovagjául szegődött. Megszólint:

- De lásd, édes Jenő...

A hideg kék szempár, amely annyira hasonlított a tiszta téli éghez, most ránehezedett.

- Mi közöd neked ehhez, Gályás? - kérdezte a gyáros lesujtó nyugalommal.

Gályás magába nyelte, amit mondani akart s elfordult. Kinézett az ablakon. Sokért nem adta volna, ha innen most okosan, szép szerével odábbállhatott volna.

Bánd megint csak az asszonynyal törődött. - Így hát együtt megyünk a mamácskádhoz és együtt hozzuk el a gyereket, - jó? Ha ezt nem akarnád, akkor a törvény dönt, amely válás esetén a hétéves fiút az apának ítéli.

Az asszony elsápadt, azután elpirult. Ingerülten pattant fel:

- Bolond törvény; istentelen törvény, gonosz törvény! Nem is igaz, - csak maga találta ki.

A gyáros megszólította Gályást.

- Te olyan félbenmaradt fiskális vagy; világosítsd fel ő nagyságát.

A Vilmos-bajuszu uracs összerándult. Röstelte azt a jelzőt, de jobbnak látta, hogy ne nagyon vegye észre.

Krárogott, pislogott s olyasmit dünnyögött, hogy biz' az nincs másképen.

Az asszonykának éppen elég volt az izgalomból. - Hallják, - kiáltotta, - ha sokat izgatnak, leugrom a vonatról, bizony isten!

- No, még csak az kellene, - rémüldözött magában a félbenmaradt ügyvéd. Egyet gondolt s bocsánatot kért, hogy ő szivarozhatnék, - kimegy a folyosóra.

Amikor eltűnt, a gyáros megragadta a felesége kezét. - Te Janka, valld meg igaz lelkedre: ez a félkegyelmű udvarolni próbálgat neked, ugy-e?

- Tudom is én, - mondta az asszony és elpirult.

- Nohát, majd kisütöm én azt, - szólott a nagy darab ember és megmozdult.

- Csak nem csinál itt botrányt? - kiáltott az asszony elfojtott, ijedt hangon. - Megtudta, hogy utazom s ajánlkozott, hogy elkísér, - én meg, - miután nincs uram...

- Akkor gyereked sincs.

- Jenő!

Összetette a kezét s úgy maradt, mint a könyörgés élő szobra.

A vonat élesen füttyölt s a Vilmos-bajuszu uracs berohant.

- Mindjárt megérkezünk, - szólt szinte könnyebbülten.

Cihelődni kezdtek.

A félbenmaradt fiskális segíteni igyekezett nekik, de a gyáros rászólt: - Ne buzgólkodj: látod, hogy itt vagyok.

Bizalmasan fogta meg a felesége karját s maga után húzta. Amikor leemelte a kocsiból, ugyancsak megölelte, magához szorította.

A Vilmos-bajuszu ur ott tipegett-topogott körülöttök s egyre nevetgélt: hehe!

Amikor megértette, hogy azok nem törődnek vele, (sőt együtt ülnek bérkocsiba); besompolygott az állomásra és sürgősen érdeklődött, hogy mikor megy a legközelebbi vonat, visszafelé.

A nagy szőke ember pedig, mikor a zárt kocsiban végre egymaga volt a feleségével, azt mondta hirtelen, követelve:

- Most rögtön csókolj meg, vagy viszem a fiadat.

A kis hisztériás asszony duzzogva fogadott szót.

Aztán röstelkedve sugta:

- Legalább ne szóljon a mamának; ugyse irtam meg neki még eddig.

AZ UTOLSÓ BARANG.

A konziliáriusok komolyan és tekintélyesen vonultak ki a beteg báró lakosztályából; egymásközt halkán beszélgettek s egy-egy latin technikus terminust idézve, mentek le a lépcsőn.

A házi orvoson kívül két tanár volt ott. Az egyik a leghiresebb belgyógyász, a másik a leghiresebb sebész. A házi orvos előzékenyen tipegett a két „nagyfejű” mellett, s boldogan hangoztatta, hogy ő ugyanazt a diagnózist állapította meg, amit a tanár urak.

Ezalatt a báró szobájából kiszólt a csöngettyű, s az ajtónál várakozó inas lelkenedezve sietett be a gazdájához.

- Gyurka fiam, - mondta a beteg, - erigy a bárónéhoz és mondd meg neki, hogy a doktor urak elmentek; kérem szépen, látogasson meg most már.

Az inas kisurrant a szobából, amelyben kissé fülledt volt a levegő. Az üvegházakban van ilyen illatos-dohos párázat télen, amikor a délszaki növények miatt állandóan fűtik és egyenletes hőmérsékletet tartanak bennök.

A báró az órára nézett s gyöngé ásitást fojtott el. - Már hat óra, - mondta. - Igazán nincsen valami tulságos sok időm.

Félig fekvő helyzetben pihent egy kereveten, amely mellett ébenfa asztalkán orvosságos-üveg, egy pohár, egy ezüstkánál, s kis dobozban valami porféle gyógyszer volt. Sárgásfehér szarvasbőr-lepedővel volt letakarva a fél teste. Ennek a puha, sima, kellemes tapintatát nagyon szerette; ujjjaival dobolva játszogatótt a szarvasbőr-takarón, s mialatt a feleségét várta, csöndesen mormolta magában: nem lehet tovább várnom, különben örökre elkészhetném.

Arra rezzent fel, hogy a halkán nyiszorgó ajtó felől selyemsuhogást hallott.

Egy nő lépett a szobába. Egy majdnem galambősz asszony, akinek aránylag üde arca élénk ellentétben volt hófehér hajával. Sietve közeledett a beteghez, aki látható örömmel akart felemelkedni; de amint érezte, hogy erején felül próbálkozik, megelégedett azzal, hogy kezét nyújtotta az érdekes nőnek, aki nagyon emlékeztetett a rokokó-idők asszonyaira.

- Köszönöm, Judit, hogy annyira sietett. Megint bebizonyította, hogy aranszive van.

- Nem, barátom, ez a hasonlat nem jó, - felelt a rokokó-asszony, kissé dallamos, méla hangon. Az arany hideg. Már pedig én a legmelegebb szívvvel érdeklődöm az iránt, amit ime, csak a maga szájából szabad meghallanom. Mit mondtak az orvosok? Feleljen hamar és röviden, nehogy elfáradjon. A beszéd bizonynyal tiltva van most...

- Semmi sincs tiltva, édes Judit. Ellenkezőleg, annyit beszélhetek, amennyit nekem tetszik. Sőt egyenes felhatalmazásom van rá, hogy minden ügyemet minél alaposabban elrendezzem.

Az ősz asszony megdöbbsent. Mély tekintete egy pillanatra megmerevedett. - Mit akar ezzel mondani? - kérdezte szorongással, s leült a beteg mellé.

- Semmi egyebet, édes Judit, mint amit nekem mondtak. Holnap műtéten kell átesnem: de ma még egészen a magamé vagyok. Szinte szerencse, hogy napok óta semmi étvágyam sincs, mert így, a mai koplalás után, nincs akadályja annak, hogy holnap a doktor urak kése elé menjek. Most csak az volt lényeges, hogy egyelőre ne sokat szenvedjek. Arra való ez a mindenféle orvosság itt, a kis asztalon. Ugyan kérem, adjon egy korty citromos vizet, de előbb csöppentessen bele tiz csöppet abból a csillapító szerből.

A báró mohón ivott, azután szeliden nyult a felesége hófehér keze után.

- Ne haragudjék, édes Judit, ha ma kivételesen neveletlen leszek. Tudja ugy-e, hogy sohasem feledkeztem meg magamról, mind a mai napig; - de úgy lehet, a holnap én rám már nem alkonyodik, azért engedje meg, kérem, hogy a jelenlétében is rágyujthassak. Lássá, erről a szenvedélyemről nem bírok leszokni.

A báróné maga nyújtotta a szivaros-dobozt a betegnek, s ezzel fel is mentette önmagát az alól, hogy hangzatos választ adjon. Különben is, mintha rendszerint közönyös szép arcán most egy kis meghatottság látszott volna.

A báró várt egy pillanatig, azután fanyar mosolylyal folytatta: - Hadd legyen ma igazán ünnepem, kedves Judit; a saját kis kezével adjon egy szivart. Mindegy, hogy melyiket; csak a maga kezéből kapjam.

A rokokó-asszony habozás nélkül nyult a dobozba; kivett egy havannát, maga vágta le a végét, odanyújtotta a betegnek, s gyufát is gyújtott hozzá.

- Ez aztán felséges, - sóhajtotta a báró, miközben néhány nagy szippantást leszitt a tüdejébe. Onnan eresztgette ki a füstöket, lassan, féltékenyen, mintha sajnálná, hogy végre is meg kell válnia az illatos felhőktől. Kis vártatva megint beszélni kezdett.

- Maga remek asszony, Judit. Mesésen tud engedelmeskedni, s ezzel egyszersmind azt bizonyítja, hogy parancsolásra termett. Mert higgye el, hogy egyik a másik nélkül nincsen. A fegyelem az első a világon, s maga csudát művelt mellettem abban, hogy fegyelmezettség volt a hivatásos katonánál. Nem hiszem, hogy még egy jó asszony volna a földön, aki meg tudta volna állani, hogy nyugodtan megvárja, amíg az élet-halálról ítélő konzilium után az ura maga hívja, hogy felvilágosítsa.

A báróné talán belemagyarázott valamit ebbe a megjegyzésbe, mert elég élénken védekezett: - *Maga* kívánta, parancsolta; - én csak tiszteletben tartottam óhaját.

- Teljes elismerésem az öné érte, - felelte a báró gyorsan. - De most nem erről akarok önnel beszélni, édes Judit. Igaz ugyan, hogy az orvosok e percben semmit sem tiltanak, amit megbírok; de az erőmet mégsem becsülhetem nagyon sokra. Magamnak kell tudnom, mit bírok el. S nekem kissé hosszas beszédem van most magával. Azaz, hogy tulajdonképpen én vagyok az, aki beszélni óhajtok; önt csak arra kérem, hogy minél türelmesebben hallgasson meg.

A báróné bólintott. Őszinte, szelid arccal mondta: - Szívesen teszem, Emil. Én ugyan vigasztaló hittel bizom abban, hogy szerencsésen esik túl mindenre; de bármi lenne is, amit e percben talán sejtelmes elfogódással rám biz, úgy tekintem, mint mindkettőnk megkönnyebbülését.

A báró megragadta a felesége kezét s hosszasan szorította ajakához:

- Köszönöm, Judit. Ez a nyilatkozata máris könnyített rajtam. Mert lássa, én most, ebben a - nem könnyű órában, olyan bizalmasan szeretnék beszélni magával, ahogy még sose tettem. Nem mintha ezelőtt hiányzott volna belőlem a vágy s a szándék. Hanem, mert állandóan kiméletes akartam lenni maga iránt. Nem szerettem volna terhére lenni egy percre sem. Inkább elfojtottam ezerszer is feltörő buzdulásomat, amit leküzdeni néha emberfölötti erőmbe került.

- Szegény barátom, - szólt közbe a báróné, kissé elérzékenyülve; - beszéljen bátran; a legnagyobb érdeklődéssel hallgatom.

A báró arcán megint megjelent az iménti furcsa, fanyar mosoly. Mintha olyasmit akart volna mondani, amit az utolsó pillanatban mégis inkább magába fojtott. Nagyot sóhajtott s elkezdte:

- Engedje meg, kérem, hogy jó messziről kezdjem. Onnan, amikor magát először megláttam. Sosem beszéltem erről részletesen, mert sosem vettem észre a legparányibb jelét sem annak, hogy érdeklődésével meg tudna ajándékozni. Hallgattam tehát, aminthogy azt hiszem, joggal mondhatom, hogy egész életemben nagyon tartózkodó voltam. Semmivel sem zaklattam magát; semmi olyan kívánságom sem volt, ami különösebben is nehezebbé eshetett... De tartsunk sorrendet, - ott kezdtem úgy-e, amikor megösmertem. Nos, hát megmondom ma, amiről eddigelé még egy szót se szóltam: az első perctől fogva halálosan belészerettem, Judit, éppen úgy, ahogy a lehetetlenségekkel bajlódó költők írják, hogy történik ilyesmi.

Őn elpirul erre a vallomásomra és lesüti a szemét, mintha tizenhat éves volna. Pedig huszonöt éves volt, amikor először megláttam. S azóta még tizenöt év telt el. Maga most körülbelül negyven éves, úgy-e? Én meg ötven vagyok. És maga mégis pirul az én elkésett szerelmi vallomásom hallatára, ami bizonyítéka a maga különös ártatlanságának.

Megkértem a kezét és nem kaptam kosarat.

Ne higgye, hogy ez a könnyű sikerem igazi diadalszámba ment előttem. Én akkor férfiúságom zenitjén voltam s tökéletes tiszta ítélettel tudtam megbírálni, mit cselekszem.

Azt cselekedtem, hogy határtalan önzésem szavára hallgattam s nem törődöm azzal, mit óhajt ön; - egyesegegyedül csak a magam szerelmétől ittasan követtem el mindent, hogy az enyém legyen. Ez a pimasz és gyáva önzés a legtöbb férfival közös. Én sem voltam rosszabb a többinél; de örök szégyenem marad, hogy jobb sem tudtam lenni, mint az átlag ember. A maga szülei szegények voltak, én pedig dúsgazdagságommal álltam elő. Még maga is megszedült a jövőre való reményeiktől s nekem adta a kezét.

Közönséges történet, amilyet sokat produkál az élet. De a mi összeköttetésünk mégsem válhatott közönségessé. Ahhoz én sokkal okosabb voltam; és sokkal jobban, sokkal gyötrelmesebben imádtam magát.

Ne döbbenjen meg, hogy ilyen hangot hall tőlem, holott mindeddig a világ legcsöndesebb emberének ösmerhetett. Nem az voltam. Egész életem elérhetetlen vágyak égető kinja volt maga mellett. Leirhatatlan szenvedéseim voltak amiatt, hogy magától mást, mint belenyugvást és közönyt, sohasem tapasztaltam. Amikor elvettem, az a titkos remény tartotta bennem a lelkiert, hogy lassankint megszokik s megszeret. De ez a tündérálom hovatovább a messzeségbe tűnt, pedig én koldusmódra nem birtam volna szerelmet esdeni, ha meghaltam volna is boldogtalan nagy érzésem miatt.

Nem győzöm eleget kérni, Judit, hogy nyugodtan hallgassa szavaimat. Hisz' mindaz amit most mondok, csak a múlté; csupán arra való, hogy jobban, hogy igazán megérthessem. Szükségem van rá, hogy tudja, mennyire szerettem és mennyire kíméltem. Mert úgy-e, sosem beszéltem a szerelmemről, amikor az a látszata lehetett volna, hogy meg akarom magát hódítani? Meggyőződése, hogy a kelletlenül fogadott szerelmi vallomás csak gyötrése annak, akinek szól. S én féltékenyen őriztem önmagam előtt azt az érzésemet, hogy úr vagyok, aki nem tolakodhatik.

Óh, Judit, hányszor néztem a tükörbe azzal a kegyetlen vizsgálódással, hogy miféle sors gúnyja tett olyan torzzá, aminőnek magamat ösmertem!... Jól tudtam én, hogy a hátam mögött a „köpcös báró” a csufnevem; de mit tehettem ellene, minthogy magam ezt soha sem hallottam? A tükör pedig azoknak adott igazat, akik kicsufoltak. Mindössze egy vonás, - egyetlen egy, - van az arcomon, ami megnyugtató, hogy *igazi* vagyok; különben kétségbe kellett volna esnem amiatt, hogy rejtelmesen csalatják velem a világot, holott semmi közöm azokhoz, akiket elődeimül vallok!... Itt van az a vonás a homlokom határán, s levezet egy mély ráncsal a két szemem közé. Ez tiszta „Barang-vonás”. Nem képzelem, mennyit tanulmányoztam őseim

arcképgyűjteményét, s ime, mindegyiken felfedeztem. Én tehát igazi Barang vagyok; de a bolond sors egy jómódu disznókereskedő gömböc-alakját ruházta rám. Innen a gúnynevem, ami miatt esztendőközön át tanultam vivni-lőni, hogy az elsőnek, aki vakmerően a szemembe mondja: torkára forrasztassam otromba tréfáját.

Elterjedt a hire, hogy mestere vagyok kardnak és pisztolynak, s így nem akadt, akin borzasztó tudományomat kipróbálhattam volna. És mégis, amikor magát nőül vettem, úgy sejtettem, hogy sohasem volt nagyobb szükségem a spadassinok művészetére, mint attól fogva, hogy a világszépét a magaménak volt jogom mondani.

Mert az volt maga, Judit, a világ szépe. Vajjon tudja-e, milyen gyönyörű volt? Ha nem félttem volna attól, hogy valami barbár erőszak elkövetése által hitvány korcsnak bizonyulok ön-magam előtt is: megpróbáltam volna kierőszakolni egy keveset a szerelméből, az odaadásából, ha mindjárt éreztem volna is, hogy minden amit kapok, látszólagos, csalóka megadás, semmi más. De reszkettem attól, hogy én, a „köpcös báró”, úgy bánjak magával, ahogy akármelyik durva mészároslegény is bánhatott volna. Féltékenyen óvtam uri mivoltomat s hidegvéremet. Beletörődtem abba, hogy soha, egyetlen önkéntes ölelésre se számíthatok attól, akiért titokban elégttem.

Igy teltek az évek, és maga nem mondhatja Judit, hogy csak egyetlen egyszer is megfeledeztem volna magamról. Sohasem zaklattam, sohasem mutattam, utjában nem voltam. Maga nemes vér volt, éppoly régi családból, mint az enyém. Fel kellett tennem, hogy kiméletes gyöngédségemért hálás lesz hozzám. Végre is nem kényszerítették, hogy a feleségem legyen. Maga tudta legjobban, mért fogadta el az én jobbot. S ha egyszer elfogadta, érezhette azt is, hogy számítok az őszinteségére. Nem volt megkötvén mással, mint egyesegyedül a becsületével, amivel attól a perctől fogva, hogy a feleségemmé lett, énnekem tartozott. Nem titkoltam, hogy nem akarnám erővel magamhoz láncolni. Megérttettem magával, hogy ha bármikor is elszakadni óhajtana tőlem, akadály nélkül meglehetné. Csak egyet követeltem ezért a nagy szabadságáért. Hogy soha semmit se tegyen ellenem. Hogy a nevem tisztességén maga által sérelem ne essék.

És mégis, ámbár megbiztam magában, mert ősmertem büszke lényét, - egyetlen egyet elkövettem, ami tán nem volt méltó az őseimhez, de amit meg kell bocsátania, mert nagyon szerettem magát és emiatt tengernyi szenvedtem. Kellett is szenvednem; hisz' tudtam, hogy én, a „köpcös báró” vagyok, akinek az Adoniszok és Apollók serege ellen kell megvédenem egyetlen kincsemet. Azt, aki végre is annál több okkal lehetett volna gyarló asszony, mert a szívében nem volt irántam mélységes érzélem, ami a kísértések ellen megóvhatta volna.

A beteg ember szünetet tartott s bágyadtan nyult a citromos víz után. Megnedvesítette vele a száját, azután folytatta:

Látom, hogy kíváncsi, s újból is kérem bocsánatát a vallomásomért. Én magát folyvást szemmel tartottam s ebben kérlelhetetlen és néha gyöngédtelen voltam. Nem lehetett kétségem abban, hogy lekötni nem birom. És egyre tapasztaltam, milyen kétségbeejtően nagy volt a hajlandóság arra, hogy az én szép feleségemmel észrevétessék magokat a léhák... Gondoskodnom kellett valamiről, ami megnyugtasson. Őriztem és őriztettem magát.

Ha nem mondtam volna meg, sohasem tudott volna róla, mert a legnagyobb titokban történt minden. Hanem az bizonyos, hogy egy lépése sem volt, egy mozdulata sem volt, amiről pontos értesülésem ne lett volna. Szomjaztam ezt és boldog voltam, ha bármi semmiséget is hallottam magáról. Ezer olyat, ami teljesen ártatlan természetű volt. Akármit, csak magával legyen tele a levegő körülöttem.

Igy éltünk éveken át, nyugodtan egymás mellett; s leszámítva az én titkos, emésztő epedésemet, nem volt izgatott napunk, - egyetlen egyen kívül.

A beteg várt, és hosszasan, de jelentőség nélkül nézett a bárónéra, akinek hirtelen elborult az arca.

Annak nemrég volt tiz esztendeje, - mondta a báró. Bizonyosan jól emlékszik rá, Judit. Dörgheőéknél voltunk. Az asszony magával együtt nevelkedett a zárdában; Dörgheő Endre, körülbelül egykoru volt vele s hires daliának tartották mindenképen. Meg kell adni, hogy remekebb férfit sohasem láttam. Harminc évével legszebb korában volt. S mindazok közt, akiket ösmertem, egyesegyedül ő versenyezhetett velem abban, hogyan kell egy szem golyóval szétlőni harminc lépésnyiről az élével fordított kártyalapot.

Körülbelül egy hetet töltöttünk ott, mert Dörgheőné napról-napra kikönyörögte tőlem, hogy maradjunk még; csak még egy napig. Imádta önt, s hogy egyszer odakaphatta, nem birtak egymástól megválni.

Magának is tetszett ott kint az élet, s én ismét csak jó akartam lenni. Hadd teljék kedve; hadd imádhassa a csöndes fölséges nyári éjszakákat boltíves cellájából, amely a park legelhagyottabb, legvadabb részére nyílt.

A Dörgheő-kastély valamikor, ősrégen, zárda lehetett, ezt bizonyítják a félemeleten levő vendégszobák, amelyeken keveset változtattak az újjáépítéskor. Maga itt foglalt el két egymásba nyílt a komornájával s én nem rontottam meg a kedvtelését. Hadd ábrándozzék éjszakánként; hadd hallgassa a vén fák sóhajtását, amelyek odaborultak ablakára. Hadd lesse a csillagok ragyogását; s a mezőről behallatszó pitypalattyot hadd hallgassa.

Magam a lovagterem mellé szállásoltam be magamat, hogy senkit se háborgassak, mert mindig rendetlen életet éltem. Kivált hajnalban szerettem felkelni, lovagolni.

Az utolsó éjszaka azután történt valami... Másnap nekünk feltétlenül tovább kellett mennünk, ha nem akartunk a hajóról lekésni, amely egy rég tervezett ceyloni utra vitt bennünket. A társaság már összegyűlt s én voltam vezetője, mint aki ezt az utat nem először jártam. Nélkülem könnyen zavarok támadhattak volna; komoly ígéret alapján kötelességből kellett mennünk. Ott kellett hagynunk Dörgheőnéét abban a helyzetben... Hogy is volt csak? Mondja el, kérem nagyjából, hisz' tudja.

A báróné mintha elsápadt volna, de nem vonakodott. - Borzasztó volt, - kezdte. - Ámbár nagyon kevésből állt az egész. Este még együtt mulattunk, jókedvűek voltunk. Éjfél tájban vonultunk vissza szobáinkba. Csudálatosan szép, csillogó éjszaka volt. A hold úgy fénylett, hogy a parkra szinte nappali világosság áradt. Nem győztem betelni azzal az éjszakával. Sokáig álltam ablakomnál; - egyszer csak, a mezőség felől, tul a parkon, lövést hallottam. Ez felriasztott álmodozásomból; éreztem, hogy fázom; hamar betettem az ablakot s lefeküdtem. De nem birtam aludni. És hajnalban szegény Leóna félőrülten rohant be hozzám a rettentő hirrel. Mindaketten önhöz siettünk. Ön úgy aludt, hogy alig lehetett felkelteni. Dörgheő Endre akkor éjszaka, kint a mezőn agyonlőtte magát. Kilőtt pisztolya ott volt mellette a gyepen. Egy pásztor akadt rá hajnali pirkadáskor.

Mély csend követte a báróné szakgatott beszédét.

A beteg enyhítőt kért s borzongva mondta: - milyen hideg van itt. Majd gyorsan összeszedte magát s megjegyezte: - Így volt; minden így volt. Azután maga is kapott valami hirt egy közeli rokona, talán testvére haláláról, akit egy teljes évig gyászolt. Mély gyászt viselt azalatt s én a legnagyobb tiszteletben tartottam meghatottságát, nagy szomorúságát, ámbár a *testvére* gyász-jelentését sohasem láttam, nem is kértem.

A „köpcös báró” felemelkedett s megint a báróné keze után nyult. Érezte, hogy a szép ősz asszony keze remeg az övében.

Annyira tiszteltem fájdalmát, hogy amíg gyászt viselt, teljesen megszüntettem az ellenőrzést. Tudtam, hogy az a gyász biztos védelem minden kísértés ellen; mert maga Judit (a „köpcös báró” ujjai görcsösen fonódtak a rokokó-asszony csuklója köré) nagyon szerette - Dörgheő Endrét.

A báróné kísérletet tett, hogy felugorjék, de leirhatatlan gyöngeség ejtette hatalmába. Szótlanul hanyatlott vissza székébe. Tekintete rémülten meredt a báróra, aki mintha százszoros erőt merített volna abból, ami a lelkében végbe ment, így folytatta:

Mondtam már, Judit, hogy én mindent tudtam. Kémeim voltak, és semmit sem sajnáltam, hogy még a legtitkosabbhoz is hozzáférjek. Magam a lelki látás megmagyarázhatatlan erejével foglalkoztam azzal szüntelenül, hogy kicsoda maga. Örült szerelmem gyakran hozott elemi telepátikus látományokat. Esküszöm, hogy voltak perceim, amikor a homlokán át tisztán láttam a gondolatait, amelyek agyában forrongtak.

Azon az utolsó éjszakán, amikor egymástól mindnyájan elbucsúztunk, bő karbonári-köpenyemet a vállamra dobtam s lesiettem a parkba.

Arra fordultam, amerre az ön ablakai nyitak s megpillantottam fehér alakját a zöld folyondár között. Ugyanakkor az egyenes fásorban egy sötét alakot láttam, aki felém tartott. Szemközt mentem vele. Fél perc múlva csaknem belém ütődött Dörgheő Endre.

Megörültünk annak, hogy ilyen egyforma gondolatunk támadt. Ennél tündéribb éjszakát egy kis sétára még képzelni sem lehetett volna.

- Gyerünk a mező felé, - ajánlottam. - Csudálatos lehet ott most a holdfényes távlat.

Szórakozottan követett s jól láttam, hogy csak homályosan érti szavaimat. Én is elhallgattam hát, mindaddig, amíg a néma sikságra, a millió harmatsöppel ragyogó gyepre ki nem értünk.

Ott megállottam.

- A leveledet, amit ma este a feleségemnek írtál, én kaptam meg, Endre, - szóltam más hangon, mint eddig.

Meghökken, nem felelt. Folytathattam.

- Annak a levélnek a hangja elárulja, hogy még nem volt köztetek semmi sem; de azt is sejteti, hogy vakmerőségekre voltál már felhatalmazva. Ha csak egy pillanattal késem, egészen is elkéshettem volna, mert légyottot könyörögsz, az utolsó órában, s a gyötrő bucsura hivatkozol, ami az ideges asszonyokat könnyen megindítja.

- Mi a kívánságod? - szólt közbe Dörgheő, büszkén, a védekezésnek egyetlen hangja nélkül.

Ledobtam köpenyemet s eléje tartottam a pisztoly-tokot, amit magammal hoztam volt, titokban, mert bizonyosra vettem, hogy az ön ablaka környékén találkozni fogunk azon a gyönyörű, utolsó éjszakán.

- Olyan világos van, mint nappal, - szóltam - s mi egymáshoz méltó ellenfelek vagyunk. Kimérek harminc lépést, azután háttal állunk egymásnak; háromig olvasunk fennhangon; a háromra megfordulunk s tetszés szerint lövünk. Ez ugyan nem szabályos párbaj, de közös megegyezés, tehát becsületes. És végre is, mink *tudjuk*, mit csinálunk. Mihez van jogunk! Mi a kötelességünk! Ugy-e?!!

Az utolsó szavakat úgy kiáltottam, hogy mindegyik egy-egy arculcsapással ért fel.

Dörgheő Endre kinyújtotta kezét az egyik pisztoly után.

Pár perccel később egyszerre fordultunk szemközt s olyan egyszerre lőttünk, hogy egy lövésnek hallottam magam is. Csakhogy hallottam egyszersmind a golyó füttyülését, s itthon fedeztem, hogy a kalapom, alig egy ujjnyira a fejem bubja fölött, át van löve.

Ellenfelem a gyepen feküdt s mire hozzásiettem, nem mozdult.

Visszamentem a kastélyba, és másnap sietve hagytuk ott a mély gyász tanyáját, hogy Ceylonig meg se álljunk többet...

*

A báróné már régen kihuzta volt a kezét az uráéból, s most remegve, dideregve, halálsápadtan és némán meredt maga elé.

A báró nagyot sóhajtott s megkönnyebbülten hanyatlott vissza fekvő helyzetébe. Megint a régi, kissé cinikus lénye kerekedett felül benne.

- Mindezt meg akartam gyónni magának, édes Judit, mielőtt az élet határmesgyéjére lépek holnap. Nem mondhatja, hogy nem voltam eléggé titoktartó; lám, tíz éve hordom magamban az egyetlen nehéz nap emlékét és soha sem tettem magának szemrehányást, hogy megölette velem Dörgheő Endrét. Mert akárhogy hánytam-vettem is meg magamban ezerszer ezt a dolgot, a vége mindig az volt, hogy némi jog nélkül nem mert volna ő magától bucsulógyottot kérni, először-utóljára.

A báróné hallgatott. Néma kínnal tördelte a kezét.

- Feledjük el ezt most már, - szólt a báró. - És bocsásson meg nekem. Hisz' minden azért volt, mert örültem szerettem, féltettem. Lám, az az érzésem, hogy a maga bocsánata az egyedüli, ami szerencsét hoz holnap. Most ne is feleljen. Most menjen s imádkozzék. Mindenért, ami történt. És mindnyájunkért, akik egymásnak valaha bánatot okoztunk.

A rokokó-asszony felemelkedett, s mint az alvajáró, öntudatlanul ment ki a szobából.

*

És a köpcös báró másnap - belehalt az operációba.

A NAGY BOLOND.

- Áll a fogadás. Te a Gidránjaiddal, - én a Furiózóimmal. - Harminc kilométerre, a vasadi kőkeresztig; a Kláramajor alatt, a Beleghy-birtokon. A térképen mind a két oldalról pontosan harminc kilométer innen a kőkereszt. Az ut jobbról is balról is kitűnő. Azt az előnyt adom neked, hogy magad válaszd az irányt, amely felé indulni akarsz.

- Semmi nagylelkűség, pajtáskám. Azt majd a sorsra bizzuk. Akinek az „írás” jut, az jobbra megy; - a „fej” balra tart. Nos?

Az ezüst forintos már fent forgott a levegőben. Dernő hirtelen választott: - fej!

Megnézték a földre hullott pénzt. Robozy könnyedén hajolt meg a barátja előtt. - Te mégis balra. - És hozzátette: - igazítsuk össze az óránkat.

Dernő vállat vont. Fölösleges, hisz egyszerre indulunk, egyforma utra. Aki előbb ér a keresztig...

- S a tét? - szólt közbe Robozy.

- Ezer pengő. Vagy akármennyi...

- Ne féktelenkedjenek, mondta valaki, aki csöndes figyelője volt a nagy készülődésnek. Nem elég egy jó szivar egy kis hiuságért?

Mind a ketten bókoltak. - Dernő fenhéjazva mondta: - Édes Annám, én nem veszithetek. Szinte nem is illik, hogy ilyen biztos fogadást tartok.

Robozy gyöngén mosolygott s úgy nézte a szép szőke asszonyt, - a más feleségét, - mint aki nem is hallja, hogy valaki beszél. Adós maradt a felelettel.

A könnyű vadászkocsik előállottak. Az egyik elé két nyugtalan pej volt fogva: a házigazda Furiózói. A másikat két szarvaslábu sárga húzta: a Robozy Gidránjai. A park nagy fái ki-nyújtották hatalmas lombos ágaikat túl a rácskerítésen, s a két fogat ott várt az árnyékban.

- Annus, maga menjen fel szivem a felső terraszra, onnan a messzelátóval jó darabon utánunk nézhet.

Ezt a házigazda mondta. Rögtön indult is a baloldalt várakozó vadászkocsi felé. Utközben úgy rémlett neki, mintha a barátja valamit duruzsolt volna a bajusza közé. Nem hallotta, hogy mit; bizonyosan nem neki volt az szánva. Kérdezni épp' ezért röstelte. Felült a bakra s a kis lovászfíut hátraparancsolta. Nézte, hogy Robozy milyen sokáig bucsuzik a feleségétől. (Lehet, hogy nem is tartott az olyan sokáig, csak öneki tetszett úgy).

- Annus, maga lesz a starter; ha a zsebkendőjével int: egyszerre indulunk. All right!

A fehér csipkezesbkendő megvillant a levegőben, mint a cikázó lepke. Dernőnek kedve lett volna elkapdosni a finom illatot, amivel a felesége puha, meleg keze telítette meg azt a kendőt.

De a fogadás siettette. Suhintott az ostorával s a Furiózók egyszerre úgy kinyúltak, mintha sárkányivadékok lettek volna. A másik oldalon ugyanakkor indult Robozy is a Gidránokkal.

*

Dernő gépiesen tartotta a gyeplőt. Éppen csak annyira törődött ebben a percben a táltosaival, hogy ahhoz értő szemmel megállapíthassa: benne vannak-e a két perces „tempóban”, amit egy teljes órahosszat egyazon ütemben kell most birniok. Ahogy elkezdik, úgy haladnak, ha a gyeplőtartó kéz nem zavarja őket. Már pedig az a kéz az övé volt. A Dernő Tiboré.

Feszesen, mereven ült a bakon; de ámbár legnagyobb büszkesége voltak a lovai: nagy érdeklődése a fogadás iránt hirtelen megcsappant. Agyában zavaros gondolatok hánykódtak. - Mit sughatott Robozy az ő Annájának? Mért beszélt oly halkán? S mért nem járt ő akkor rögtön a végére, hogy mi volt ez az ő háta mögött?! Ha megkérdezte volna, jobb lett volna. Amilyen büszkének Annát ösmerte, feltehetné róla, hogy nem kertelt volna.

A Furiózók mindjobban távolodtak a kastélytól, amelynek a felső terraszán most - ha igaz, - valaki messzelátóval néz utánok. De vajjon ő utána néz-e? Nem a másik irány érdekli-e jobban.

Hiába fordult volna hátra, arra már messze voltak, hogy ezt megfigyelje. Lelkében nyugtalan képek és gondolatok kergették egymást. Félte, amit önnönmaga előtt nem titkolhatott: izgatta, zaklatta. A feleségének volt egy nagy „bűne”, amit jóvátenni sehogysem lehetett: sokkal fiatalabb volt mint ő. Hiába élt az asszony Madonna-életet, ez a különbség folyvást ingerelhette az ördögöt, akinek soha sincs más dolga, minthogy rossz fát tegyen a tűzre.

A férfiönzésen, amely csak a maga sóvárgó vágyát és érzését nézi, most is kegyetlen boszut állott a féltés, mint rendesen. Dernő sokkal okosabb volt, semhogy gyötrődését ne titkolta volna. Hisz a féltékenység önbizalomhiány is egyszersmind, s ennek oly könnyen jár a nyomában vereség. Jól tudta, hogy sem szájalomkeltés, sem erőszak, sem jogra hivatkozás, asszonyhűséget nem biztosít. Szabad madár a hűség, amely csak ott fészkel, ahol megtelepedni maga vágyik. Nem kinozta, nem üldözte hát a feleségét; csak vele és mellette volt folyvást. A nagyon szerelmes és nagyon féltékeny férj óvatosságával úgy igyekezett a nejét magához kötni, hogy ezzel az asszonynak minél kevésbé legyen terhére. Amit az asszony óhajtott, arról kisütötte, hogy azt tulajdonképen ő akarja. Mindennek az lehetett így a látszata, hogy a felesége csak az ő gondolatát találja el.

Igy nem is érzett rabságot, ámbár a férjétől egy percre sem szabadult. Ennél bölcsebbet nem találhatott ki Dernő a saját gyönyörűségére és megnyugvására. Már amilyen megnyugvást egyáltalában érezhet az, akinek éles, tüzes tört döf a szívébe minden tekintet, amely a tetszésnek, vagy ennél is többnek a jelével éri a feleségét, - más férfi szeméből.

Ilyen „tekintetei” gyakran voltak Robozynak is. Ez a bozontos üstökű legény olyan volt, mintha Árpád apánk valamelyik vezérének lett volna egyenes leszármazottja. Köztudat volt róla, hogy tud a nők nyelvén, s akár dicsőítés akart lenni, akár gáncs: szélkében beszéltek, hogy az egész vármegyét végig udvarolta. - Pedig mintha egy darab idő óta jóval kevesebbet csatangolt volna, mint azelőtt. Vagy beleunt, vagy...

Erre a második „vagy”-ra Dernő olyat rántott a gyeplőn, hogy a remekül ügető Furiózók egyszerre kiestek az egyforma ütemből. Dernő nem bánta. Tovább szötte a gondolatait.

Hátha ennek a megszeliülésnek az ő Annája az oka?!... Hátha már értik is egymást valahogyan?... Hátha ez a duruzsoló beszéd, az indulás előtt, valami megállapodást biztosított titokban? - Hátha...!

A lovászfíu, a hátulsó ülésen, el nem tudta képzelni, mi baja lehet a gazdájának. Dernő abban a pillanatban így szötte a gondolatait: - Talán ez az egész fogadás csak ürügy az ő eltávolítására! Hisz *azok* máskülönben egy pillanatra se lehetnek magokban. S ha most Robozy, ahelyett, hogy a Gidránokkal a kőkereszthez rugtatna: *ott van Anna mellett!*... ha ravaszul

visszafordult, aztán a feleségének azt hazudta, hogy a lováról leesett a patkó s abba bele-sántult; - vagy mond akármi egyebet; - és most együtt vannak; - két teljes órahosszat együtt is maradnak!... (A kőkeresztől vissza is kell jönnie annak, aki odáig megy). Borzasztó ez!

Nem gondolkodott tovább, nem festegette az ördögöt a falra. Olyan hirtelen kanyarodott, hogy a röperő majdnem kiemelte a vadászkocsiból a lovászfut. A szegény gyerek ijedten kapaszkodott a gazdájába, aki ezt most nem is vette észre. - A könnyű kocsi recsegett-ropogott; a lovak idegesen hőköltek az út szélén huzódó árok előtt, amelybe kis hiján bele is sodródhattak volna.

Legfeljebb ha negyedóra óta voltak utban, s máris hazafelé kellett tartaniok.

De még hogyan! - Dernő végigvágott rajtok. Ez már nem versenytempó volt, hanem vágató rohanás, örült hajsza.

Isten csudája, hogy baj nélkül érkeztek a kastély parkja elé.

A Furiózók reszkettek, horkoltak, tajtékzottak; - Dernő odadobta a gyeplőt a hüledező lovászfutnak, s felsietett a felső terraszcra. Ugy toppant oda, mintha attól rettegne, hogy máris késő.

*

A felesége egyedül volt s egy nagy karosszéknél félig fekvve szunnyadt. A zajra riadtan nyitotta fel a szemét, s tágra meresztette. Látszott, hogy édesded álmából még nem tért egészen magához, s nem tudja, mi történt. Előre hajolt, s csudálkozva nézte zavart urát.

- Maga már itt is van? nohát ki nyert? - kérdezte, s fehér kis öklével úgy dörzsölgette szeméből az álmod, mint a kis gyermekek szokták. Az arca, azon az oldalon, ahol feküdt, pirosabb volt a piros rózsánál.

Dernő, szégyenkező örömet leplezve, boldogan sietett a feleségéhez. Két kezébe fogta a fejét s meleg piros arcát simogatta.

- Kis csacsim! - hisz alig félórája, hogy indultunk. Még fele uton se lehetnénk. Hanem az egyik lovam, - a nyerges, - megsántult,... leesett a patkója,... hiába erőltettem volna tovább, csak tönkre tettem volna a legjobb lovamat. Inkább visszajöttem.

Maga is röstelte, hogy ilyen folyékonyan hazudik. Nem nézett az asszonyka szeme közé.

- Be' kár! - mondta Annus; - most maga ezer pengőt veszített.

- Ördög vigye, kiáltott Dernő, szinte ujongva. A nyereségemet ugyanis neked szántam, s minthogy te nem veszithetsz, tehát: - van nálam ezer pengő, szívem.

Az asszony erre a furcsa logikára felkacagott:

- De nagy bolond maga, mondta és megölelte az urát.

*

Robozó még akkor is úgy találta őket, amikor izzadtan és porosan visszaérkezett a kőkeresztől.

BÚCSU.

Édes drágám!

Én most nagy ut előtt vagyok, és írok magának, mielőtt indulok. Ez hát olyan búcsulevélféle, amit csak a szívem közepébe mártott tollal írhatok meg. Én jó istenem! - máris úgy van, hogy amikor azt mondom: „indulok”, - régen nem vagyok ott, ahol maga meg szokott találni. A levelem messziről érkezik magához, édes drágám.

Messziről, mint a visszhang, amely mintha mindig a másvilágról jönne, pedig itt születik meg és itt hal el valahol mellettünk.

Messziről, mint a felhő, amely sokkal közelebb van hozzánk, mint a havas orma, mégis elérhetetlenebb, mert ut nem vezet hozzá.

Én elmegyek, de nem a testemmel, hanem a lelkemmel. Valahova megyek a visszhang hazájába, - a felhők utain. Mind a kettő eltérít magától, s mink, - ó, mit érzek, amikor leirom! - nem találkozunk többet. - Soha többet.

Látom ebben a percben hitetlen és csudálkozó arcát, amiről én, aki minden vonását annyira ösmerem, rögtön leolvasom, hogy így szól magában:

„Kis csacsim! vajjon mi lelheti?”

Semmi sincs oly távol magától az első pillanatban, mint az, hogy a szavaimat, a bucsuzásmat, komolyan vegye. Nem hisz nekem, mert lehetetlennek tartja, hogy magát épp akkor hagyjam el örökre, amikor a legboldogabbak voltunk. De én tudom, hogy a levelem olvasásakor majd hovatovább elborul az arca; előre érzem, hogy hatalmas, forró, erős karját önkéntelenül is kinyújtja felém, mint az álmodó az ő tovatűnő álmoképe után; - nézünk egymásra messziről, nehéz, gomolygó lelki ködökön át, amelyeken csak a szemünk vágó sugara bír keresztültörni. A tekintetünk még találkozik; de már csak képzeletben; a távolság közöttünk pedig egyre nő, mint két eltérő pálya csillaga közt, amelyek hiába ölelkeznek a sugaraikkal, közelebb egymáshoz többé nem juthatnak.

Édes, édes drágám! Engedje meg, hogy gondolatban a mellére hajtsam a fejemet s úgy beszéljek tovább. Ha elcsuklik a hangom; hadd töltsen ki a szüneteket a maga szívének a dobogása. Ha erőt vesz rajtam a nagy fázás, ami a messze ürességből lopózik belém: hadd éledjek az én napomnak a melegétől.

Szeretem magát, szívem! egyetlenegyem! Szeretem és maga tudja, milyen nagyon, milyen igazán vagyok a magáé. - Amióta elkezdődött ez a gyönyörű érzésem: tapadok magához, mint a lombhoz az árnyék, amelynek, hogy megszülethessen, fényre van szüksége. A fényességem, ami életre kelt: maga.

Amióta a magáé lettem, folytonos tavasz az életem. Multak az esztendőik, és ha az önönmagát kergető idő hóval boritgatta a világot: nekem akkor is tavasz volt.

Megtanultam és megszoktam a magához való nagy engedelmességet és a feltétlen odaadásban rejlő gyönyört. Maga nem is tudja, milyen édes ravasz titkolódzással fokoztam én a szerelmem üdvösségét a maga gondolatainak a kitalálásával. - Hányszor kérdezte, ugy-e, örvendő csudálkozás hangján: hát ezt hogy sejtetted meg, asszonykám? Pedig a szeme, néma szája, egész lénye folyvást árulkodott, csak meg kellett érteni. Boszorkányság volt-e, megéreznem, ha az ölelésemre vágyott? mikor én magam mindig arra vágytam.

A mi titkos kis fészünk, ahol szabad volt, hogy ennek a vágyamnak engedjek, el fog tűnni innen a földről. A menyországnak volt a része: oda kerül majd vissza, mi utánunk.

Szinte hallom, hogyan kérdezi némán, egy kicsit fájdalmasan, s egy kicsit izgatottan: - miért? - de hát miért?!...

Erre a kérdésre felelnem kell; - és most következik az én gyónásom, édes lelkem, drágám.

A tegnapi nap!... Engedjen egy kicsit pihennem, - várnom. Hadd csillapodjék le a félelmem, ami olyan rettentő erővel hatalmasodik el a szívemen...

- Tudja, hol voltunk *tegnap*?

Valahol, ahol azelőtt sohasem. - Ahova csudálatos félő kíváncsisággal vágytam már régóta. De erről még beszélni sem mertem. - Ó, hányszor gondoltam rá, hogy bárcsak belopódzhatnám oda titokban, hogy láthatatlanul, mint a szellem, megnézzem magát - *otthon*.

Ahol *maga* van otthon, egyetlenem.

Ahol minden butoron, minden apróságon a maga akaratának, egyéniségének a nyomát látom. Ahol - úgy hittem - minden, de minden, ami bár élettelen, de magából lélek árad belé: titkos ujjongással fogad *engem*.

Tegnap, véletlenül, a maga hirtelen támadó ötletéből, - mert én erről beszélni sohasem mertem volna, - teljesült a vágyam.

Ott voltunk - *magánál*.

Maga várt; - egyedül várt. És én szivdobogva, az öröm és az ijedtség vegyes érzelmével surrantam be ajtaján, amely sietős közeledésemre magától nyílt ki halkán, lassan, mielőtt a kezemet valami jeladás végett kinyújthattam volna.

Maga már leste a jöttömet és megkönnyítette a legnehezebb pillanatot, amikor a lakása küszöbét átléptem.

Nem tudom miért, de zúgott az agyam; lüktetve vert a szívem; nem is köszöntem, csak átfutottam az előszobán, beljebb, arra, amerre egy nem egészen betett ajtó nyílása sejtette az utat.

Odabent azután leroskadtam egy székre.

Maga alig birt magamhoz téríteni; egyre aggódva dorgált, hogy mért rohantam úgy. - Nem volt arra ok. - Jöhettem volna okosan, nyugodtan, lassan is. Hisz semmitől sem kellett tartanom. Tudhattam, hogy maga elintéz mindent és vigyáz rám, mint a szeme világára. Baj nem érhetett. Magunk voltunk, éppugy, mint a mi kis fészünkben.

Mindezt maga mondta, susogta, duruzsolta a fülembé azzal a gyöngéd és mégis határozott, lágyan is érces hangján, amely soha azelőtt el nem tévesztette a hatását; amelynek mindig hittem; amely olyan felséges megnyugtatóssal tudott rám hatni, akármi izgatott is.

De most - tegnap - félelmes megdöbbenésemre, megszűnt számomra a maga hangjának a nagy ereje.

Tudtam, hogy *maga* őszinte és igaz; hogy minden megnyugtató szava jóhiszemű. De egyebet is tudtam. Azt, hogy ez egyszer téved, ártatlanul bár, de borzasztóan téved: *mert nem voltunk egyedül!*

Maga nem érezte; - de énnekem minden porcikám megremegett belé. Maga csak a csendes, a hallgató magányt tapasztalta, ami bennünket látszólag körülvelt; de én egyebet is *láttam*.

Ahogy felocsudva körültekintettem, láttam ott valakit, aki ámbár épp' akkor nem volt közöttünk a testével, de a lelkét mindenre rálehelte.

Ó, barátom, lelkem! - nem a maga „egyénsége” volt azokon a bútorokon és csecsebecséken, ahogy én balgán elképzeltem; hanem valaki *másé*, aki ott épp úgy otthon volt, mint maga; és aki szintén csak magán keresztül élt, épp, ahogy én.

Nem királyasszonya volt annak az „otthonnak”, csak rabszolgája, aki úgy kedveskedett a királyának, ahogy az egész lelkével kedvezni birt.

Maga volt az *ur! a mindenség!* Mint az egyedül levő egyetlen egy isten. És ennek az istennek, - csak ennek, - temploma volt ott körülöttem. Ezt a templomot a maga beolvasztott, megsemmisített asszonyi elsőbbsége, tán az élete árán is építgette fel lassan, állandóan; ezt folyvást gondolzza és szépíti valaki, nem önmagának, csak az istenének.

Akárhová fordult is a szemem; a finom remek himzésekre, a lopva eldugdosott s minden sarokból illatozó kicsi bokrétákra, - a sok gyöngéd jelre, a mit a férfi legfeljebb fölényes meglepődéssel vesz tudomásul, de amit a *másik* asszony a lelke mélyéig érez és értékel: mindenütt ott volt „ő” az *első*.

Akit ebben a pillanatban felsíró lelki fájdalommal egész remegésével irigyeltem; és mégis úgy sajnáltam, hogy a szívem majd megszakadt belé.

Soha semmi ennyire meg nem hatott; soha semmire úgy nem sóvárogtam, mint hogy bár én lehettem volna az, aki a maga otthonát szépítem, *magának*; - és mégis elborzadtam arra a szörnyű gondolatra, hogy maga ne énvelem, hanem valaki mással lehessen itt bizalmasan.

Át meg átjárta a lelkemet az elmondhatatlan kin, - és nem birtam volna ott megölelni magát, ha az üdvözülést kínálta volna is.

Ha tudna rólam valamit *valaki* s ha titkos féltései gyötrelmében nekem a poklot kívánta volna; ebben az órában megfogott az átka.

Mindenért megbűnhődtem.

És újra kezdeni már nincs erőm; új bűnhődés nemcsak megölne, ami elvégre talán a legkisebb baj lehetne énnekem, hanem elfásíthatná mostani fogékonyságomat sok szép és jó iránt; amit, ha maga megérezne: talán magától is elfordulna tőlem.

- Ugy-e, akkor inkább a halált, vagy ami ezzel egyértelmű, az örök elválást kell kívánnunk?

Ezért bucsuzom én most magától, édes drágám!

Édes, édes, egyetlen drágám nekem, - mindörökre.

KIVÜL A RÁCSON.

Kálmándy Géza, az öreg Kálmándy Simon egyetlen unokaöccse, sőt egyetlen rokona, ki-dörgölte szeméből a hajnali álmot s huszonötéves korához illő fürgeséggel kezdett öltözködni.

Mialatt épp oly gondosan végezte ezt a foglalkozást, mintha most is a fővárosban volna: ki-kitekintett az ablakon, ahonnan messze elláthatott a pusztára.

Gyönyörű rónaság terült előtte egy pár ezer holdon. Minthogy a régi kúriát az utóbbi években mindenkép kibővítették s az ódon földszintes uriházra emeletet huztak; innen felülről pompás széttekintés eshetett a birtokra, amelyen Kálmándy Simon visszavonultan édegélt, amíg csak utól nem érte valami állandó betegség, ami meg is bénította, el is kedvetlenítette, eszébe is juttatta, hogy egyszer be kell adnia a kulcsot. Mi történik itt akkor!... Ebben az ő - nélküle széteső - otthonában, amelyet annyi szeretettel gondozgatott, fejlesztgetett, évtizedeken át!

Megmozdult a lelkében valami, amit pedig az ilyen elmogorvásodó agglagények ritkán éreznek. Kipusztult családjára gondolt, amelynek ökvüle még csak egyetlen tagja élt; egy fiú, akit tizenöt esztendeje nem látott, aki tehát azóta már férfi. Az édes öccsének a fia volt, Kálmándy Géza. Az utolsó Kálmándy-csemete. Akinek az apjával tizenöt esztendővel ezelőtt értelmetlen és oktalan haragot kezdett valami semmiség miatt.

Hogy most visszagondolt az esetre: szánta-bánta. De jóvátenni, kibékülni, már nem lehetett, mert Kálmándy Géza, az öreg, meghalt.

Nehéz napja volt Simon urnak, amikor a váratlan gyászhirot kapta. Mindössze is a halotti jelentés jött meg hozzá, egyetlen árva irott betű nélkül, leszámítva a címzést. A fiatal Kálmándy is tartotta a neheztelést, amit az apja kezdett. Büszke vér volt. - Kálmándy-vér; - s ez nagyon tetszett Simonnak, ámbár másrészt dühös is volt érte.

- Ebadta kölyke, hogy bánik velem, - mormolta, amikor tapasztalta, hogy a fiú csak hallgat s még arra sem válaszol, hogy Simon megíratta neki az irtokával: „Nem mehet a temetésre, mert nagyon gyötri a csúz.” Mérgelődött magában, pedig ha a „kölyök” valami alázkodó közledést próbált volna, menten elfordult volna tőle. Azt hitte volna, meg is mondta volna: „Eddig nem kellettem; most a vagyonomra leselkednél, ugy-e?!” De minthogy ilyet mondani nem volt alkalma, megpuhult.

„Lám-lám; hm-hm! na nézd! ennek én csakugyan nem kellek”, - dörmögte, valahányszor eszébe jutott az árva fiú. Pedig mind gyakrabban jutott eszébe. Minél jobban meggöthösödött, annál többször. S egyszer csak rászánta magát, leült és ő maga irt levelet az „ebadta kölykének.”

„Hallod-e, - irta, - azt mondom neked, hogy amiért mink az apáddal vén szamarak voltunk, hát te ne bomolj, hanem gyere minél előbb *haza*. Próbáld meg, hogy beletanulj az én mester-ségembe; amikor majd rád marad, el ne kallódjék a kezed alatt a Kálmándy-vagyon. Apád után - tudom - nem sok maradt; de én urrá teszek, hogyha megérdemled. Szükségem van rád, teneked meg én rám; - siess, ölelj meg apád helyett, akivel tebenned akarok kibékülni...”

Erre a hívásra azután mégis csak megszeliült a dacos Kálmándy-vér a fiú szívében. *Haza* jött s minthogy olyankor érkezett, amikor az öreg ur már aludt, nem engedte, hogy felzavarják; - felment az emeleti vendégszobákba, ott ébredt fel már hajnalban, minthogy mégis csak izgattott volt egy kicsit.

Kinézett a pusztai képre, ami odakint eléje tárult s amiben öntudatlanul is gyönyörködött, ámbár nem sokat értett belőle, mert nem ösmerte eléggé arra, hogy máris szerethesse. Más világban élt eddigelé. Nagyon is városi embernek nevelték. Az apja telivér világfi volt, aki őt is hozzászoktatta a „társasághoz.” Urnak indította. Tudott a fiu mindent, ami ahhoz kellett, hogy tetőtől-talpig gavallér legyen; de abból keveset tanulhatott meg, hogy mi az a fekete rög, amire verejték hull, hogy termővé tegye, s ami olyan szívósan tudja magához vonzani azokat, akiknek a verejtékek puhává áztatja.

Most, hogy maga előtt látta a valóságos pusztát, a messzeségbe huzódó, az egész szemhatáron végigterülő drága termő talajt; eddig nem ösmert érzése a tiszteletnek szállotta meg a nagybátyja „mestersége” iránt. De azért zavaros gondolatai közé minduntalan visszatért az a feleletnélkül maradt kérdés: - Mi hasznomat lehet énnekem venni *itten*?!

Ej, annyi bizonyos, hogy itthon volt, valósággal itthon. A sok-sok levegő megrészegette; az új élet gondolata izgatta; lesietett a kerítetlen nagy udvarra, amely beleolvadt a széles rónaságba; nyugtalan kíváncsisággal sétált körül a kertben; bekukkant az istállókba, s amikor látta, hogy egy lovászegény nyergelt paripát vezet elő, nem sokat kérdezte, hova készül vele, hanem rápattant a lóra s neki a pusztának...

Már igazán itthon volt.

Éppen aratás táján történt, hogy a fiatal Kálmándy „berukkolt”, mint az öreg Simon mondta. A legalkalmasabb próbaidőben került a pusztára, hogy minélhamarabb kiszüljön róla minden. Van-e benne „gazda-vér”, tud-e annyira „paraszt” lenni, amennyire a földesur is az, ha jó gazda? Fel bír-e kelni pitymallatkor, hogy maga adjon példát; tud-e érdeklődni minden iránt, ami odakint történik s ami öneki vagy kára, vagy haszna? Talál-e örömet az aranykeresztek látásában, amelyek megfekszik a földet s amelyek a gazdaembernek nemcsak az értékek miatt kedvesek, hanem mert minden kalász, ami bennök van, az ő fáradságának s reménykedésének a jutalma. Aki ilyenkor, meg a cséplés idején, naphosszat ott időzik az egyhangu munka mellett, s egyhelytt sütteti magát a forró nyári nappal, máshelytt nyeli a gépből kiszálló port és eszébe sem jut, hogy akármelyik ellen is védekezzék: az *idevaló* ember; az *erre* a hivatásra termett.

Hát iszen Kálmándy Géza is naphosszat járta a földeket, *lőháton*; minthogy szenvedélyes lovas volt. Ha az apja régi nagy módja megmaradt volna az ő számára is: bizonyosan versenystállót tartott volna. Ehelyett most megnézte az aratókat és kötekedett a marokverő leányokkal, akik messziről vihogtak rá és komáztak vele. Hanem sokáig nem bírta ki egyhelytt. Tovább állott, mint a bolygó vándor, aki maga sem tudja, mi a végső célja. Ha eleinte érdekelte is a sok minden, ami idekint ujság volt előtte: hamar megunta, hogy napról-napra szemügyre vegye az ökröket: vajjon nem romlanak-e; nincs-e rajtok sulyos ostorcsapások nyoma, ami elárulja a gonoszlelkű bérest. Magában eltöprengett azon, hogy mi nézni való van minduntalan a juhnyájon s a sertéskondán, amely mind egyforma s amelyet ugyis őriz a juhász, a kondás. Még a lovak érdekelték legállandóbban. Amióta „gazdálkodni” kezdett, annyi háti lovat állított be az istállóba, hogy a hét minden napján másikon lovagolhatott, ha akart.

Az öreg Simon hagyta, hadd „passziózzék”. Jól van az; - így kedveli meg ezt az életet. Lassankint elszokik a régitől s beleszokik az ujba. Eszébe se jut azután a város, azzal a sok semmirevaló naplopással. Aki lovagol, az kint van a pusztán s alaposan megösméri apránként minden zugot, minden félreeső sarkot; annak a szeme előtt nincs titok odakint. Így készül az értelmes, okos gazda.

Csakhogy abban az egyben tévedett az öreg Simon, hogy az a „sarok”, ahova az unokaöccse legtöbbször ellovagolt, nem a Kálmándy-birtokon volt.

*

Egyszer, valamelyik ragyogó reggel, a szomszédos község felé vitte Géza urfit a lova, amelyet éppen akkor magára hagyott volt, hadd menjen, amerre neki tetszik. Az egyszerű utca, amelyen a ló haladt, valahol kétfelé vált s az egyik oldalon vadgesztenye-sor árnyéka csalogatta a tétovázó lovast.

Arra fordult tehát, s a fasor sarkán egy házikót vett észre, amely mintha el akart volna bujni a lombok között. A csinos fehér házikó ablaka nyitva volt s Géza urfi megpillantott odabent valakit, aki egy sereg apró gyermekkel bajlódott-bibelődött.

A községbeli tanító-kisasszony volt az. Egy fiatal leány, aki árván és magányosan viritott itt az elhagyatottságban, s kis leányokat tanított mindenféle kézimunkára, szerződés szerint, mint-hogy nem volt rendes „alkalmazottja” sem az államnak, séma községnek. Csak a jobbmódu családok tartották a magok zsebéből, félig fizetésre, félig „angáriára”.

A fiatalember köszönt, s a leány csodálkozva, zavartan fogadta. Most persze nem illett volna mindjárt megállania a lovasnak; de amikor kisvártatva megint arrafelé jött vissza, a leány iménti elfogultsága már elmúlt. Inkább úgy tetszett Gézának, hogy a fruska pajkosan mosolyog, s ezt nem is igyekszik nagyon titkolni. A puszta köszönés most nem lehetett elég. Mint-hogy a gyermekek éppen hazamentek, nem zavarta a tanítást azzal, hogy odaugratott a délignyitóval befuttatott rácskerítés mellé és bemutatta magát.

- Kisasszony, nem haragszik? Halálra tikkadtam. Egy pohár vízzel az életemet menthetné meg... kérem!

Nyilvánvaló volt, hogy alávalóan füllent; de azért az egész pohár vizet kiitta az utolsó csöppig. Lassan szűröcsölte a folyékony kristályt s az alatt szemének a tűzével perzselgette a kis tanítónőt, aki lesütötte ugyan a tekintetét, de azért mindent érzett és abba olyan bolondosan belepirult.

Ettől kezdve Kálmándy Géza mindennapos volt a délignyitós rácskerítés mellett.

Csak „mellett”, - mert a leány sohasem hívta beljebb. Nem bátorította; sőt volt a szemében valami folytonos készenlétféle, ahogy a vadmacska állana szemközt a hirtelen eléje topanó rókával. Nem félt, de résen volt. S amilyen bohó jókedvvel csacsogott a kerítésen belől: annyira benne volt a lényében, hogy azt a rácsot sziklabástyának nézi, s annak is akarja megtartani.

A nagyvárosi urfi már nem unta a pusztát, sem a falut. Napról-napra több szépet és vonzót tudott felfedezni mindakettőn. Alighogy a nagybátyjától szabadulhatott, került-fordult s ott volt megint a rácskerítés táján.

Még nem volt *kitanult*; gonosz furfangok még nem rontották meg benne a kiméletesség vágyát, tehát izgatottan próbálgatta, hogyan csinálhatná a dolgot a lehető legkisebb feltűnéssel, mintha véletlen volna, hogy már megint *ott* van. Tartott tőle, hogy hirbe hozza a leányt és ettől megijedt. De azt sem szerette volna, ha a „kicsike” eltalál bizakodni, megmondta hát neki:

- Tudja, kisasszony, engem ez a gyönyörű fasor a szüleim házára emlékeztet. Ez az, ami úgy vonz...

- Tudom, - felelt a leány azzal az éppoly édes, mint hamis mosolylyal, ami félig egy szelid angyalnak, félig meg egy pajkos kis ördögnek az arcára illett volna.

Erre azután mindketten összenevettek, fel is kacagtak közben. De megint elkomolyodtak s a fiatal ember ekkor így szólt: - Őszintén felel, ha kérdezek valamit? Valami nagyot, amitől elpirulhat.

A leány olyan lett, mint a pipacs és csak azzal felelt, hogy lesütötte a szemét.

- Ugy-e vár engem? Ugy-e mindennap vár?

A leány lassan felnézett és nagyon komolyan hallgatott. De már nemhogy elfordult volna, hanem inkább erős, kérdő tekintettel kereste a deli lovas szemét. Abban a merő nézésben ez volt:

- Mért kérdez tőlem ilyet? Mit gondol, mi lenne abból, ha én most felelnék magának s az igazat felelném? Tudja-e, hogy mit mert most elkövetni? Vagy azt hiszi, hogy az ilyen szegény leánynyal mindent szabad merni?!

A fiatal Kálmándy kitalált valamit ebből a némán is feléje jajduló kérdés-zuhatagból. Menekülni igyekezett. El akarta a beszélgetést terelni erről az örvényes témáról.

- Én nem is tudom, - mondta, - minek hívott engem ide a bácsi. Félek, hogy nem szokom meg. Ha maga nem volna, már rég megszöktem volna.

Ijedten hallgatott el. Csak arra vette észre, hogy miket mond, amikor látta, hogy a piros kis leány hogyan halványodik el egyszerre.

Hamar elbucsuzott és megsarkantyuzta a lovát. De azért azt mondta: a viszontlátásra, holnap! S kétszer is visszanézett, amíg ki nem fordult az árnyékos fasorból.

Senkije se volt a tanítókisasszonynak, aki ügyelt volna rá és óvta volna. Neki magának kellett okosnak lennie. És az is volt, mint a vadgalamb, amely a sólymot sehogysem ereszti közel, hanem menekül előre, amikor még lehet.

A viszontlátás másnap csakugyan megtörtént, és harmad-, negyednap is. Meg azután is, mindig. A fiatal Kálmándyt örölte, emésztette valami, annyira, hogy már a régi óvatosságból is szives-örömet engedett volna; de a leány semmitsem engedett a - „*rácskerítésből*”. Egy vonalnyit sem. S ha akadt véletlenül valaki, elvétele, aki arra jártában látta őket a félreeső vadgesztenye-fasorban: a fiatal ember mindig csak kívül volt a rácson, a leány meg belől. Bizonyosan csak úgy beszélgettek, akármiről. Leggyakrabban olyanról, ami a leányt pajkos kedvre hangolta. Ritkán volt úgy, hogy egy kis borulatféle szállott az arcára. Rendesen olyankor, ha a fiatal ember, valahogy megverődve, busan lovagolt el, - ő pedig utána nézett, ameddig láthatta. Hanem hogy tovább lássa, hogy messzebbre kísérhesse a szemével: azért egy lépést sem tett a rácskerítés felé.

*

Az idillnek, ami - mi tagadás - mindakét „gyerek” szívet megdobogtatta, szomorú eset vetett véget.

A nagybácsi, az öreg Simon, hirtelen meghalt, s a fiatal Kálmándyt egyszerre száz felől rohanta meg az új helyzet súlya-gondja. Ő lett a birtok ura, akinek az ezzel járó minden jó és minden rossz egyszerre szakadt a nyakába.

A „rácskerítés” egyelőre tökéletesen háttérbe szorult. Az öreg Simon porait el kellett vinni a családi sirboltba; a temetés után pedig komoly ügyek rendezése szólította Kálmándyt Gézát Budapestre, éppen amikor a nagy nyár innen mindenkit elriasztott, aki csak menekülhetett előre. Mire minden a rendes kerékvágásba kerülhetett, kezdődött az ősz, a gyönyörű, méla szeptemberrel.

Akkor már olyan volt a fiatal Kálmándy, mint a tikkadt vándor, aki rohanvást igyekszik a messzeségben látszó árnyas berek felé. Ezt az érzését valami nagy vágyakozás fokozta, amit magamagának is röstelt megvallani. Nem volt nyugta, hogy olyan régen nem járt már a rác-

kerítés táján, s alig várta, hogy *otthon* (!) lehessen megint, a „gyönyörűszép” pusztán, a csöndes vadgesztenyesor közelében.

Csak éppen hogy kileste nagynehezen a rendes időt, amikor a falusi kis leánykák haza szoktak menni: máris ott termett kedves lován a rácskerítés mellett.

Még csöndesebb, még elhagyottabb volt itt minden, mint máskor.

A kis fehér ház ablakai zárva; az udvaron, a kertben, egy lélek sem. A kert az őszi fonnyadás első jeleivel olyan volt, mintha titkos gyász sorvasztaná.

A fiatalember ijedten, tétován nézett szét. Egy öregasszony bandukolt arra, végig a fasoron, azt kérdezte meg, hogy ugyan mi történt itt.

- A kisasszony? - A tanítókisasszony? Igen, ő elment innen, - mondta a sápitózó néne, és megeresztette a nyelvét. - Az idén nem szegődtek vele a községbeliek, mert rendes tanító lesz itt ezentul. A kisasszony elment, ki tudja, hová? Nem is jön vissza többet.

Kálmándy Géza olyan nyilalást érzett a szívében, hogy abba belesápadt.

Egy darabig merően nézte a kis ház csukott ablakait, mintha csodát várt volna, hogy hátha kinyílik valamelyik s kitekint rajta a tavalyi tanító-kisasszony, kacag egyet s így szól: „egy szót se higgyen, ’iszen itt vagyok, látja!” De biz’ az ablakok olyanok voltak, mint a mélyen-alvó, talán örök álmodó szemek.

A kertre siklott onnan a pillantása és mint aki alig bírja elhinni, hogy igaz lehessen, amit hallott: némán kérdezte a virágokat, a fonnyadó bokrokat, cserjéket. Csak a szellő sóhajtott közülök valamit, amit ember nem érthet.

Kálmándy Géza hirtelen megfordította a lovát s oldalába nyomta a sarkantyut. A megriadt pára rögtön vágatni kezdett. Meg sem állt „hazáig”.

Ott a család házizsidaja ácsorgott, aki megkérdezte a fiatal nagyságos urat, hogy mi a szándéka most már? Maga akar-e gazdálkodni, vagy inkább bérbe adja a pusztát? Mert ő tudna rá bérlőt. Nagyon derék, becsületes embert.

A „fiatal nagyságos ur” hallotta is, nem is. Kiadta a rendeletet az inasának, hogy csomagoljon, készüljön; utaznak vissza, Budapestre..

Amikor ezzel rendben volt, odafordult végre a házi izraelitához.

- Hogy is mondta, Áron? Jó bérlőt tud? Nohát csak küldje hozzám; ha lehet, hamar nyélbe-ütjük a szerződést.

És még aznap otthagyta a birtokát, a gyönyörű pusztát, amit pedig kezdett már a nyáron megszeretni.

SANTA MARIA DI LEUCA.

Naplótöredék, (elmosódott dátum).

*

...Csütörtökön este indultam ezen a hajón Fiuméból és ma már vasárnap van. Három éjszakát és két egész napot töltöttem eddig a tengeren és most az ioni vizek hullámai ringatják a hajót, amely a messzeségbe visz.

Itt vagyok a széljárta fedélzeten és nézem a tengert; nézem a távolságot, ami a kék vizek fölött a végtelenbe nyúlik. Ez a csendes üresség úgy vonz, mint a delej. Minél tovább nézem, annál jobban vágyom leereszkedni titokban a hullámok hátára: hadd vigyenek - vigyenek; - hadd borítsanak el, - hadd adjanak oda lassan a mélységnek.

Gyászruhám védi magánosságomat; senki se igyekszik hozzám közeledni, a magamé lehetek. Nemrég csak kísérettel mertem az utcára kimozdulni, annyi bajomra volt, hogy nő vagyok. Most senki se kísér; úgy megyek neki a nagyvilágnak; és mégis érzem, hogy nincs mitől félnem, mert a szomorúságom mindenkit elijeszt.

Végkép magamra vagyok és leshetem a tengert, amelyből időnként kiemelkedik egy-egy delfin, mintha azt nézné: itt vagyok-e még. Azután visszalendül megint a hullám alá és olyankor beledobban szivembe a vágy: bár ott volnék már én is.

Minden foglalkozásom az, hogy várom vissza a delfíneket és miközben felbukkan valamelyik: nem tudok szabadulni attól a gondolatától, hogy bizonyosan van közöttük egy, amely a hazám partjától kezdve kísér; jön velem idegen tengerekre és folyvást vigyáz rám.

Azon kapom rajta magamat, hogy szólok hozzá; beszélgetek vele. Ami a lelkem fenekén van: elmondom neki néma gondolataimmal. Ő pedig, mintha vinne magával minden sóhajtaást, minden üzenetet, ami az emlékezésnek szól, és odalent átadná valakinek.

Megyek a nagyvilágba és mindabból, ami van, csak egyet keresek, egyet hívok kétségbeesve: az Istent.

Amikor elindult a hajó: még egyszer belém nyilalt a nagy lelki fájás. Mintha csak akkor lett volna bizonyos, hogy nincs mit várnom, nincs mit remélnem többé. Pedig az a pillanat egyforma volt azzal, amikor a koporsót leeresztik a sirba. Akkor már csak a halottól búcsuzunk és mégis, mintha akkor szakadna meg igazán a szívünk.

Azután jött az éj. Az én első éjem a tengeren. A látások éjszakája. Amikor a holdsütötte vizek tükre remegve töredezik szét a hajó előtt. A part irányából még látszik egy darabig a lámpák elvesző, fogyó fénye, azután a csendes vizsivatagra leszállanak a csillagok s dideregve fürödnek meg benne...

Az Istent kerestem akkor is. Az Istent, akitől nem volt mit kérnem többet, miután mindent elvett tőlem. És mégis az Istent sóvárogtam, magam sem tudom, miért.

Milyen soká lett reggel és aztán megijedtem attól, hogy a hajnal derengeni kezdett. Mert az a hűvös rózsaszínű ég, a messze keleten, ébredést jelentett, pedig én örök éjszakát szerettem volna, ha álmatlant is.

Hol voltunk már akkor!... Milyen nagy utat futott meg a hajónk!... Már elszakadtam az égbolttól is, amely alatt *mindent* ott hagytam, *mindenkorra*.

*

A hajó folyvást siet a maga útján és most már olyan mindegy: hogyan nő az ezerméterek száma, amely még tovább dob, még jobban elválaszt.

Valahogy tisztelik a hajón a szomorúságot és látom, hogy kedvez, aki csak teheti. A „commandante” fent áll parancsnoki hidján és most is visszaint egy matrózt, aki erre tartott. Bizonyos, hogy ez is egyike az apró figyelmekeknek, amiket tulajdonképpen nem szabad észrevennem.

Magamra vagyok; és csak annál jobban kívánom az Istent. Mert hiába gondolom, hogy mindenütt jelen van: mégis elvész számomra abban a félelmes távolságban, amit az ég meg a tenger együttesen mutat.

Kívánom az Istent ebben a borzasztó fájdalommban, amelylyel nincs kihez fordulnom. Már nem is az kell, hogy szabadítson meg tőle, csak éppen, hogy lássa. Hadd lássa, mit csinált. Hadd nézze végig, mit szenvedek, minthogy ő úgy akarja. És ha akkor is akarja: úgy legyen.

Vasárnap van és én már tegnap busan gondoltam rá, hogy a tenger végtelenségében hogy összefolyik minden s hogy válik egyformává. Itt nincs az ünnepnek külső jelensége. Nincs templom, ahová meneküljek.

Annyit gondoltam erre, hogy végül úgy éreztem: nem is lehet igaz ez a nagy sivárság. A kapitányhoz fordultam félénk, gyors kérdéssel:

- Signor commandante, dove avremmo domali la messa? (Parancsnok ur, hol lesz holnap misénk?)

A kapitány meghatottan szemlélt két másodpercig, azután szelid, biztató, résztvevő hangon felelt:

- Navete paura signora, avremmo messa. Una bellissima messetta. (Ne féljen, asszonyom, lesz misénk. Nagyon szép kis misénk.)

És én egész éjjel fent virrasztottam megint és néztem a tengert, amint az otrantói vizekből kiigyezkedik a ioni hullámok nagy birodalmába. Néztem a játszó, sistergő habokat, hogy csillog fodros sörényök a hold világításában. Lestem a delfint, aki a hazám partjától fogva kísért és vigyáz rám: de nem vettem észre egyetlen egyszer sem.

Talán elfáradt s visszament. Azt hiszi, már nincsen rá szükségem. Egy nagy fehér sirályt küldött maga helyett, amely tegnap óta követi a hajót és éjjelre mintha fel akart volna szállani az árbóc csucsjára. De mert hogy olyan világos volt, folyvást csak neki indult a szellős tengeri levegőnek: lágyan ringatózva fordult egyet benne, megkerülte az iramló hajót s leült valahova elibe a vízre, hogy kisvártatva újra jelentkezzen.

*

Reggel van és az olasz part mentén közeledünk a fordulóhoz, amely a tarentói öbölbe csalogat. Köves, elhagyatott, sivár a partvidék; a csudás olasz flórának semmi nyoma rajta. A nap letűz a merev, vad sziklákra és megtüzesíti felületüket. Mélységes kék az ég és szinte komoran kék a tenger. A felhőtlen égbolt határtalanul egyforma és olyan fényözön ömlik le róla, hogy szinte kápráztat.

Nézem a nagy egyformaságot, amibe majdnem semmi változatosságot se tud belelopni a sziklás tengerpart. És szorongó szívvel várok valamit, magam sem tudom, mit.

Ekkor egy hang száll felém a parancsnoki hidról; ugyanaz a szelid, biztató, résztvevő hang, csak mintha most egy csepp öröm is volna benne:

- Signora, ariveremmo immediatamente alla messe. (Asszonyom, mindjárt ott leszünk a misén.)

Álmodozásomból felrebbenve néztem körül. A köves part olyan közel volt, hogy az emberhang ezt a távolságot könnyen megjárhatta. Olasz pástorok álltak a parton s átkiabáltak hozzánk valami üdvözlét.

A hajó vontatott, hosszas túlkölése beletutult a tenger mélységes magányába s e percben megjelent előttem az én várva-várt Istenem.

Előttem volt a „Santa Maria di Leuca”, - a kis fatemplom, a mellette levő, magában álló tornyocskával; a szegény kis campanile tetején az én megfeszített szívem egyetlen és utolsó vigasztalása: a kereszt.

A toronyban szólott az ércbeszédű harang, jeléül, hogy a fatemplomocska belsejében éppen istentisztelet van.

A „bellissima messettát”, a gyönyörű kis misét, akkor mondta a pap.

A hajó kürtője tutult; a kis harang csengve-bongva szólott; - s a hajó üdvözlő jeladására egyszer csak megjelent a fatemplomocska ajtajában a szegényes ornátussal diszeskedő pap; kijött a templom elé és utána jöttek a templomból a hívők; egy tucat egyszerű ember, aki itt édeglél elszórtan a sovány partok mentén.

Levett kalappal vették körül a papjokat, aki a feszületet magasra tartva, szoborként állt egy helyben.

A hajó félárbócra eresztett zászlóval üdvözölte a kis gyülekezetet s egyszersmind bucsuzott. A harang szinte vidám csendüléssel adta vissza az üdvözlét. Egy pástor a partról átkiabált hozzánk messze hangzó olasz tenorjával: „Bon viaggio fratello!” (Jó utat testvérek.)

- Addio!

- Con dio!

- Isten áldjon meg benneteket!...

Elsurrantunk a „Santa Maria di Leuca” mellett, amelyről nem vettem le többet a szememet, amíg csak láthattam.

Az Isten ott volt. Abban a kicsi fatemplomban, amelyet gyászos hajóroncsokból, nagy és szomorú tengeri katasztrófák emlékeiből építettek azok, akik mindenüvé a jó Istent várják. Bizonyos, hogy az Isten ott észrevett engem is, aki annyira vágytam rá.

Most hát mindent látott. Most hát mindent tudhat.

Most már folytathatom a sirást, mialatt a hajóm közönyösen siklik Gatania felé, a fehér város felé, ahol a mészdombok lábánál fehér por lepi el az olajfaerdőket.

A HOLD.

Horvay kapitány ur szeptember 22-én késő délután szerencsésen megérkezett a bangolai vadörkunyóhoz, amelynek a környékén, a nagy erdőségekben, szarvasbikára akart cserkészni.

Szenvedélyes szarvasvadász volt s a nagy vadat hasonlíthatatlanul föléje tette a kis vadnak, amely - szerinte - gyámoltalanul van kiszolgáltatva a vérengző ösztönnek, ami a temérdek töltényt elpuffogtató fogoly- és nyulvadászokban okvetetlenül a legprózaibb irányban fejlődik ki, anélkül, hogy a férfias öntudatot, a bátorságot, az igazi feltalálást komolyan emelné és méltóan fejlesztené.

A nagy vad egészen más! A hegyi szarvasnak a megközelítése és elejtése, - ha csak buta véletlennel nem kedveskedik Diana istenasszony, - mindig próbára teszi a vadász összes tudását s türelmét. Még a legjobb karban tartott cserkésző utakon is a hiuz óvatosságával kell haladni, folyvást keresve a fedezetet; és ami mindennél előbb való: a jó szelet. Mert hiába a legtokéletebb vigyázat is, ha a vad szimatot kap. Az ágreccsenés, a haraszt zörgése s minden egyébesz nyugtalanítja ugyan az erdők koronás királyát; de ha a hibás és zajos lépés után a vadász cövekké mered és mozdulatlanul vár egy percig, vagy tán a szükséghez képest jóval tovább is: akkor a megrezzent, fülelő vad lassankint megnyugszik. Elfeledí a neszt s tovább legel; tovább cselekszi azt, amit elkezdett volt. Még ha megpillantja is a mozdulatlan vadászt: hosszasan bámulja, figyeli s ébren tanakodik, hogy ugyan mi lehet az; ha a tekintete nem találkozik az emberével, akkor elfogadja annak a valószínűségét, hogy a mozdulatlan tömeg alkalmasint fatörzs, vagy tuskó, - mindenesetre élettelen, tehát nem veszedelmes tárgy. A szarvas szemét és fülét még csak ki lehet játszani; ezt a két érzékszervét meg lehet csalni, bolonddá lehet tenni; de az orrát, a szaglását soha sem. A szarvas és valamennyi nagyvad, mind az orrával figyel legjobban. Ha a szél feléje hajtja az emberszagot, akkor hiába nem hallott ágreccsenést, harasztzörrenést; hiába nem látott egyetlen mozdulatot sem, sőt egy fikarcnyit sem a vadász alakjából: gondolkodás nélkül szedi a sátorfáját s rohan. Menekül onnan, ahol az ellenség közellétét érzi.

Képzelné lehet, mennyi taktika, mennyi türelmes és fáradhatatlan óvatosság kell ahhoz, hogy a vadász a nagy vadat lövésnyi távolságra megközelítse, észrevétlenül meg is lássa, megfigyelhessen és kívárhassa azt a pillanatot, amikor a fák közt vagy a sűrűségben tartózkodó s állandóan résen levő szarvas végre olyan testrészét mutatja valahogyan, néha talán csak egy tenyérnyire, - ahol a golyó (az egyetlen egy szem golyó) biztosan megölheti.

Horvay kapitány lefitymálta azokat, akik száz foglyot és ugyanannyi nyulat szoktak löni egy nap alatt söréttel. Ellenben egy jó szarvasbikáért elment volna a világ végéig is; egy erős vadkanért meg az óperenciás tengeren túlra is. S ámbár az okkupációs csaták emlékeképpen egy csinos vágást és szurást, sőt egy bosnyák golyó nyomát is hordozta a testén, mint bátorságának, sőt hősiességének bizonyítékait: azért mégis hevesebben kezdett dobogni a szíve, amikor a bangolai vadőr jelentette neki, hogy a Miklós-bércen ma hajnalban egy erős bika böngött. - Láttam is egy percre, - tette hozzá a magorva erdei ember. - Legalább tizenhatosnak kell lennie. Olyan sötét a csuhája, hogy mohos sziklának nézhetné, akinek a szemét meg is lehet csalni.

A kapitány megveregette a vadőr vállát.

- Nagyszerű, hallod-e; készülj hamarosan, rögtön indulunk. A Miklós bérc messze van és már alkonyodik.

Az bizony messze volt, pedig csakugyan lefelé hajlott a nap a szeptemberi égen; gyors menettel is megtarthatott egy órát, amíg a vadörkunyhótól az aggancsos „nagyur” hazájáig jutnak. A kapitány besietett a kunyhóba, hogy pillanatok alatt rendbehozza a felszerelését; de amikor éppen benyitott, valaki ki akart onnan jönni. Egy asszonyféle volt az. Egy paraszt-asszony. Csillogó szemü és barnapiros arcu. A karja meztelen, gömbölyű. A kontyán hátra-kötött tulipános kendő.

Horvay elfeledte egy kis időre a Miklós-bércen bőgő szarvasbikát s önkénytelenül kiáltott fel: ejha! Abban a pillanatban meg is csipte a menyecske arcát.

- Lódulj innen, Vera! - szólalt meg mögötte a vadőr mogorva hangja. A kapitány észre se vette volt, hogy a félig nyitva maradt ajtó mögött ott állott az az ember; - ennek az asszonynak az ura, vagy micsodája.

Az asszony kiosont s a kapitány egy kicsit röstelkedve kapkodta ki a puskáját a tokból, azután töltényeket keresett elő a táskájából. Most már egyszerre készen volt. Indulhatott.

*

Ebben a mértföldekre nyuló erdőségben a vezetőjére kellett bíznia magát. Nem mintha eltévedhetett volna, hanem mert a cserkésző utak hálózatát egyáltalában nem ösmerte. E nélkül pedig lehetetlen volt boldogulnia.

Elöl ment s a vadőr nyomon követte. - A mogorva embernél volt az éjjeli lámpás, meg a kapitány puskája; a kapitány egyelőre csak a botját vitte, meg a messzelátóját, ami a nyakáról csüngött le.

Már kint voltak az erdőben és tökéletesen elfeledte, hogy az imént nem birt pajkos hajlandóságával, amikor az a vadvirág a szeme elé került. Most csak vadász volt, - szarvasvadász.

Átsiettek a Pléskán, azután bejutottak a Dosna-patakba, a hol a keskeny, mély szakadékok árkában habzó hullámmal surrant tova a bérc szívéből a megolvadt kristály. Sokáig tartott, amíg odáig értek, s amikor ott voltak, lent, a patak medrében, immár este volt. Fent a tetőn még látszott az aranyfény, amit a szálló nap az ég pereméről visszaküldözött, de a sűrű erdőt már egészen megölelte a homály. Lent, a völgyek hajlataiban pedig a kezdődő éjszaka hangulatát keltette a suhanó szárnyas egér, meg egy siró bagoly.

Arról, hogy a Miklós-bérc koronás urát még ma golyó elé kapja, körülbelül lemondott Horvay kapitány; de legalább hallani akarta. Kihallgatni és megállapítani a hangjából: milyen legény lehet. Megbizonyosodni arról: merre vált át a bércen a vágásba, hogy aztán hajnalban hadicsellel, furfangos vadászügyességgel zárja el visszavonulása útját s találkozassék vele.

A méla őszi est csendjében csakugyan megszólalt a bérc oldalán a vén szarvasbika és erős tüdejéből csakugy lökdöste ki a háremének szóló hívó hangokat. Horvay a Miklós-bérc alatt állott s egy kiálló sziklafal mögül hallgatta a visszhangos ömlengést, amely a szarvasok szeretkezésének az évadjában fel szokott csendülni a magányos erdők rejtekeiből.

A bika mintha lassan közeledett volna; hangja már nem a bérc fensikján zugott, hanem a szálerdő sötétjében, lejjebb, mint az imént. A tehenek, amelyeknek folyvást nyomukban volt, lefelé tarthattak; megkezdték átvonulásukat a tarvágás irányába, ahol éjjeli legelőterületeiket szándékozhattak felkeresni.

A kapitány hirtelen támadó reménykedéssel gondolta: „az ördög nem alszik”, s hátrafordult a kísérője felé, hogy töltött golyós puskáját átvegye tőle. Meghökkenve és bosszankodva látta, hogy a veszélyes fegyver csövét egyenesen neki tartja a vadőr.

- Ügyetlen! - mondta, - ha el találna sülni, holt bizonyossággal agyonlőné. - És ideges ingerültséggel rántotta ki a puskát az avatatlan kézből.

Hanem hiába reménykedett; a vén szarvasbika nem jött lejjebb. Fel-felbödült és morgó hangon udvarolt a feleségeinek; de csak ott maradt a sötét bérce, amelynek egymásraboruló lomb-szövevényére derengő világossággal hintette fényét a holdvilág.

Éppen telehold volt, s mialatt a kapitány a Miklós-bérc harsonásszavu agancsos urát hallgatta; a nagy kerek holdtányér felkapaszkodott a hegyek közé. Egy gerinc-hajlaton keresztül a leg-alacsonyabb nyereg fölé került, onnan nézett le a fiatal éjszakában elálmosodó tájra.

A kapitány farkasszemet nézett a holddal és mialatt szórakozottan figyelt az ismét távolodó szarvasbögésre: nyomon követte tekintetével a bujkáló égi vándort. Ni, hogy eltakarja az arcát egy nagy bükkfa ritkás ernyőjével! Az ágak leveles rostáján keresztül kukucska s folyvást úgy néz, mintha merő kíváncsisággal lesne valamit.

- Kapitány ur, menjünk, - szólt a mogorva vadőr, dűnnyögő, halk hangon. - Ma már ugyis késő és sötét hajnalban vissza kell ide jönnünk.

Horvay kapitányt ez a figyelmeztetés kiragadta álmodozásos hangulatából. Vállat vont. Isten neki, menjünk.

Ugyanazon az ösvényen vissza és lefelé, csak hogy most sokkal lassabban; pedig jobban igyekeztek. Hisz az éjszakában már mindegy volt az, ha a zörgésekkel elriasztanak is valami ugyis láthatatlan vadállatot. A várakozásos remény izgalma végkép elmúlt!... Ilyenkor a hosszú és fáradságos, üres visszatérés kényszere lenyom és kimerít.

*

Amikor leértek a kacskaringós völgybe, amelynek pataktól átszelt lapályán hazáig kellett menniök: a hold már egészen fent volt a hegyek fölött és a tiszta sötétkék égről nézett le rájuk.

A vadőr hátul kullogott és megint ő vitte a kapitány puskáját, amelyben még benne volt a töltény. Utjuk mellett bokrokkal s fákkal benőtt partja vonult annak a pataknak, amely minduntalan eléjük kanyarodott. A vadőr folyvást az árnyéket kereste; a sötét erdő éjjeli árnyékát, amely a bokrok közt s a fák alatt született.

- Mit bujkálsz annyit? Miért nem kerülsz mellém, a nyílt utra? - kérdezte a kapitány, amikor egyszer megint elődöngött mögüle a vadőr. Egyszersmind visszafordult s ekkor újra kitört belőle a bosszus szemrehányás: - hogy tartod azt a puskát?!... Mondtam már, hogy vigyázz! Meg találsz botlani s elrántod a ravaszt, akkor pedig menten keresztül lösz!

Maga igazította meg a vadőr vállán a fegyvert. Elöl legyen a csöve, de felfelé! - parancsolta katonás nyomatékkal.

A vadőr belelépett az árnyékba s onnan, a sötétből, hallgatta a szidást. - Nem szeretem a holdat, - dörögte vontatottan.

A kapitány megállott. - Nem szereted a holdat?! - kérdezte csudálkozva.

- Nem biz én; hisz ültem miatta vagy öt esztendőt.

- Mi az ördög! Nem mondanád el, miért ültél?

- Nem olyan régen volt, csak most szabadultam ki a tavasszal.

- Hallod-e, fickó; - kíváncsivá teszel. De azért ne ácsorogjunk egy helyben. - Beszélj, legalább rövidebb lesz az ut.

- Szarvascserkészen volt itt a berki erdész, - kezdte a vadőr, belemelegedve a „mesélésbe”, - aztán rajt’ értem valamin...

- Ugyan min? - lökte oda a kérdést a kapitány.

A vadőr megakadt és egy darabig nem folytatta tovább. Végre mogorván riszált egy párt a torkán és a foga közt mormogott valamit, valami *asszonyról*.

A kapitány segíteni igyekezett neki. - A feleséged, ugy-e?

- No, csak úgy balkézről; - de annál jobban rajta a szemem...

- Hát aztán? folytasd bátran.

- Aztán cserkészünk; és feljött a hold... Olyan világos volt, hogy éjszaka olyat még nem láttam. Rám nézett...

- Ki nézett rád, az erdész?

- Nem az erdész; - a *hold*!

- Azt ugyan máskor is láthattad.

- Sohasem úgy, mint akkor. A holdvilág mosolygott és csufondáros arccal gunyolt engem. Egyre ezt hajtogatta: „nem mered! - fogadjunk: nem mered! gyáva kutya vagy; - gyáva, gyáva!...”

- Mit csacsogsz össze-vissza?

A vadőr megborzongott.

- Akárhogy bujtam előre, utánam vigyorgott s hajszott, bujtogatott: - hadd lám no, ha mered! - A puska, az erdész ur puskája, így volt a kezemben, mint ez itt, ni; és véletlenül elsült!...

A kapitány hideg borzongást érzett. Mintha láthatatlanul suhanó szárny szele csapta volna meg. Visszafordult.

A puskája a vadőr válláról megint úgy fordult neki, egyenesen a szíve tájának.

Ösztönszerűleg kapott oda s félreütötte a hideg acélcsővet.

A néma éjszakába éles és hegyes csattanás nyilalt bele. A visszhang felkapta a lövés dőrejét s egyik hegyoldalról a másikra dobálta.

- Gazember! - hörögte a kapitány, - ide azt a puskát, vagy leütlek!

A vadőr reszketve állt előtte; a puska már nem volt a kezében: elejtette. Azután térdre roskadt.

- Kapitány ur, jaj! kapitány ur!...

Hallani lehetett, hogyan vacog a foga.

Horvay kapitány felvette a puskáját, s első gondja volt, hogy megvizsgálja, nem esett-e rajta valami hiba. Minthogy semmi baj sem történt, elmúlt a haragja.

- Megbolondultál? - kérdezte a halálra rémült vadőrt.

- Nem tudom, kapitány ur... A hold!... mindennek ő az oka!... Most is rám nézett, éppen úgy, mint akkor; és csufolt: „nem mered!” Biztatott: „hadd lám no; fogadjunk, nem mered!” Pedig a szememet is elfordítottam tőle, mégis láttam; a fületem is bedugtam, mégis csak hallottam. Semmi baja sincsen, kapitány ur?!...

A kapitány egy darabig nézte a megzavarodott embert. Az bizony igazán reszketett, rémül-dözött. Mit tehetett vele?

- Előre! indulj! - parancsolta. - Maradj az árnyékban, - tette hozzá önkénytelenül érzett szánalommal.

SZORONGÁSOS PERCEK.

Esti kilenc óra elmúlt s a forgói erdészház környékén beállt az éjszaka.

Julius vége felé járt az esztendő, s a levegő még itt, a lomberdő tözsomszédságában is fülledt volt. A hold lassan hömpölygő barna felhők közt bujkált, s a széles felhőrajok úgy vonultak délről északnak, mintha egy szörnyetegekből álló roppant hadsereg igyekeznék a homályt felhasználni, hogy észrevétlenül surranhasson el a tájék fölött.

Az erdőből időnkint sóhajtó hangok szálldestak a csendes ház felé, amelynek az előrészt néha megvilágította a kibukkanó hold; de a hátsó falát annál jobban betakarta az éjszaka árnyéka.

A sóhajtó hangok a fel-feltámadó szélről eredtek. A szél hol elcsendesült, hol megújult; mind-egyre átcsapott az erdészlak kertjére, amely a ház mögött terült. Ott megcibálta a gyümölcs-fákat, befüttyentett a méhesbe, zizegő neszszel furakodott át a sövénynek tüskével borított tetején; s végül elhalt valahol a patak fölött, amely a sok esőtől duzzadtan sistergett.

Minden jel arra mutatott, hogy megint „valami idő készül”, - ahogy Sajtár, az erdész vén kocsisa, szokta mondani. A levegő tele volt nedvességgel s a kövér zöldnek nyers, üde illatával. Az egyetlen hang, ami az éjszaka némaságába beleszólt: egy tücsök cirpegése volt. De azt is minduntalan elnyomta a szél, amely meleg áramlással tört elő a nagy erdő mélyéből.

Az erdészház elő részén egy ablakból gyér világosság szűrődött ki. Ott valaki ébren volt. A kertre nyíló egyetlen ablak ellenben sötétben tátongott. A zsalu is tárva volt s a kifeszített kapocsvas nem engedte, hogy a szél becsapkodja. Az ablakot vasrács védte. Itt volt a háló-fülke s innen lehetett legjobban megfigyelni, hogy mi történik a kertben.

Mert történt valami.

Egy alak közeledett a méhes felől, s a málnabokrok közt sunyitva lopódzott a házhoz. Fürgén és zajtalanul mozgott. Az amugy is puha talaj elfogta lépése neszét. Amint az ablak alá ért, kiegyenesedett.

- Psz-psz! - sziszegte halkán.

A jeladás alig volt erősebb, mint aminő neszt a felszálló rigó okoz a szárnyával, mégis megjelent rá az ablakban valaki.

- Ki az? - kérdezte elfojtott, bársonysima szóval, mialatt fekete árnyként simult a ritka rácshoz.

- Én vagyok, Ida - suttogta amaz odakint. Érezni lehetett a hangján a szivdobogást, ami most zaklatta. Én vagyok, eljöttem...

- Elég rosszul tette; felelt a bársonyos hang. Hogy mert nekem írni? Hátha rossz kézbe kerül a firkája?

- Nem volt megcimezve. Se név nem volt benne.

- Mégis kitalálhatták volna. Az ördög nem alszik.

- Nemcsak az ördög virraszt, Ida. Napok óta úgy járok-kelek, mint a bolygó szellem.

- Jó isten! tehetek én róla?

- De ki tehetne más?

- Hagyjon nekem békét, meg akartam üzeni, hogy a világért se jöjjön.

- Szerencséje, hogy nem üzente.
 - Talán biz' fenyeget.
 - Mit tudom én, hogy mit csinállok. Csak azt tudom, hogy megbabonázott.
 - Elment az esze, lelkem.
 - Aztán ki miatt ment el? Megvesztem volna, ha most el nem jövök.
 - Mondtam, rosszul tette. Itthon van az uram. Reszketek, hogy minden pillanatban betoppanhat. Kérem, amíg nem késő, menjen innen. Végromlásba dönt mindkettőnket. Az uram nem érti a tréfát.
 - Ebben az egyben én sem. Szeretem magát, Ida.
 - Jaj, már megint kezdi!
 - Milyen türelmetlenül mondja.
 - Csak rettegek.
 - Szeretem, és nem birom el tovább.
 - Mit csináljak?
 - Persze, most „mit csináljon”. Akkor kérdezte volna, amikor bolondított.
 - Nem szándékosan tettem. Bizony isten!
 - Még esküdni mer? Nem fél, hogy elsülyed ez a ház mindenestől? Már is zeng az ég, hallja?
- Távolról morajló dörgés kezdődött. Az asszony ijedten vetett magára keresztet. A legény folytatta:
- Eljöttem, mert láttam, hogy buvik előlem. Tudni akarom most már: mi történik velünk. Nem türom, hogy velem is packázzék. Tudom, amit tudok. Maga kisasszony volt s a városban nevelték. A szegénység kényszerítette rá, hogy egy ilyen földhözragadt erdészhez menjen. De itt maga halálra unatkozik s unalmában gyilkol. Embersziveket tép ki.
 - Jézus Mária! ne mondjon ilyeneket.
 - Külömbeket is mondok. Maga minden férfival kikezdi, Ida. Még a papunkat is megzavarta. Az csak magának prédikál vasárnap. A jegyző nyilvánosan bomlik maga után. Válni akar a feleségétől. Az uradalmi irnok olyanokat nyög, mintha haldokolna...
 - Maga ugyancsak felfujja a tréfát.
 - Az is tréfa volt, amibe én pusztulok bele? Hazajöttem a katonaságtól, hogy a hét szilvafámból éldegéljek s akkor elém került maga. Megszorongatta a kezemet; nekem adta a legszebbik rózsáját. S amikor már odáig voltam: kinevetett.
 - Halkabban beszéljen, az isten áldja meg.
 - Pedig én nem akarok rosszat. Azt akarom, hogy tisztességgel hagyja el az urát, - aztán én elveszem.
- Az asszony izgatottan mondta: - Meglássá, még itt érnek bennünket. Borzasztóan félek. Felelni sem tudok. Máskor beszéljünk erről.
- Adjon egy biztató szót. Ne küldjön így el, mert abból nem jó lesz. Mért hitegetett akkor?

Az asszony nem felelt; hátra figyelt. A szomszédszobában egyhangu, ütemes zajjal dolgozott az ura. Patront töltögetett s a fojtást szabályos egyenletességgel verte le. A halk kopogás, amivel ez történt, tompán hallatszott be. Gyakorlott fül jól ráösmerhetett.

A legény újra kezdte: - Egyszer azt mondta, hogy szeret. Ismételje. Addig el nem megyek.

- Ur isten! - szeretem no...

- Esküdjék meg; aztán máskor beszélünk mindenről. Mert most nagyon is fél.

- Hogyne, mikor egy hajszálon függ mindkettőnk élete. Menjen már, siessen.

- Nyujtsa ki a kezét, hadd bucsuzzam.

Az asszony gondolkodás nélkül engedelmeskedett. A legény lecsapott a kezére, mint a héjja. Csókolgatta. Az asszony riadozott:

- Jól van már! elég már!... eresszen el...

- Nem elég ebből! Sohasem elég ebből!

Az asszony most már erővel akarta kirántani a kezét. A nagykendője, amivel eddig be volt takarva, lecsuszott róla s a földre esett.

Ott állt az ablakban, hófehéren, ahogy a fülledt nyári éjszakának előre neki készült. A karja s a nyaka szabadon. A vászon fehérsége összefolyt a teste hófehérségével. Ettől végképen elment a legény esze. Felkuszott az ablak rácsáig s ott, amennyire bírta, magához vonta.

- A vasléc belemélyed a husomba! - nyöszörgött az asszony. - Eresszen el.

Egy szárnyasegér csapott el a legény feje mellett; az asszony babonás hitében az élt, hogy a csuf állat most mindjárt beleragad a hajába. Ez az iszonyat tán még a halálfélelemnél is erősebb volt benne. Felsikoltott.

A szomszéd szobában, mintha felrugtak volna egy széket erre a kései lármára. Azt mindaketen meghallották. A szerelmes legény leugrott a földre. Az asszonynak csak annyi ideje volt, hogy összegyötört karját, amelyben csak úgy nyilalt a fájdalom, visszarántsa.

- Mi bajod? - kérdezte az erdész, amint benyitott. - Mintha szóltál volna.

- A fejem fáj egy kicsit, - hebegte, - levegőre vágytam.

Az erdész odament. A sok fehérség neki is hamar a fejébe szállt. Megölelgette a feleségét. Az asszony alig bírta megállni, hogy fel ne szisszenjen.

- Ki jár a kertben? - kérdezte hirtelen az ember. Az ablakhoz lépett. - Valaki mozog a méhes körül, mondta. Eleresztem Lompost.

Amikor kisietett, az asszony borzongva kapta vállára a nyakkendőjét s megint keresztet vetett.

Behallatszott, hogy örül Lompos a szabadságának. Az óriás kutya úgy buffogott, hogy azt az erdő közepén is hallani lehetett.

Az erdősné szorongva nézett ki a kertbe, amelyet éppen akkor világított meg egy villámlás. A kert üres volt.

De azért korai lett volna a megnyugvás. Lompos üldözhetette a nyomon az eltűnt látogatót.

Már jött az erdész a nagy kutyával és biztatni kezdte: - csipd meg, fogd meg!

A dühös állat berohant a kertbe s vad ugatással indult a méhes felé.

Ismét villámlott; nagyot dördült az ég, s elkezdett esni; szakadt a zápor, felhőszakadással.

Ez az özönvíz egy szempillantás alatt elmosott minden nyomot.

Lompos tétovázva szaladta körül a kertet, s amint visszakerült a gazdájához: bután megugatta. Mintha azt mondta volna: - nem látod, hogy ilyenkor hiába volna az erőlködésem?

Az asszony megkönnyebbülten figyelte, hogyan fordul meg az ura, s megyen utána a nagy kutya is. Most, hogy valahára elmúlt a veszély, rágondolt arra, aki ebben az itéletidőben bujdosik innen, ki tudja hogyan, merre.

- Szegény! - mondta magában egy kis részvéttel és egy kis gunynyal.

AZ ELSŐ.

Azóta se láttam Béla barátomat, mióta megházasodott s elvette Vér Évát.

Vér Éva távoli rokonom volt. Családjaink jóformán mindennap találkoztak, s ámbár elég korkülönbség volt köztem s Évica közt: mégis nagy barátságot kötöttünk egymással. A leány, az ő komoly természetével, jobban simult az idősebbekhez, mint azokhoz, akik tulajdonképen hozzá valók voltak. Minthogy pedig kedveskedésből s egy kis gyöngédségből, korán kezdtem úgy bánni vele, mintha már nagy leány lett volna: hálás volt és teljes bizalmával ajándékozott meg.

Násznagya voltam, amikor férjhez ment s a lakodalmon én mondtam az új párra a hivatalos felköszöntőt. Könnyen lehettem őszinte, mert Bélát szerettem s meggyőződésemm volt, hogy boldoggá teszi a hugocskámat. Hisz' azt már bebizonyította, hogy kitűnő férjanyag, minthogy első házassága példaszerű volt.

Az első házasság csak rövid boldogságot adott neki. Nagyon fiatal ember volt még, amikor megnősült, s aztán egy pár esztendő múlva elvesztette a feleségét, akit egész lelkével szeretett, szinte az imádásig. Természetesnek tartottam, hogy esztendőig gyászolt. Abban az időben gyakran voltunk együtt, s mondhatom, életemben sem láttam olyan mindig szomorú embert. Ha attól a drága halottól nem maradt volna egy leánykája, talán ki sem bírta volna, hogy küzdjön az étellel, amelyhez ezen a kis anyátlan árván kívül semmi sem kötötte.

És mégis az történt, - igaz, hogy sokára, - hogy a múlt idő meghozta lassan az ő sebére is az enyhülést. Életkedve, úgy ahogy, visszatért; sőt amikor Évával megösmékedett, egyszerre mintha kicserélték volna.

Érdekes, szép férfi volt, s már első találkozásuk megpecsételte sorsukat. Évának megtetszett, s nemsokára azzal leptek meg bennünket, hogy jegyesek.

Amint mondtam, az esküvőjükön láttam őket utóljára. A fiatal pár azután Erdélybe költözött, ahol Bélának szép birtoka volt. Oda bizony nehéz volt eljutnom. Képzeltetni, milyen örömmel ragadtam meg az első alkalmat, amikor - esztendők múlva - egy hivatalos utammal kapcsolatban, felkereshettem őket.

Azt a kedvességet, amivel fogadtak, nem lehet leírni. Majdhogy el nem érzékenyedtem tőle. Egyiknek a karjából a másikéba szakadtam, s kivált Éva nem tudott hova lenni, hogy nagy örömét kellőképp kimutassa. Béla is majd megevett. Azt sem tudta a nagy sziveslátástól, hova ültessen, mit csináljon velem. Éva mosolyogva nézte, s el nem mozdult volna mellőlem. Hozzám simult, s nem tudom mi sugta nekem mindjárt, hogy mintha ebben a meleg simulásban egyszersemind panaszkodás és védelemkeresés volna.

Az első negyedórát kellemes izgalomban lehetetlen volt egy ponton tartanom gondolataimat s ez az árnyékos sejtés hamar eltűnt. Végre is mi sem érthetőbb, mint hogy ez a melegsivű asszony régi benső barátságunknál fogva egész gyöngédségével hajlik hozzám most is. De sem a viszontlátás édes zürzavarában, sem a százféle kérdés és felelet közt nem tudtam magamban elnyomni azt az észrevételt, hogy az én kis Évámon bágyasztó hanyatlás hatalmasodott el.

Hallgattam róla. Hisz csalódhattam, s akkor ok nélkül keltek csudálkozást, sőt tán megütközést. Egyébiránt nem sok időt engedtek arra, hogy bármin is töprengjek. Kivíttek a kertbe s a gazdaságba; megmutogattak mindent, amibe örömük telt. Együtt kalauzoltak s együtt dicse-

kedtek. Eközben pedig folyvást olyan jók voltak egymáshoz, hogy az egyetlen sötét gondolatot, ami az Éva vélt bajának a magyarázatául tolakodott elém: habozás nélkül dobtam el magamtól.

Ugy élnek ezek, mint a galambok, hál' istennek!...

Visszakerültünk megint a bokros, árnyékos, illatos kertbe. S akkor új meglepetés ért. Egy gyermek futott felénk, egy leányka, s már messziről lelkendezve kiabálta: „apukám! édes apukám! lelkem! lelkem!!”

Kitörő, szinte vad hev és mohó vágy volt ebben az üdvözlésben.

Béla ott hagyott bennünket, mint szent Pál az oláhokat, s elibe szaladt a kis leánynak. Azt a vidámságot, amit eddig láttam az arcán, felváltotta rajta valami más; - valami csudálatos és leirhatatlan átszellemülés. Szinte elsápadt, mint aki hirtelen szívdobogást kap. Kitárt karral rohant a gyermek felé s elfúlva kapta a karjába. Csókolta, ahol érte; - s a leány egyre csak azt hajtogatta akkor is: „lelkem! lelkem!”...

Isten bűnömül ne vegye, igazi szerelmi gügyögést hallottam ki abból a rajongásos hizelgő hangból, mintha nem is gyermek mondta volna, hanem asszony.

- Csak most jutott eszembe, hogy 'iszen Bélának az első házasságából egy leánykája volt. Hogy röpi az idő! Hisz' ez a gyermek már körülbelül tíz esztendő.

Évához fordultam. A hugom halvány volt s tekintete komoran meredt a semmibe.

Ez a meglepő változás belém fojtotta a szót az első percben; később pedig nem lehetett alkalmam a kérdezősködésre, mert Béla visszajött. Hozta a leányát, aki akkor is a nyakát átfogva csüggött rajta.

- Nézd, - mondta olvadozva, - ez az én kincsem, - a menyországom!...

Beletemette az arcát a kisleány sötét, leomló hajába; ittasan turkált benne; a gyermek kacagott s vissza-vissza adta a csókját, úgy mondta rövid, lelkendező időközökkel „lelkem! lelkem!...”

Alig birtak egymástól szétválni.

A gyermek mindkét karjával magához szorította az apját, aki kényeztető duruzsolással, titkolódzó suttogással mondta neki: „No, már most viseld jól magadat, kis leányom”.

Az ebéd alatt is egymás mellett ültek.

Játszottak együtt; pajkoskodtak, mint két vásott gyermek. Velünk jóformán nem is törődtek. Nekem a háziasszony maradt, meg a gazdasági kezelőtiszt, aki csöndes, szófukar ember volt, s magában folyvást azon mulatott, hogy mit művel az a kettő: a gyermek, meg az apja.

Éva rájuk is szólott egyszer. Észrevettem, hogy a hangjában elfojtott indulat volt. A gyermek rögtön az apjához bujt s ott meglapult, mint a nyulacska. Gyönyörű mélységes fekete szemét kissé félénken szögezte a mostoha anyjára, de azért mosolygott. Kedves dac volt a lénynén, annak a biztos tudatában, hogy 'iszen apuka, a bűntárs, bizonyosan az ő pártján van.

Ebéd után a feketekávét a kerti lugasba hozták utánunk.

A kis leány oda is eljött és arra kényszerítette Bélát, hogy laptázzék vele. Csakhamar belemerültek a mulatozásba, s mink, Évával, magunkra maradtunk.

Meleg volt s a lugas hűse tűnődő lustaságra csábított. Kinéztem a kertre, amely nem volt agyon szabályozva s így csak annál több változatosságot mutatott. Elöttem virágágyak terültek,

csupa egyszerű falusi virág diszlett rajtok, amelyek látása visszavitt gyermekkoromba, a régi kedves, egyszerű emlékek közé.

Minden üde, teljes és fényes volt.

Néha elvillant a virágok fölött egy fecske, amely valami nekünk láthatatlan kis rovarat kergett. Egy gömbakác sűrűjében zöldike szolongatta a párját. A ragyogó levegőben szerelmes lepkék ölelkeztek, s libegő táncsal, részegen hullottak le a virágok közé.

Bolondul szép volt minden.

Ki tudja, meddig tünődtem volna így, ha elfojtott zokogás nem riaszt fel.

- Mi bajod, Éva?! - kérdeztem ijedten. - Édes kis barátnőm, testvérkém, mi lelt?!

A lugas ugyan meglehetősen fődött bennünket, de azt hiszem, hogy ebben a pillanatban ezer ember szemeláttára is ráborult volna Éva.

- Nagyon szenvedek, - mondta fájdalmasan.

Nyilalást éreztem a szívemben erre a váratlan vallomásra. Első ösztönöm az volt, hogy bárki legyen is oka a hugom szenvedésének: meglakoltatom.

- Érdemetlen rád Béla? - kérdeztem haragtól reszketve.

A szegény fiatal asszony felemelte a fejét s visszahúzódott a helyére.

- Azt nem mondhatnám, - mormolta ernyedten.

- Akkor hát, miért ez a nagy kétségbeesés? Gyónj meg; légy a régi. Én is az maradtam. Nekem kiöntheted a szivedet.

Hálás kézszorítás volt az első néma válasz, azután könnyező szemmel mondta:

- Véghetetlenül szerencsétlen vagyok. Béla nem az enyém.

- Megcsal?! - kiáltottam oly hangon, hogy Éva ijedten nyomta kezecskéjét a szájamra.

Szeliden rázta a fejét.

- Nem csal meg; és mégsem az enyém. Nem is lesz az soha. Maga se tehet róla. A szívét örökre betöltötték.

- Nem értelek; világosabban beszélj.

Egy darabig hallgatott, mintha önmagával küzdött volna. Azután elszántan mondta: - nem látod, milyen bolondja a leányának?!

Önkénytelenül is elmosolyodtam. Megkönnyebbülten nyultam a keze után.

- Ugyan, Éva! csak nem mondod komolyan? Hisz' az édes apja!... aztán egyetlen gyermeke... csak szeretheti.

Megakadtam. Éreztem, hogy gyarló módon kezdtem a vigasztalást. Hisz' Évának csaknem három esztendei házasságában még nem volt gyermeke.

- Szeretheti!... - visszhangozta Éva. - Ó igen, ha a *gyermekét* szeretné. De nézd meg jól azt a leányt.

A gyermek éppen elfutott a lugas előtt. Most magában játszott. Béla ilyenkor mindig kinéz egy kicsit a belső gazdaságba, magyarázta Éva.

Szót fogadtam és figyelemmel néztem a leánykát.

- Szent isten! - mormoltam kisvártatva.

Éva meghallotta.

- Ugy-e! no ugy-e? - sugta fájdalmas diadallal. - Lásd, te is észrevetted. Ez a gyermek szakasztott az anyja.

„Az anyja!” - kiáltotta kis szünet mulva és féktelenül folytatta:

- Ezért a kétségbeejtő hasonlatosságért bolondul az uram!... Azt a másikat, az *elsőt* látja benne. S akkor elveszti az eszt. Elsápad és szivdobogást kap, amint az emlékek megrohanják. Jól tudom én; ezerszer megfigyeltem. Ha nincs a szeme előtt a leánya, akkor gyöngéd, figyelmes, kedves hozzám. De jaj nekem, ha ez az eleven arc más közénk kerül. Olyankor Béla rögtön megittasul valamitől, amit nem ösmerek, - ami nagy és kábitó érzés lehet. Olyankor látok a szemében valamit, amiért meg tudnék halni, ha nekem szólna. Hallom a hangjából a leküzdhetetlen vágyat. A meg-megújuló esküt, amit a gyermek anyjának tett valaha. S amikor a leánya elkezdi azon az - isten bocsásd - szerelmes hangon: „*lelkem! lelkem!*”... akkor azt hiszem, megőrülök! Mert az anyja is így mondta mindig. Tudom! Kitaláltam. Megbizonyosodtam, hogy így volt... És ennek nincsen segítsége. Ezen nem lehet változtatni. Ebbe én belehalok...

Hirtelen heves szél támadt. Északi szél, amely felkavarta a kert porát, odafent pedig seregestől hajtotta egy nyájba a szétszórta fellegeket. Még a lelkem is fázni kezdett tőle. Meg valami egyébtől.

Béla sietve jött a kerti úton s messziről kiabálta: - gyertek be! úgy látszik, vihar lesz.

Amint közénk toppant, meglátta, hogy nedves a felesége szeme, s megütődött.

De Éva mosolyogva, jókedvűen, olyan elevenen, hogy szinte elrémltem tőle, magyarázta: - a barátunk ugyancsak megnevettetett az imént, szinte könnyeztem a kacagástól.

És elmondott valami adomát, amit én sohasem hallottam.

Béla is kacagott.

Az északi szél pedig csak egyre fujt, fujt.

AKI A FÜLÉVEL LÁT.

Vége felé járt a szezon, amikor Tusnádra érkeztem, hogy ott töltssek vagy egy hetet a kezdődő őszi gyönyörű hangulatai közt. A fürdővendégek jobbára elmentek már; - alig volt a nagy vendéglőben ebéd- és vacsora idején egy tucat ember. Azok sem az igazi mulatók közül valók, hanem mind olyanok, akiknek csakugyan szükségük volt ennek a remek klimatikus üdülőhelynek a levegőjére.

Mindnyájan társas életet éltek; már olyat, amilyet. Egy asztalnál hárman-négyen húzódtak meg; de legalább is párosával. Csak egy öreg ur ült egészen külön egymagában, a nagy ablak mellett, ahol legjobban érhetette a napfény, amit most már nem is igen igyekeztek a teremből kizárni az árnyékoló függönyök lebocsátásával.

Annak az öreg urnak feltűnően merev volt a szeme és ámbár nyugodtan ebédelt, folyvást mintha szuró tekintettel nézett volna valakit, aki a tulsó asztalnál ült.

- Különös, - mormoltam félhangon, mire asztaltársam, a fürdőorvos, figyelni kezdett és szintén odatekintett.

- Vagy igen, - mondta erdélyies szólásmóddal, - az ott az öreg Előd. Érdekes ember, mondhatom.

- Ugyancsak merőn vizsgálgatja azt az urat. Én nem tűrném szó nélkül.

Az orvos elmosolyodott.

- Az öreg ur vak, - mondta, - tökéletesen vak. De azért úgy jár-kél itt, hogy dicséretére válnék akár a hegyi vezetőknek is. Ha eszébe jut, felmegy a Csomádra, kíséret nélkül - és le is jön onnan egymaga. Bámulatosan kifejlődött a többi érzéke.

- Ó istenem, - szaladt ki önkénytelenül is a szájamon, - milyen keserves élete lehet.

- Ne higgye. Az öreg egyáltalában nem árul el olyasmit, mintha rosszul érezné magát. Kitűnő zenész; szépen hegedül és fuvalázik, sőt zongorázik is. Néha, amikor a fiatalság táncolni szeretne, megkéri, hogy zongorázzon nekik. Gyönyörű dallamos keringőket és csárdásokat rögtönöz olyankor.

- Eszerint nagyon is itthon van.

- Már vagy tíz esztendeje, hogy állandó vendég. Amióta az az esete történt...

Az orvos félbeszakította magamagát. - Igaz, - mondta, - ön arról nem tudhat. - Nyomban hozzám fordult és hirtelen támadt buzdulással kérdezte: - szeretné hallani?

Ösztönszerűleg éreztem, hogy ezért a történetért érdemes lemondanom délutáni kis sziesztámról, amit félálomban szerettem átszundítani egy nagy karosszékben. - Beszéljen, kedves doktor, - kértem a társamat, aki most annál kíváncsibbá tett, mert nem igen volt különben bőbeszédű.

„Én az öreg urat régóta ösmerem, még legénykorából, akkor is vak volt, tökéletes világtalan.

Persze, önt meglepi, hogy mégis megházasodott, pedig a menyasszonyának egyetlen vonását se pillanthatta meg. De mondtam már, hogy a többi érzéke annál élesebb. S ha valakinek az arcát végigsimitja az ujjaival, le is tudja rajzolni egy darab papirosra, amit eléje tesznek.

A leány, akit nőül vett, nagyon szép volt. Szegény, mint a templom egere, de a külsejére igazi hercegisasszony. S ez a vak ember, aki már akkor sem volt fiatal, el merte venni!...”

Csodálkozva ümmögtem. Egyébbel se mertem kizökkenteni a doktort az ő ritka elbeszélő kedvéből. Hévvvel folytatta:

„Olyan szép volt, hogy még magam is belebolondultam. Rafael Madonnái se lehettek szebbek. A szeme ugyan hasonlított a bensejében háborgó tengerhez, amely felül sima és kék, de a mélyében szinte sistereg valamitől...”

- Doktor, iszen ön poéta! - törtem ki önkénytelenül. - Ha így folytatja, engem is megszédít.

„Nem volna csuda. Mindenki halálosan szerelmes volt belé. A kis gróf is... De tartsunk sorrendet. Tehát, mondom, Előd, a „vak művész”, - így hívtuk, - elvette Bárdos Klárát, a szőke kerubot, akit látni annyi volt, mint szerencsétlenül járni általa... Hozzá ment Elődhöz; s amikor mindnyájan csodálkoztunk, énnekem egyszer azt sugta: „iszen éppen mert vak.”

- Ezt épp úgy mondhatta belőle az angyal, mint az ördög, - szóltam közbe.

„S én máig sem tudom bizonyosan, hogy melyik mondta, sóhajtott az orvos. Olyan tiszta és szent volt, amikor azon az édes, szépséges száján mély szánalommal kilehelte ezeket a szavakat!... Nem mertem volna másképen értelmezni.

Mindjárt a házasságuk első évében történt, amikor nyaralni idejöttek. Elődnék nem messze innen földbirtoka is van Háromszékmegyében. Módos ember s uri kényelemben tarthatta a feleségét, akinek nem volt más dolga, csak hogy mellette legyen. Folyvást mellette... Engedje, hogy a vak ura simogathassa; hol a kezét, hol a haját, hol az arcát... Szerelmes volt belé, az bizonyos. Egy percre el nem engedte maga mellől, s ha valaki az asszonynyal bár egy árva szót is váltani akart, az csak az ő jelenlétében történhetett.

Ugyanakkor időzött itt a kis gróf, a gróf Létay-család utolsó sarjadéka, egy alig huszonötéves remek legény, akit egész esztendei szabadságra küldött a törzsorvosa, mert egy huszár-rohamban elesett a lova és rázuhant, összetörte. A fiatal gróf már üdült, de rögtön nagy baja támadt a szívének, amikor Elődnét megösmerte a mi fenyveseink alatt.

Lehetetlen volt észre nem venni, hogy mi lelte, mert úgy követte Elődéket az első naptól kezdve, mintha árnyékuk lett volna. Velők ebédelt, vacsorált; - ugyanegy asztalnál ültek; - ha kirándultak valamerre, - ő el nem maradhatott. Sajnáltuk szegényt, mert mindnyájan tudtuk, hogy hiába gyötrődik. Elődné egy pillanatra sem mozdult az ura mellől, aki egyik vagy másik kezét folyvást fogta, el nem eresztette.

Igy telt el vagy két hét és én, akit orvosi dolgaim meglehetősen elfoglaltak, csak másoktól hallottam néha egy-egy részletet arról, hogyan veszkődik a szegény kis gróf; - hogyan hozatja messziről a remek virágokat a szőke kerubnak; s mennyire odatapadt már hozzá; hogyan adja neki a tiltott éjjeli zenéket.

Valamikor a harmadik hét végén aztán fölörgettek engem korán reggel.

A kis gróf állott az ajtóm előtt egy másik urral, aki régi jó barátom volt. - Doktor, - mondta a grófocska, - sürgősen van önre szükségünk. Balay ur lesz szives és mindent elmond. Énnekem elintézni valóim vannak, de a kellő időben pontos leszek.

Ennél kevesebb is elég lehetett volna, hogy sejtsem, miről van szó. Amint a kis gróf elrohant, Balayhoz fordultam:

- Párbaj, ugy-e? Kivel zördült össze ez a fiókoroszlán?

Balay megcsóválta a fejét.

- Bolond történet, - mondta - Előd provokálta.

Azt hittem, álmodom. Megdörzsöltem a szememet és hitetlenül ismételtam: - Előd! a vak Előd!...

- Az - az, - s ugyancsak szívosan követeli a párbajt. Egész éjjel tanácskoztunk a segédeivel, akik közül az egyik unokaöcscse és minden ellenvetésünkre kétségbeejtő hidegvérrel bizonyítja, hogy Előddel nemcsak szabad, hanem kell is verekedni.

- De hisz' nem lát, az isten szerelméért!...

- Az igaz, hogy nem lát, de annál jobban hall. Nincs az a hiuz!... - egyébiránt bebizonyította. Ez a nagyszerű hallása az oka a provokálásnak is.

- Nem értelek. - Mondd el, - egyáltalában mondj már valamit, kérlek.

- Annyit, amennyit magam is megtudtam. A kis gróf az este megint velök vacsorált, mint mindig, s amikor már jóformán magokban voltak, minthogy a többi vendég mind kihuzódott az étteremből, a gróf egy cédulára irt valamit és odacsempészte a fiatal asszony tenyerébe. Abban a pillanatban a vak ember, aki mellettök volt, kinyújtotta a kezét s azzal a biztossággal, amit csak az ezerszeres gyakorlat fejleszthet ki, megfogta a felesége csuklóját, onnan egy másodperc alatt az asszony összeszorított öklére siklottak kapcsos, szívos ujjai és így szólt: - Olvasd hangosan, mit irt a gróf arra a papirosra.

Szédítő pillanat lehetett. Előd várt egy pár másodpercig, s mielőtt a halálra vált asszony meg mert volna szólalni, így folytatta: - Nehogy félrevezetni próbálj; - érzem, hogy reszketsz és a hangodból fogom tudni, azt olvasod-e, amit a szemeddel látsz. Engem nem lehet megcsalni; - *hallottam* a ceruza sercegését a papiroson és amikor a gróf feléd nyult, megéreztem a pici szellőt, amit karja libbenésével keltett. Az asszony elsápadt s csak annyit tudott mormolni: ártatlan vagyok!

- Te még az vagy félig, mondta a vak ember, de a gróf már nem az. Olvasd azt a cédulát! Akarom.

Oly követelően, oly parancsolva mondta, hogy a gróf felpattant. - Szükségtelen, szólott; bármit irtam is, levonom a következtetést. Örökre elhagyom önöket.

Előd e pillanatban mosolygott. Ugy mosolygott, mint a téli nap. Ezt a kis gróf mondja. Fagyos és nyugodt volt.

- Nem elég, gróf ur, mondta; igaz, hogy a feleségem még nem csalt meg egészen, de félig már igen. Mert elfogadta az ön titkos levelét. És én ezért önt most provokálom!

Rögtön előhivatta az unokaöcscsét, aki egy urat vett maga mellé és annak rendje-módja szerint megtörtént a formális kihívás.

- Nos és ti mit feleltetek erre az örülségre?

- Elfogadtuk.

- Az lehetetlen. Megbolondultatok?!

- Nem; de hallgass ide, mit tennél, ha neked egy vak ember, akit halálosan megsértettél, bebizonyítaná, hogy fizikailag párbajképes, mert a szeme helyett a fülével lát? - Egész éjjel tárgyaltunk, gondolhatod. De amikor Előd odaállt elénk és vizsgálatot tett arról, hogy a nagy terem bármely pontján adjunk is hangot, rögtön odasiet és megérint bennünket, akkor nem tagadhattuk meg azt a jogát, hogy pisztolyra verekedjék. A gróf, akit a tárgyalás fordulatairól értesítettünk, maga adta az eszmét, hogy a hármastaps után föl fog kiáltani: „*itt!*”

A doktor hozzám fordult.

S most képzelje el ezt a különös, ezt a rettenetes párbajt egy vak emberrel... Előttem folyt le. Soha sem felejttem el.

A kis gróf ott állt, mint a halálra vált, aki érzi, hogy a sors ítél fölötte.

A vak ember mozdulatlanul várta a hármaskör tapsát s kissé előrehajolva figyelt; még a száját is kinyitotta. Merev tekintetével másfelé nézett, de a fülével valóságosan - látott. Bizony Isten: - látott!

Mert a taps után csak felkapta a pisztolyát és amint a gróf megszólalt: *itt!* abban a pillanatban lőtt.

A szegény kis invalidus egyet fordult maga körül és arcra bukott. Vége volt. Örökre vége volt.

A szőke kerub még aznap otthagya vak urát örökre.

Előd pedig meg van, mint azelőtt. Itt tölti a nyarat s ő az utolsó vendég, aki elmegy. - A Csomádot legalább egyszer hetenként megmássza, vezető nélkül. S úgy néz mindig, mint most: merően és szurósan. Ámbár a szemével semmit sem lát.

HÁLÁBÓL.

A méltóságos ur elvégezte napi munkáját s éppen ujságot olvasott, amikor a hivatalszolga jelentette, hogy egy nő van odakint, aki mindenáron be szeretne jutni.

- Mondtam neki, hogy a méltóságos ur ilyenkor nem fogad, - szólt a derék, katonaviselt ember, miközben kihuzta magát, mint őrmester korában a rapporton, - de ő csak erőszakoskodik. Követelte, hogy legalább ezt a levelet hozzam be.

S azzal letette a kérdéses levelet a „méltósága” elé.

Kantay Ferenc maga is azt hihette, hogy valami előkelő asszonyság lehet, aki ily határozottan lép fel, s kíváncsian bontotta fel a levelet, amelynek a címiratából semmit sem találhatott ki.

„Kedves Feri, - így kezdődött a levél, - maga talán nem is hitte, hogy az életben még találkozok velem; de én folyvást vágytam erre, miközben örömmel figyeltem remek pályafutását. Maga nagy ur, s minthogy tudom, mily nehéz bejutni a nagy urakhoz: előre megírtam ezt a pár sort. Bizton reményelem, hogy *velem* kivételt tesz. Mindig a *régi* vagyok, s szívélyesen üdvözlöm. Pór Lajosné”.

Kantay nagy szemet meresztett. Egyáltalában nem jutott eszébe, ki az a Pór Lajosné, aki mindig a „*régi*”. De tudni óhajtotta, hogy ki ír neki ilyen bizalmas hangon. Intett a szolgának, hogy vezesse be a nőt.

Ruhasuhogás figyelmeztette, hogy itt van, akit vár. Minthogy a megkezdett ujságcikk érdekelte volt, időközben megint azon járt a szeme s most hirtelen felnézett. Az első pillanatban azt kérdezte magától: ki lehet ez, hogy olyan mosolygósan tekint rám, mintha várná, hogy felugorjam és megöleljem.

A nő megakadályozta abban, hogy gondolatmenetét folytassa: - Lehetséges volna, hogy nem ösmer rám? kérdezte majdnem fájdalmasan, de még reménykedve.

Kantay nem tudta, mit mondjon. Hivatalos komolysága tulajdonképpen nem engedte, hogy találgatással foglalkozzék; - de hátha olyan valaki ez a nő, akivel mégis kivételt illik tennie? Mosolygott, s tünődve ismételte: Pór Lajosné...

- Igen, vágott közbe a nő, Gábler Terka!

- Ah!

Egy darabig csend volt. Kantay már felállott a székéről, hogy a vendége elé menjen; de most meglegedett azzal, hogy helyet mutasson neki. Maga is leült. Arcáról elsimult a kíváncsi mosoly, s amikor megkérdezte: „mivel szolgálhatok”, - már egészen a „méltóságos ur” volt.

Ennek az átalakulásnak olyan oka volt, amit Kantay ma már a viláért se vallott volna meg; Pór Lajosné pedig soha meg nem értett volna. Még így is csudálkozott, hogy nem lát izgatott örömet „ő méltósága” arcán.

- Legszebb ideinket éltük együtt, sóhajtotta oly hangon, amelyre okvetetlenül helyeslést várt. S minthogy Kantay meglegedett azzal, hogy udvariasan bólintson, folytatta:

- A tánciskolában maga volt leghivebb lovagom.

- Hm, mondta ő méltósága, kissé hüvösen, s ujjjaival dobolni kezdett az asztalon.

- Régen volt...

- Nagyon régen, tóditotta a méltóságos ur.

- Akkor sok szépet mondott nekem...

A méltóságos ur az ajkába harapott. Emlékezett arra a keserű pillanatra, amikor egy ilyen szépelgés közben ezt a lesújtó választ kapta Gábler Terkától: „elég!” - Ez tőrszurás volt. Sokáig nem lehetett ezt kiheverni. Pedig mi türés-tagadás, kozmás volt a leányba. Most megéledtek benne az emlékek, s kénytelen titkon beösmerni, hogy ez a nő, aki itt van előtte, első szerelme, s egyben első csalódása is volt.

Különös, hogy amint ezzel a gondolattal foglalkozott, megint visszatért arcára a nyugodt, kellemes mosoly. A nő észrevette s nekibátorodott. - Már azt hittem, hogy semmit sem tud rólam, szólt szemrehányó hangon. Pedig mennyire számítottam a barátságára.

Ő méltósága halkan ümmögött: - Persze, persze; hanem én csak a leánynevére emlékeztem.

- Talán nem is tudta, hogy férjhez mentem?

- Őszintén szólva, nem.

A nő összecepta a kezét.

- Bizony férjhez mentem, Pór Lajoshoz, az állomásfőnökhöz. Jeles embernek mondták s nagy családbeli volt. Gondoltuk, szép jövő vár rá. Hanem maga milyen fiatal még! Csak én öregedtem meg.

Kacéran mosolygott, mint aki bizonyos benne, hogy erős tiltakozásra talál. De a méltóságos urnak egyben járt az esze s csak szórakozottan bólintott: - hja-hja!

Az forgott tudniillik az agyában, hogy mi lett volna, ha *akkor* régen, az történik, amire olyan kétségbeesve vágyott. Abban akarta hagyni a tanulást, s „érettségi” után beült volna hétszilvafás kis birtokába, hogy elvehesse az „imádottját”. Ezt a Gábler Terkát. - Most, ahogy nézi-nézi, elrémül attól, hogy lám, megeshetett volna, hogy ez a hervadt szépség ez idő szerint mindenestül az övé: hájas gömbölyűségeivel, amelyeket csak a fűző tart össze valahogy, különben szerteszét omlának; hamis fogaival, amelyek plombja ki-kivillan meghalványodott ajka közül; elformátlanodott kezével, amely nem bírja titkolni, hogy főmestersége a főzés. És a méltóságos ur önkénytelenül is hálát érez valaki iránt, akinek köszönheti, hogy mindez nem az övé.

Azt a valakit Pór Lajosnak hívják.

- Mivel szolgálhatok? ismételte a hivatalos kérdést, amivel szinte zavarba hozta látogatóját.

- Tartóztatom, ugy-e? - pedig önnek (már nem magázta) drága az ideje. A férjem érdekében jöttem. Azt szeretném kieszközölni, ha valahogy áthelyeznék ide, Budapestre.

Egy pillanatig várt, azután nekibátorodott s pirulva tette hozzá: - Mink is gyakrabban találkozhatnánk akkor.

Kantay hirtelenében nem tudta, mit mondjon. Magában azt kérdezte, hogy ugyan mire volna az jó; - tudniillik a gyakori találkozás. Nézte az asszonyt, akin a régi szépség nyomai még meg voltak ugyan, de - a foga csupa plomb volt s a keze a félkezyüből vörösen és puffedten látszott ki.

- Állomásfőnök a férje, ugye? szólt, anélkül, hogy az asszony megjegyzésére felelt volna.

A hangjában már volt valami abból, amit minden kérvényezővel szemben használni szokott. Az asszony ösztönszerűleg érezte ezt; meg azt is, hogy ebben a pillanatban a „főember” előtt

van, akitől legnagyobb kívánságának a sorsa függ. Nem tudta folytatni a megkezdett bizalmas hangon, hanem egy kis ijedtséggel és szivdobogással, félénken mondta:

- Az.

- Mondja el, kérem, az adatokat: Pór Lajos, ugy-e? - Lakása?...

- Iszen tetszik tudni... Ott lakunk, abban a kis városban.

- Persze-persze!... No, ami tőlem függ, megteszem. Igérem, megteszem.

A méltóságos ur ezzel felállott.

Pórné, Gábler Terka, ugyanezt cselekedte.

Mintha kicserélték volna, amióta kimondta, hogy miért jött. Már csak alázatos volt, hogy minél jobban meghassa a méltóságos urat.

Ha csak egy meleg szót is kapott volna, magához tért volna és beszélt volna arról, milyen jó lesz, ha majd gyakrabban találkoznak.

De ő méltósága nagyon udvariasan meghajtotta magát.

Amikor az asszony elment, Kantay Ferenc leült s megírta az ajánló levelet annak a barátjának, aki az áthelyezés dolgában a legtöbbet tehette.

„Küldjétek, kérlek, valami jobb helyre, - írta, - akárhova, csak minél messzebbre innen”. - -

A SEBHELY.

Bodory bácsiról annyit tud a fáma, hogy valamikor katonatiszt volt, aztán otthagyta a katonaságot és egyszerű kereskedő-ember lett belőle.

Minthogy szóval, csöndes ember volt az öreg ur, nem igen lehetett hozzáférközni. Általában mindenki respektálta; soha övele senki se komázott. Magába vonult természetén kívül, ami minden pajtáskodásra alkalmatlanná tette, még valami volt rajta, ami mindazok tiszteletét fokozta, akik vele valahogy érintkeztek.

Ez a valami egy rettentő nagy forradás volt az arcán; a balarcán, a szemétől kezdve az álláig.

Általános volt a közvélemény, hogy az öreg ur azt a sebhelyet még katonakorában szerezte valami istentelenül krudélis párbajban. Egy öreg dijnok, aki a telekkönyvnél foglalatostkodott, a nevét is tudta a dzsidás-örnagynak, aki a borzasztó vágást szabálytalanul adta Bodory „huszárhadnagy”-nak, mert akkor suhintott még egy utolsót, amikor a párbajvezető már „álljt” kiáltott. Az örnagy a magyarokat becsmérelte volt s ezért lakolt is, mert Bodory „főhadnagy” ur csúnyán helybenhagyta a páros viadalban.

Amikor pedig egy idegen uriember vetődött abba a városkába, az meg azt híresztelte, hogy nem a dzsidás-örnagytól való az a seb, ámbár Bodory „százados” ur azzal is verekedett, hanem egy olasz vivómester vágta rajta, akinek a feleségét Bodory elszerette. Mert gyönyörű szép fiatal ember volt s kivált huszáregyenruhában úgy festett, hogy meg lehetett érte boldogulni.

Már akár így volt, akár úgy, aki dzsidás-örnagyokkal és olasz vivómesterekkel párbajozik, az csak fenelegény, s ennél fogva mindenki úgy nézett a jó öreg boltosra, mint veszedelmes bajvivóra, akivel nem lenne célszerű összetüzni.

Néha, társaságban, ha az öreg ur egy kicsit jókedvű volt, akadt is egy-egy tapintatlan ember, aki a hódolat ürügye alatt ráterelte a beszédet arra a sebhelyre s mindenképen azt szerette volna, ha végre-valahára Bodory maga mondja el az esetet; de az öreg boltos ilyenkor elkomolyodott és visszahúzódott zárkózottságába, mint a csiga a házába. Összeráncolta a homlokát s arrább ment. Akik így látták, kitértek előle.

- Haragszik az öreg, - mondták és félreálltak.

- Valaki már megint a sebhelyét kérdezte, - magyarázták egymásnak a rossz hangulat okát.

Bodory pedig se szólt, se beszélt, hátat fordított a kompániának s szépen hazament. Megint nem látták egy pár hétig.

Azalatt aztán folyvást azt kutatták, nem evett-e meg valakit az öreg. Ki tudja, kibe kötött bele a tolakodó faggatódzás miatt? Az ilyen vén oroszán csöndes ugyan, de annál nagyobb harap.

Amikor a városban vivőkör alakult, küldöttség ment az öreg Bodoryhoz s jelentette neki, hogy a közbizalom őféle irányult, szépen megkérlik, vállalja el az elnökséget, mint országos hírű vivó.

Az öreg dühbe borult.

- Erigyetek a pokolba. Van nekem más dolgom is. Itt ülök a boltomban egész nap s árulok. Ha kedvemben akartok járni, vásároljatok nálam, de az ostobaságokkal hagyjatok nekem békét.

Azért mégis megtették diszelnöknek és Bodory kénytelen volt tűrni, hogy városszerte elnök urnak szólitották. A versenyeken ő volt a kiszemelt bíró, s minthogy nem ment el, helyettest választottak ugyan, de a hivatalt a válláról le nem vették.

Annyira ment a dolog, hogy amikor egyszer egy fegyvergyakorlat alkalmával valamelyik szálláscsináló tiszt jól összeszidta a polgármestert, az, szegény, rögtön elfuttatott Bodoryhoz, hogy az istenért jöjjön és verekedjék meg helyette azzal a goromba morvával.

Bodory most már igazán megharagudott és azt üzenté, hogy csapjon bele az istennyila a polgármesterbe is, meg a morvába is.

A polgármester erre az üzenetre a válla közé kapta a fejét és hallgatott. De a „morva”, megértvén, miről van szó, rögtön a Bodory nyakára küldte két bajtársát és elégtételt kért tőle.

Megvolt a roppant szenzáció.

Az egész város magánkivüli állapotba került.

Arra a szerencsére még gondolni sem mertek az emberek, hogy Bodory bácsit valaha éleskarddal lássák.

Mindenki erről beszélt, és a Bodoryék háza valóságos bucsujárásnak lett színhelye.

- Az első vágásra agyonvágja! - hirdették az emberek a saját tipjüket, s nem volt élő lény, aki a morva életéért egy rézgombot kockára tett volna.

Mámor szállotta meg a várost.

- Bodory verekszik; ez volt a jelszó, ez volt az üdvözlés, a bucsuzás, a téma, a minden.

S Bodory csakugyan verekedett.

Amikor a németek ott jártak nála, még a pipáját sem vette ki a szájából, csak annyit mondott: - jól van.

A maga részéről rábizta a vivó-klubra, hogy adjon melléje két „szekundánst”; őneki mindegy, akárki lesz is az.

Az emberek el voltak ragadtatva. Nagyszerű! Félelmes! Dicső! - Ilyen jelszók járták.

A nagyvendéglő előtt, ahol a párbaj bent, a táncteremben lefolyt, mozdulni sem lehetett, annyi volt a várakozó nép.

A párbaj csak egy másodpercig tartott, de olyat még nem látott a világ. Az egyik Bodory-segéd nem bírta megállani, az ablakhoz futott s onnan ordította ki: „Kettőbe’ van a nímet!”

Bodory az első csapással úgy vágta fejbe ellenfelét, hogy a vágás a haskötésig szaladt, keresztül az arcon. Egy órahosszat varrták a szegény morvát.

A város tombolt. Bodoryt szétszedték. Elállták az útját; kifogták a lovat a kocsijából s emberek húzták haza a kocsit.

Ha lehetett volna, királynak is megtették volna.

Jobb hijján pedig nagy bankettet rendeztek a tiszteletére, amelyen a szegény agyonünnepelt öreg boltosra annyi dikciót mondtak s annyi poharat üritettek, hogy végre - elázott.

Részeg lett. Ezt már hiába is volna szépíteni.

Az emberek ráestek, zaklatták, faggták; node most, Bodory bácsi, valahára csak elmondja ezt a nagy esetet, hogy kapta ezt a rémitő vágást itt a balarcán?

Az öreg mosolygott. Egy kicsit bambán, de mosolygott.

- Hát amikor huszár voltam...

- Ahán! Ugy-e, amikor főhadnagy volt?

- Ördög volt főhadnagy; még hadnagy se voltam: - még őrmester se. Önkéntes-káplár voltam...

- Ohó, és akkor verekedett?

- Verekedett az ördög. Sohasem verekedtem.

- No, de az a nagy seb! 'Iszen csak emlékszik?

- Persze, hogy emlékszem. Hát tudni akarjátok?

- Az istenért; 'iszen egyéb vágyunk sincsen.

- Nohát ördög vigyen el benneteket, leestem a lóról, s aztán a bestia - pofonrugott, punktum.

Egy pillanatnyi mély csend követte a vallomást; ezt a kiábrándító, szomorú vallomást. Az emberek összenéztek s aztán lesütötték a szemöket. Mindenki szégyelt valamit, maga sem tudta mit. Megsemmisült a nagy illúzió! Mintha hirtelen gyász borult volna a városra...

A csöndet egy borizü hang törte meg. A mai párbaj vezetője orditozott: - nem igaz! nem igaz! hazudik a bácsi! becsap bennünket! tréfál velünk! ne higgyetek neki! - én ma is láttam, mit tud!

A lelkekről mázsás teher esett le.

- Éljen! Éljen! - üvöltötte mindenki.

Hogy is lehetne másképp, holott már benne él a köztudatban, hogy kicsoda Bodory?

A cigány tust huzott; a vendégek felugráltak, összeölelkeztek; mindenki Bodoryt éltette. A sebhelyét csókolták; a kezét szorongatták, s aközben folyvást a lábára léptek.

Bodory elvégre mit tehetett!

Türte.

AZ ÖREG KEREZSI.

Reggel háromnegyed nyolckor az öreg Kerecsi már a hivatalában volt és elkezdte kikészíteni a mindenféle irodai eszközöket, amire szüksége lehetett. Mindig ilyen korán jelent meg a hivatalában, ahol rendszerint ő volt az első. A legöregebb dijnok. A többi mind fiatalember volt hozzá képest. Jobbára olyanok, akik előtt még lehetett jövő, s itt csak ideig-óráig körmöltek. Az öreg Kerecsi erről rég lemondott. Ő neki ez volt mindene, ez a dijnokság; másolni-másolni, gépiesen, napi egy forint és harminc krajcárért. A társai csak egy forint huszat kaptak. Kerezsinek, az ő dijnoknak, javítottak, mert ő volt az első, aki jött, s utolsó, aki ment.

Pontban nyolc órakor lelkendezve siettek a helyökre a többiek is. Némelyik már egy pár éve nyögte ezt a keservességet; de olyan is volt köztök, aki csak nemrég „lépett be”. A tapasztaltabbak ezeket kioktatták; megtanították a tudnivalókra, hogy kell *ezt* csinálni, hogy kell *amazt* úgy végezni, hogy a pedáns irodaigazgató vissza ne dobja. Mert nincs keservesebb, mint ha a kész munkát újra kell kezdeni.

Aztán tájékoztatták egymást arról is, hogy a hivatalban ki kicsoda. A birák közt ki jó ember, ki gőgös, nagyraláti. Azok közt is van, aki szóba áll az emberrel, leereszkedik és megtiszteli; de van ám, aki kutyába se veszi a szegény dijnokot, a senkit.

Most is volt egy ilyen kitanítandó fiatalember köztök, aki csak tegnap „állt be”; de azért máris *valakivé* vált a kollégái között. Pércsy Sanyinak hívták s jómódu családból való volt. Valami magasrangu ur pártfogolta. Ennek nem az élete fenntartására kellett az egy forint husz krajcár, hanem mert nem kapott hazulról annyi zsebpénzt, amennyi elég lett volna neki. Mindjárt azon kezdte, hogy megvendégelte a pajtásokat. Szalonnát hozatott, meg szilvóriumot, annyit, hogy bőségesen elég volt mindnek is. - Azaz, hogy Percz Pali ivott volna még, mert huncutul szerette s birta, de nem merte követni a hajlandóságát; ha be talál rugni itt, délelőtt, még elcsapják, szó nélkül kiteszik a szűrét.

Hanem azért hálás volt Pércsy iránt. Most is mellette ügetett s kalauzolta. A dzsцентри-fiu hosszulábu, nyurga legény volt, ő meg kicsi, köpcös. Amaz kétakkorát lépett s a lépcsőt hármásával szedte.

- Mondom, az öreg Kerezsivel nem szükséges nagyon barátkoznod, - szuszogta, amint felugráltak a második emeletre.

- Ugy? - szólott Pércsy, közönyös hangon, mint akinek mindegy, van-e a világon egy „öreg Kerecsi” nevű ember, vagy nincs.

Percz hozzáhajolt. - Először is, az öreg olyan spicliféle, szuszogta, - mindig ott ül az íróasztalánál és folyvást fülel, figyel. Bizonyos, hogy besugó, csak nem igen lehet rábizonyítani. De még más baj is van...

- Ugyan? - hangzott az iménti „bánom is én” kérdés.

- Az ám. Az öreg tudniillik... ejnye, hogy is mondjam; valamikor *ült* ám.

- Be volt csukva, ugy-e?

- Be az. Pénz vezett el a kezén. Én csak úgy hallottam Mezeitől, aki már nincs itt, de ő meg attól hallotta, aki az ő elődje volt a hivatalban. Így adódik tovább szájról-szájra. Pontosan, bizonyosan, egyikünk sem tudja, hogy volt, mint volt, de hogy valami volt, az szent.

Ekkor már a hivatalban voltak. A többi köszönt az öreg Kerezsinek, mert úgy nézték, mint felügyelőt, mint besugót, akire vigyázni kell, akit nem jó megharagítani. Csak Pércsy Sanyi, az új díjnok, ment el mellette szóval.

Rá sem nézett, s amikor megint hozatta a villásreggelit, valamennyit megkínálta, csak éppen az öreg Kerezsit nem. Eközben pedig az olyan legény módjára, akinek nem a hivatal a fődolog, lopta az időt és adomázott, amivel a többi is szórakoztatta.

Kerezsit bántotta a mellőzés, de még jobban izgult amiatt, hogy senki sem dolgozott. Pedig, amit a léhák el nem végeztek, az akárhányszor az ő nyakába szakadt. Csöndes hangon mondta: - Hátha hozzáfognánk? Sok ám a dolog, nagyon sok. S azt nem lehet csak úgy elsikkasztani!

A dzsenti-gyerek felkapta a fejét s végigmérte az öreget: - Nem kell félni, - mondta fennhéjázva, - a *mi* kezünkön semmi se sikkad el.

Ez keserű sértés volt. Mindenki tudta, rögtön tudta, mi rejlik e megjegyzés mögött. Hisz az öreg Kerezsit esete szájról-szájra járt, csak hogy senki se mutatta eddig, hogy tud róla. Ha egymás közt megtárgyalták is, az öreggel semmit sem éreztettek. Hisz' „boszut állhatott!” Ez volt a közvélemény.

Kerezsit elsápadt. Kétségbeesve nézett körül, mintha segítséget keresne, vagy mintha a hatást lesné. A hatás megvolt. A díjnokok az írásuk fölé hajoltak s buzgón körmöltek. Ugy tettek, mintha nem hallották volna, amit Pércsy mondott. S az öreg ember éppen ebből érthetett meg mindent.

Nem szólt, hanem ő is az asztala fölé hajolt. Irni akart, de reszketett a keze. Csak rángatózó vonalakat firkált, amelyek alig hasonlítottak betűhöz.

Elvonult előtt az a régi szomorú történet.

Igaz volt. Az ő kezén már elsikkadt valami.

Egyszerűen elvesztett egy csomó pénzt, amit rábízta, de azt már nem tudta bebizonyítani, hogy a pénz csakugyan elveszett. A vizsgálat során olyan zavart és kapkodó volt, hogy végül - elítélték. - S amikor kiszabadult, mindennek vége volt. - Alig birt annyira vergődni, hogy ezt a díjnoki állást megkaphassa. Itt körmölt már vagy huszonöt év óta. Napról-napra, hónapról-hónapra. Még vasárnap délelőtt is. Emberről géppé változott; engedelmes, hűséges másoló-géppé. A legkövetkező díjnok volt kerek e világon. S amióta az új törvényszéki elnök ráismert, hogy: „nini, iszen iskolatársak voltunk”, azóta szinte új életre ébredt. Még az elégetlensége is elmúlt. Végkép beletörődött a sorsába, s ambícióját kielégítette az a tapasztalat, hogy ime, megbecsülik; régi szerencsétlenségét megbocsátják, vagy legalább is elfeledik. S itt, ebben az alárendelt kis állásában, hallgatagon az elsőnek tartják díjnoktársai közt, akik köszöntik, bácsizzák, szótfogadnak neki.

Eddig így volt, s így eléggé jól is volt.

És most egy ficsúr, egy tacsó, aki még másolni is csak ezután tanul meg, ha ugyan megtanul: kést döf belé; megalázza, lefitymálja, halálra sérti.

Az öreg ember nehéz lélekzetet vett és izzó halántékát simogatta. Valamit kellene tenni; történni kéne valaminek, de minek? Így nem maradhat a dolog. Így egyszerre tönkre megy évtizedek során kivívott kis tekintélye, amit oly nehezen, nem is lépésről-lépésre, hanem vonalról-vonalra szerzett meg.

Eszébe jutott valami, s felugrott.

Sebbel-lobbal rohant az elnökhöz, régi tanuló társához. Majd megfulladt, annyira sietett.

A díjnokok honnan tudhatták volna, hogy mit akar? Ők csak a vén besugót látták, vagy jobban mondva gyanították benne.

- Megy már, - mondták, - amint az ajtót becsapta maga mögött. - Megy, vádaskodni. No Pércsy, ebből baj lesz.

A dzsentrickske vállat vont s kacagott. Mitől félhetett volna? Ha „elcsapják”, még az elnököt magát is provokálja.

Kis vártatva visszajött a vén díjnok és szó nélkül ült az asztala mellé. Ámbár ott volt a sok akta előtte; nem dolgozott, csak várt. Türelmetlenül várt valamit. Egész lénye elárulta, hogy minden porcikája nyugtalan.

Az elnök, az iskolatársa, kegyesen fogadta az imént. Összeráncolta a homlokát, amikor megtudta, mi történt. - No, majd megszerzem én neked az elégtételt, öreg. Menj csak vissza és várj, - mondta jószágon. S hozzátette: már tudom is a módját. Az ilyesmit diplomatikusan kell elintézni. Megdorgálni őket nem jó volna. Abból sok szóbeszéd kerekedhetnék. Bizd csak rám magadat, öregem.

Ezek a szavak csengtek a fülébe, amikor nyílt az ajtó s belépett az elnök, a tanuló társ.

A díjnokok felugráltak. Még Pércsy Sanyi is kihuzta magát. Az elnök intett, hogy csak folytassák a munkát. Azután Kerezszihez fordult: - *Megbízható* emberre van szükségem, - mondta, s jól megnyomta a szót. - Itt van ezer forint, amit át kell vinni a letétpénztárba. Kerezszi, lesz szíves és magára vállalja...

Az öreg Kerezszi szédült. Tehát a kiválasztott *megbízható* embert ő benne látja az, aki itt első személy és mindenkinek példaadója. Köny szökött a szemébe. Majdhogy kezet nem csókolt az elnöknek, amikor a pénzt s az iratokat átvette tőle.

Az elnök kiment s Kerezszi lassan, tekintélyesen vette fel a felső kabátját. Sugárzott az arca. Hiszen ezt mindenki hallotta. Ime, a legnagyobb elégtétel: ez a bizalom. S mily finoman, mily tapintatosan csinálta az elnök!

Büszkén vonult ki és fölényes tekintetet vetett Pércsyre, aki már nem volt olyan pökhendi, mint az imént. Vagy csak az öreg Kerezszi látta így?

Amint a kapun kilépett, majd hogy fel nem borította valaki, aki beléütődött. A saját leánya volt. Egyetlen, szerencsétlen leánya, aki egy részeges kártyáshoz ment volt feleségül, s akit az öreg Kerezszi egyesegyedül szeretett még a földön.

- Apám, édes apám, mégegyszer akarlak látni; nem élem tul, nem én!...

Az öreg Kerezszi reszketett. - Mi történt gyermekem? - mormolta s elvonszolta a halálsápadt asszonyt a komor hivatalos épület mellett egy szűk utcába.

- Az uram elvert ezer pengőt, ami nem volt az övé, - jajongott az asszony s a falnak tántorodott.

Kerezsinek megcsuklott a térde. Homlokát kiverte a veritek. A foga vacogott.

Megragadta a leányát s eszelős sietséggel vitte arról a tájékról. Vitte, hogy ne lássák ott. Cipelte a mellékutcákon erre-arra. Nyögött, káromkodott, imádkozott és újra káromkodott. Egyszer csak megállott s nagyot rázott a szédülő asszonyon.

- Te, - mondta neki a fogát csikorgatva, - itt van ezer forint. Nesze. Vigyed. De te *magad* vigyed. Add oda annak, akié ez a pénz volt. Siess! siess!

Az asszony szeme felcsillant; arcára pirosság szökött. - Apám! - kiáltotta.

- Ne szólj, ne kérdezz! - vágott közbe az öreg Kerecsi. - Tedd, amint mondtam. Siess, különben elkésel. S akkor mindennek vége.

Az asszony csak azt látta, hogy a menekvés reménysugara mosolyog feléje. Nem sokat gondolkodott. Zavaros fejfel szót fogadott. Hisz' a tulajdon apja parancsolta.

Az öreg Kerecsi pedig visszatántorgott a hivatalába. Felment az elnökhöz, a tanulótársához. Eléje állott reszketve, sápadtan.

- Elvesztettem a pénzt, - mondta oly arccal, hogy az elnök azt hitte, megőrült.

De amikor az öreg ember szinte konokul ismételte: „*elvesztettem*”, - eszébe jutott az első eset, amely úgy hasonlított ehhez. Ráförmedt a vén dijnokra, aki most már elszántan egyenesedett ki s vakmerően nézett a szemébe.

- Gazember! - kiáltotta. - Hát csak igaz, hogy kutyából nem lesz szalonna! No, majd a törvény...

Félbeszakította magamagát s kiszólt a folyosón sétálgató őrnök:

- Jőjjön, fogja el ezt az embert.

HOGY ROMLIK EL AZ EMBER.

Kormos András elvette Vertán Lidiát, a gazdag örmény-kereskedő egyetlen leányát.

Ámbár Kormos szegény ördög volt, aki valamikor, amíg az iskolát végezte, „napokat evett” jószívű családnál, s még akkor is csak kezdő hivatalnok volt a „bardóci fémműveknek”, amikor a Vertán-házhoz először meghívták: mégis hamar fejlődött ki a dolog. - Vertán papa tudniillik a fiatalember látogatását megelőzőleg így szólt a leányához:

- Hallod-e, Lidi, te már huszonnyolc éves vagy és amiatt a katonatiszt miatt az ördög se töri magát utánad. Most tudok egy igen életre való fiatalembert, akiből lesz valami, mert eszes és szorgalmas. Azonkívül itt vagyok én is, ha rákerülne a sor. Azt mondom neked, Lidi, eszeden légy...

Lidi azután eszén is volt. Kormos az első látogatás után öntelten mondta magában: Nagyszerű ház! és milyen szivesek hozzám! Talán még ide is adják ezt a gazdag leányt s akkor vége a küzködésnek; egyszerre urak leszünk.

Mire kincses Kolozsvár városa megtudta az érdekes hirt, hogy Vertán Lidia férjhez megy: ő nagysága már jóformán asszony is volt. Nagyon sietett az öreg Vertán és mindent dispenzációval csinált ki, csak hogy ideje ne legyen a vőlegénynek, hogy meggondolja magát.

Fölösleges volt az aggodalma. Kormos ugyan nem nézte léhán az életet, de éppen eleget nyomorgott arra, hogy minden megengedett módon szabadulni igyekezzék a folytonos vergődéstől. Már pedig a „bardóci fémművek” kolozvári fiókjában sokáig el lehetett volna protekció nélkül havi hetven vagy nyolcvan forint fizetéssel, amíg számottevően előre rugtat. Az egész élete nem állt egyébből eddigéig, mint örökös hányódásból-vetődésből, bizonytalanságból; - és aki tudja, mit jelent ez, mennyire bele lehet fáradni, hogy megunhatja az ember az életét is, - az bizonyára nem csudálkozik a mohóságon, amivel Kormos nyugodalmas révbe igyekezett. (Ámbár az ára az volt, hogy egy már nem fiatal és némileg ferdevállu kisasszonyt kellett elvennie, akit - egy kapitány-vőlegénye faképnél hagyott volt).

Az esküvő tehát megtörtént, és Kormos dagadozó önérzettel ment be rövid nászutazása után a hivatalába.

Ott kellemes meglepetés érte. A budapesti központi főnökség kinevezése várt rá, magasabb állásba. Vertán papa máris gondoskodott róla, hogy nagyrésztvényesi befolyását érvényesítse. Olyan módu ember, amilyen most már a veje volt, nem maradhatott alantós helyzetben.

Kezdődött a kellemes élet, aminőről Kormos még álmodni sem mert egy pár évvel ezelőtt. A levelezési osztály főnöke volt, és előre kiszínezte a jövőt, amit szorgalmával, komoly munkássággal, el akart érni, - a központban.

Minthogy eddig is egyesegyedül a munka volt minden reménysége, sőt egyszersmind minden szórakozása is: tehát semmi mással sem törődött, és ennél fogva nem kis meglepetéssel fogadta, amikor a felesége egy pár hét múlva azt kérdezte tőle: - te András, mondd, nem csalsz te meg engem?

András elképedt. - Nem értelek, szivem; hova gondolsz?

- Az jut eszembe, fiam, hogy a levelezési osztályban csupa nő van. Olyan gépiró-kisasszonyok.

Kormos felkacagott. - Ohó! lám, csak nem vagy féltékeny, szivecském? Látom is én azt, hogy ott nők dolgoznak.

- Hát csak azért mondom, hogy ne is lásd. Tudom, hogy don Juani hajlamaid vannak. Reménylem, most már lemondasz rólok örökre.

Kormos megcsóválta a fejét. - Röstellte megkérdezni a feleségétől, hogy mit ért don Juani hajlamok alatt, holott ő egész életében csak az üzlettel törődött. De azért megígérte, hogy leszokik ezekről a hajlandóságairól.

Csöndben telt néhány nap; de ezalatt Kormos mégis elkövetett valamit, amit azelőtt sohasem. Tudniillik titokban és kellő óvatossággal jól szemügyre vette a gépirónőket. Hárman voltak, s kettő közülök asszony volt. Az egyik már özvegy és időses. A második férjes és beteges. A harmadik,... a harmadikon csakugyan megakadhatott az ember szeme.

Az még leány volt, nagyon csinos, gyöngéd, kellemes teremtés.

Kormos elfordult tőle és nem is akarta többé látni. Hanem egy pár nap múlva így szólt hozzá a felesége: - Hallod-e András, sokkal jobban szeretem, hogyha őszinte vagy; nem mondanád meg, melyiknek udvarolsz a három közül? talán Pepi kisasszonyt tünteted ki?

Kormos összeráncolta a homlokát. - Rossz tréfa, kedvesem, mondta kedvetlenül. Nem érek én rá bolondságokra. És különben is, Pepi kisasszony tisztességes leány.

- Vajjon meddig lesz az, ha te udvarolsz neki, te don Juan! volt a csipős válasz.

Másodszor hallotta ezt a megjegyzést, s amikor a hivatalába ment, elővette a lexikont és apróra elolvasta mindazt, ami don Juanra vonatkozik. Amikor a könyvet betette, eltűnődött. - Csakugyan volna rajtam valami don Juáni? kérdezte önmagától. És aznap egészen másképen nézte meg Pepi kisasszonyt, mint azelőtt.

Pepi kisasszony észrevette a különös tekintetet és elpirult. Lesütötte a szemét, de kis vártatva újra felpillantott. Amikor meggyőződött róla, hogy a főnök ur még folyvást őt nézi: annyira zavart lett, hogy a munkáját sem tudta rendesen folytatni.

Kormos olyasmit érzett, amit még sohasem. Gyorsan visszatért a szobájába és ott megállott a tükör előtt. Beleturkált a hajába és megigazgatta a nyakkendőjét. Mindez annyi ideig tartott, hogy végre maga is megsokalta.

- Ah! mondta és legyintett a kezével; azután nekiült, hogy most már ellátja a dolgát. De mialatt gépiesen irt-irt, újra meg újra az a gondolat izgatta, hogy vajjon miért pirult úgy el az a leány.

Délben szótalán és szórakozott volt odahaza; délután pedig minden partit elvesztett a kaszinóban, ahova kaláberezni járt. A társai úgy találták, hogy ilyen rosszul még sohasem játszott.

Ismét eltelt pár nap s a felesége egy este vacsora után, sejtelmes arccal fordult hozzá. - Most már csak nem tagadhatod, hogy ki vagy? - emlékszel-e erre? - kérdezte. És oda tett elibe egy darab teleirt papirost.

Kormos a kezébe vette és apróra megvizsgálta. - Mi lehet ez?

- Hogy mi lehet? Egy régi szerelmes levél, amit még legénykorodban kaptál. A holmid közt találtam. Akkor se voltál jobb, mint most, te mákvirág, te.

A levelezési osztály főnöke elpirult. Bánta is ő, hogy miféle firka az; hisz soha életében sem kapott szerelmes levelet. - Hanem a célzás a mostani állapotára, izgatta, sőt meg is ijesztette. Tudniillik az utóbbi napokban többször is megtörtént, hogy Pepi kisasszonyt rendelte be magához, amikor diktálva íratott sürgős leveleket.

Lidia asszony erről nem tudott, de így is gonoszabb volt a nyelve, semmint szabad lett volna. A kezdődő éj csendes magányában odaállott az ura elé és kétségbeejtő dolgokat kezdett beszélni neki.

- Te András, vigyázz magadra fiam, mert velem pórul jársz. Látom én, ki rejlik a te szelidnek tetsző sima külsőd alatt. Tele vagy te a hóditó Roburok öntudatával és azt hiszed, hogy a szépségeddel minden nőt a hálódba kerithetsz. Én még nem is láttam olyan érzéki száját, olyan mindig epedő nézést, mint a tied. Amikor hozzád mentem, megvallom, nem nagyon szerettelek; azóta bolondultam beléd. Mert olyan vagy, hogy akire ráveted a szemedet, azt meg is igézed. Ha megcsalsz, jaj neked, érted-e?

Andrásnak zugott a feje ettől a különös beszédétől. Csak egyes mondások vésődtek belőle az agyvelejébe, de azok a veséjéig átnyilaltak rajta. Vajjon igaz volna, hogy a tekintetével igéz?

A felesége már régen aludt, amikor ő még nyugtalanul hánykódott s azon tűnődött, hogy vajjon a szép kis Pepit mennyire igézte meg.

Másnap fáradtan ment a hivatalába és rögtön Pepi kisasszonyt hívatta „diktandóra”.

Amikor négy szemközt voltak, szivdobogva és a visszautasítástól rettegetve nyult a kisasszony kezéhez. Megsimogatta és ösmeretlen gyönyörrel élvezte a pillanat merészségének az eredményét. A kisasszonyka tudniillik nem merte visszahuzni a kezét. Ellenben piros volt, mint a rák, és hibás betűket kezdett a gépen kopogtatni.

Ezen a napon Lidia asszony nyomatékosan konstataálta, hogy az ura süket. Semmire sem felelt, minthogy semmit sem hallott. Fülében mindegyre írógép kopogása zajgott. Utoljára is elrohant hazulról a levegőre, mert ideges fejfájása csak odakint csillapodhatott.

*

Alig egy hét múlva ijedten sietett vissza a férjes gépirónő az özvegy kollégájához.

- Jaj Istenem! - mondta zavartan, és idegesen kezdte a homlokát simogatni.

- Mi baja lelkem? - kérdezte az özvegy.

- Hát... véletlenül kopogtatás nélkül nyitottam be a főnök urhoz...

Az özvegy elmosolyodott. - No bizony! maga csak most tudja? Én már rég' tisztában vagyok mindakettőjökkel.

- Maga is rájuk nyitott?

- Dehogya.

- Hát akkor mit beszél?

- Ugyan! milyen naiv maga. Mire való a kulcslyuk?

Ebben a pillanatban jött vissza Pepi kisasszony. A bizalmaskodás abbanmaradt.

- Hanem a főnökné aznap furcsa tartalmu névtelen levelet kapott.

Este megint odaállott az ura elé.

- Hallod-e András, tehetnél nekem egy szivességet.

- Akármit lelkem, parancsolj velem, - sietett az ura az előzékeny felelettel.

- De jó vagy! Mint akinek rossz a lelkiösmerete; no, csak arra kérlek, csapd el nekem; Pepi kisasszonyt, *de rögtön ám!*

Olyan hangon mondta, ami nemhogy kérés lett volna, de még parancsnál is több volt. - András felugrott. - Mit? Azt a derék, jó leányt? Abból ugyan nem eszel, Lidia!

Olyan dühbe gurult hirtelen, hogy a felesége nem is ösmert rá. Megszeppenve próbált felülkerekedni.

- Nono, csak lassan, lelkem. Mondtam már, hogy mellettem nem folytathatod a régi kicsapongást...

- Micsoda kicsapongást?! A világon sem volt olyan mamlasz mint én. Egész életemben a legmaflább nyárspolgár voltam eddig. De tovább nem tűrök zsarnokságot. Ha nem tetszik, itthagyhatsz, elválhatsz. Ördög bánja!

Lidia elképedt. Sápadtan hörögte: Hát így vagyunk? Persze most hencegsz, amikor főnök vagy; de az én pénzemmel adod az urat. Nőket tartasz ki, - rossz nőket!

Kormos ökölbe szorította a kezét. Megcsikorgatta a fogát.

- Azt hiszed? ki is mondd?! akkor hát legyen igazán igazad. A magam ura vagyok és azt teszem, ami tetszik; le is ut, fel is ut. Nem vagyunk összekötve.

Lidia asszony mindakét kezét az égre emelte és hápogott valamit, de nem lehetett érteni, hogy mit. Nyilván átkozódott.

Az ura nem várta be a végét. Felöltözött, fogta a kalapját és éjnek idején elrohant. Csak reggel vetődött haza.

Lidiát már nem találta otthon; hanem az öreg Vertán csakhamar jelentkezett.

- Jónapot vőm uram. Elhatároztuk, hogy válni fogunk. Ilyen ember nem maradhat a leányom férje. De még az intézet is kikéri magának. Én mondom, mint főrésztvevő. A felmondást rövid idő alatt meg fogja kapni. Isten áldja meg a ténsurat, - szerbusz!

Azzal elment.

Kormos egy darabig tünődött, azután vállat vont.

- Ugyis jó lesz, - dörmögte. - Elülről kezdek mindent. - És jókedvvel tette hozzá:

- Pepiért érdemes.

DINI UR.

Bogátay Dénes agglegény volt, abból a fajtából, amelyről azt szokás mondani, hogy az isten is arra teremtette. Hiányzott belőle minden olyan tulajdonság, ami a rendes házasesetre elszánt emberben nélkülözhetetlen. Sohase lehetett tudni, mikor lesz otthon, mikor nem lesz otthon. Még a háznépe is csak arról tudhatott, hogy no most előkerült, de hogy amikor nem látták, hol járt, mit csinált: arról egyáltalában senki sem adhatott volna számot. Még a kocsisa sem, annál az egyszerű oknál fogva, hogy leggyakrabban lóháton szerette nyakába venni a világot. Már pedig a lova meg nem mondta azt senkinek sem, hogy az alvég felé, avagy a felvég felé járt-e. - Azaz, hogy sáros időben Jutka asszony kikombinálta a hazatérés irányát, mert a felvég agyagos volt, az alvég ellenben homokos, és a ló patájára tapadt sár, ami a hasára is felfröccsent, éppen eleget beszélt.

A két utirányból aztán bátran és biztosan következtette Jutka asszony, hogy a városban volt-e Dini ur, (ahol a kaszinóban nagy ferbli-kompániák szoktak összeverődni) vagy pedig a vörösmajorbéli italok lelkesítették, minthogy ott egy örökké kaptos jóbarátja lakott, aki korán reggel kezdte a kvaterkázást és a vendégeit is erre kényszerítette; bandaszóval, hajnali zenével fűszerezvén az italos ébredést.

Jutka asszonyt indulatba hozta mindakét eset, - és ehhez az a jussa volt neki, hogy már vagy huszonöt esztendő óta élt együtt a fűzesháti földesurral, Bogátay Dénessel, aki mihelyt a katonaságon túl volt, berendezkedett otthon örökös agglegénynek, és soha többet semmiféle olyan nőszemélylyel sem érintkezett, akivel az a veszedelem is érhetne volna, hogy egyszer el találja venni.

Otthon való életét, amely különben tulságosan is egyhangu lett volna, egy fiugyermek tette elevenné, akit Jutka asszony mindjárt a barátkozásuk második esztendejében szült, s akit Kálmusnak hívtak becéző néven.

Ez a „Kálmus” (Kálmánka, később pedig Kálmán), úgy nevelődött, ahogy a pusztai vadcsikó, - hogy semmiféle felügyelet alá sem vetették. - Rettentő módon tetszett Bogátaynak, hogy a fia, mert ’iszen mitagadás, az volt, - már ötödik esztendejében versenyt káromkodott a kocsisokkal, s még a próbacsődörre is rá mert ülni, pedig az a hivatásánál fogva is rosszkedvű állat volt, „aki” a kocsislegényeket is ledobta magáról.

Ha a fiu a ház tetejéről lepottyant, vagy a sánta agarat felakasztotta az eperfára: Bogátay csak kacagott. Tetszett neki a hóbort, s minthogy egy csöppet sem vette komolyan az apaságát: tehát a gyereket sem, sőt a gyerek jövődő sorsát sem. Arra egy pillanatig sem gondolt, hogy mi lesz a fiuból. Bánta is ő. - Valamit majd hagy rá, ezt úgy csöndesen elvégezte magában, - de hogy fejfájása lett volna a fiu jövője miatt, azt még álmában sem tapasztalta.

Jutka asszony még az ő korlátoltságában is észrevette ezt, és amikor a fiu növekedett, maga gondoskodott róla, hogy előbb a pusztán, azután a falun s később a városban jusson iskoláztatáshoz. Valahányszor a gyerek vakációra hazakerült, Bogátay mindig beugratva valami boldonságba, ami nem neki való volt; ez annyira izgatta Jutka asszonyt, hogy egyszer nekiment Dini urnak: - hallja-e, magának sose jön meg az esze; maga pojácának nevelné a fiát; még becsukhatja a bolondok házába; ez így nem lehet tovább, - nekem *adoptálni* fogja azt a fiut! Ha majd Bogátay lesz az is: jobban vigyáz rá, tudom.

Dini urnak leesett az álla, amikor az „adoptálni” szót kimondta Jutka asszony.

- Hát *ezt* hol hallotta maga? - kérdezte elhűlve.

- Hol! Hol! Furcsa! A városban! Amikor maga után mentem, hogy megint kártyázik-e, oszt megtudtam, hogy nyert, hát hagytam; de a fiskálisnál azért jártam ám; megkérdeztem, mi lesz, ha *elválok* magától.

Dini ur úgy elkezdett kacagni, hogy a hasát fogta. - Oszt' mit mondott a fiskális, mi?

- Csak ne nevéssen! Tudom én, mit beszélek; - nem vagyok én bolond; tudom, aki nem feleség, annak le is ut, fel is ut; de ha nem voltam feleség, voltam gazdasszony, akinek fizetés járt *volna*. - Adott-e maga énnekem fizetést valaha? Soha, egy krajcárt se. Ha én a béremet felszámítom magának a kamatok kamatjával, husz esztendő óta: mit gondol, mi lesz magával? mindene van, csak pénze soha sincsen. Még a párnáját is ellicitáltatom...

Dini ur most már nem nevetett, hanem harsogott. A könnye is kicsordult nagy hahotázásában.

- Jól van Jutka, - adoptálom a fiut, nem bánom. Semmitsem bánok! Amennyi eszed van, nem engedhetem, hogy „elválj” tőlem. Béred ugyan nem volt, de minden a tied volt; ezt jól ki-eszelted. Hahaha! Bruhaha!

És adoptálta a fiut.

*

Azt kellett volna látni, hogy attól kezdve, hogy bánt a kamaszszal. Mert már az volt. Tizen-nyolc éves volt s az egyetemre járt. - Ha megjött karácsonyra, husvétra, pünkösdre, vagy vakációra: négyesfogatot küldött eléje. Nagyságos urfinak szólitotta. Komikus módon kényeztette. De lehetetlen volt nem látni, hogy bőven volt abban csufság. A fiu is látta s dühbe gurult.

- Mit mókázik velem! (káromkodott egyet), tegye bolonddá az édes apját! - tört ki belőle egyszer.

Bogátay megint elhült egy pillanatra, de nem volt neki való a komolykodás. Mit tehetett? Ujra csak kacagott. S ezzel vége is volt örökre, hogy a fia komolyan vegye. Elérte a nemezis. Ha ő bolondot csinált a fiából, az most már visszaadta azt neki kamatostól. Hisz' kész legény volt. S aztán Jutka asszony, az anyja, természetesen az ő pártján volt.

Bogátay egyszer csak azt vette észre, hogy azok *ketten* ugyancsak a nyakára ültek. Most már nem elégedtek meg azzal, hogy kiélték, ahogy csak lehetett, hanem kordába kezdték szorítani. Kálmus vele ment a városba és lekorholta, ha kártyázni kezdett: - Nem szégyenli magát? így vesztegetni a nehéz keresetet. - Idáig hagyján lett volna, ez még szép is volt a fiutól; - de amint ott folytatta, hogy *ő maga* ült le kártyázni ugyanakkor, amikor az öreget elmarta a kártya-asztal mellől, akkor már betelt a mérték.

Dini ur hazament, ráförmedt s leszidta. A szóvita úgy elmérgesedett, hogy még meg is ütötte a legényt. Az se volt rest, belemarkolt az apja szakállába s nagyot rántott rajta. Dini felordított: - gazember! ne cibáld az apád szakállát, én se cibáltam az én apámét!

Haraggal érkeztek haza, s Kálmus másnap mérgesen elutazott. Dini ur nem is tudott azután róla egy pár esztendeig máskor, csak amikor Jutka asszony minden hónapban beállított hozzá a havipénzért.

Még azt is csak úgy véletlenül tudta meg, hogy a fiu - házasodni készül. Valaki elcsavarta a fejét abban az istentelen nagy városban. Erre már megkérdezte Jutka asszonyt: - Hallja-e, mi van a dologban? Talán meszet evett az a kölyök, vagy mi!

Jutka asszony fontoskodó arcot vágott. - Dehogy is evett. Valami grófnéja van, azt akarja elvenni. Szeretné látni az arcképét?

Erre már kíváncsi volt Dini ur.

Jutka asszony hozta a portrét, amit Kálmus küldött volt neki. Amikor Dini ur meglátta, összecsapta a kezét.

- 'Iszen ez nem grófné! Ez a Belzebub leánya! Mondtam ugy-e, hogy meszet evett a fiu!

Tudniillik egy lenge túllanglés trikós-kisasszonyt ábrázolt az arckép: valami orfeumi személy lehetett az eredetije. Ennyit még Dini is kitalált.

- Jaj, jaj, - sáпитozott Jutka asszony, - mit kéne csinálni, mit, uramfia! 'Iszen maga a fiu apja, hát csináljon valamit! jaj! teremtőm, jaj!

Dini ur aztán csinált is valamit.

Elindult Budapestre, hogy ott majd elintézi a dolgot. Szétrebbenti ő ezt a bandát. Elvégre igaza van Jutkának, hogy ő a fiu apja, őneki kell a bajtól megmenteni.

Oda volt egy hétig, két hétig, három hétig. Akkor megjött, de másnap visszament. Csak holmi irásokat vitt el, s megint oda volt két hónapig, hogy Jutka asszony már kurrentáltatta volna, ha nem kapott volna levelet minden héten, hogy vigyázzanak otthon a gazdaságra.

Egyszer aztán, amikor nem is várták, betoppant a gazda, de másodmagával. Egy frizurás, tunikás, sárgahaju, pirosra festett nővel, akit mikor Jutka meglátott, majdhogy el nem ájult. Dini így mutatta be a sárgahaju nőt: - No, Jutka, ez itt a *feleségem*!

Ahány páva az udvaron volt, összevéve se tudott volna akkorát vijjogni, mint Jutka cselekvé egymagában.

- Nono, ne bomoljon, - vigasztalta Dini ur, - 'iszen maga mondta, hogy csináljak valamit; - ha én el nem vettem volna, akkor Kálmus veszi el; hát nem okosabb így? - még ha meghalok, se veheti el többet a tulajdon anyját! No lássa, Jutka!... lássa!

Erre a furcsa magyarázatra Jutka asszony keserves sirásra fakadt.

- Hogy ezt meg kellett érnem, ezt! énnem! - jajongta és elkezdett tüzelni: - megyek! megyek én, rögtön megyek!

Dini felpattant: - ejnye, ne rezonirozzon! bánja az ördög, akármit csinál is; - hova megy, no?!

Jutka látta, hogy több kettőnél, s hogy vége a hatalmának; érezte, hogyha nagyon a sarkára áll, abból csak neki lesz baja. - A csipőjére tette a kezét.

- Hova? hogy hova megyek? hát a konyhába megyek, különben nem lesz ebéd! - kiáltotta izgága hangon, mint aki bizonyos benne, hogy nem mernek neki ellenmondani.

- Az már más, - dörögte Dini ur és karonfogta a szőke orfeumdivát, akinek a nyergéből a pénzével ütötte ki a fiát.

- Gyerünk szivem! beljebb, a lakásba...

PARAJDYÉK.

Parajdyné. (Kissé kövér, nagyon eleven asszonyság; sokat mozog és szereti megigazgatni ósdi fejkőtőjét, amelynek nagy hajlandósága van rá, hogy félrecsuszszék. Bő otthonkát visel, amely megmeglíbben rajta gyors fordulatai közben, mint mikor a pille illegeti a szárnyát, de még nem röpül. Korára nézve harmincnyolcnak hirdeti magát. A korkülönbség ilyformán egyre nő közte, meg a számár ura közt, aki még dicsekszik vele, hogy ő már milyen vén. - Jellemző, hogy a kocsist is a tekintetes asszony fogadja fel; a zabot ő adja ki neki. A tekintetes ur ennek nagyon örül titokban. Csöndes ember és szeret nagyokat hallgatni. Így meglehetősen békességségben élnek. A tekintetes asszony ellenben beszédes. Amit az isten elvett az egyiktől, azt bőven odaadta a másiknak, - „jól pászolnak”, - szokta volt rájuk mondani Kerekes Mózesné, a csikszere-dai. Mert van egy Zajzonban is, de annak Parajdyékhoz semmi köze.)

- Hallod-e, te Parajdy?!... Ugyan ne bóbiskolj annyit. Ide hallgass. - Valami mondani valóm van. Nem akármí. Nyisd ki csak a füledet öregem. Ide nézz, hannim fülelsz-e? - Te se sokat törődtél a familiáddal, még a lányoddal se, pedig itt vón az ideje. Tudod-e hány éves? - mit is mondjak na, - te se mondj aztán többet; én tizenhetet mondok; - pedig van egy kis ráadás is. Kinek mi köze hozzá? Tizenhét éves, punctum. S én már rég keresem, ki lenne neki jó. Most már veled beszélek erről. Az a veres Gicsáry jár a házhoz, de annak nem nevelem;... tudom, te hivogatod, szeretsz elpoharazni vele; de a lányom nem állhatja, sőt jó magam sem;... (növekvő indulattal:) nem is tudom, mi a csudának csődítet ide annyit; még hirbe jövőnk miatta s akkor én kilököm; (dühösen:) ki én, a lába se éri a földet! - No, csak te hallgass; - nekem ugys hiába beszél; (csillapodva:) én mást gondoltam; sokkal okosabbat. Ide hallgass. Ide nézz, ha mondom; - hun jár az eszed megint? - Nem a papnak beszélek, se a falnak!... (Halkítva:) Mondják, az Eszlár Tamásék fia hazakerül, azok oszt a jómódu emberek! A fiu szelid, nem kártyás, nem italos... Ha ember volnál a talpadon, te Parajdy, elhoznád ide hozzánk, akárhogy is. Hadd ösmerkednének; - hadd barátkoznának. Annak, - már mint a Tamásék fiának, - oda adnám. Mit gondolsz?... Mit szólasz hozzá, Te Parajdy, te?!... Még azt se bánnám, ha innál egy-két pohár bort vele; - a Tamásék fiával. Ejnye, - hogy is hiják! Milyen rossz az eszed, lám te is elfelejtet. A leányunk látta odabent, tudod, a városban, s tetszett néki. Mondta, nagy szemérmesen s pirult hozzá... Akkor mindjárt arra gondoltam, amire most, de messze a város, - s a leányt, mink nem vihetjük untalan oda, bé. De ha a fiu ide jó; - minden meglehet; csak te ne volnál olyan alamuszi. - Jójó; hiába legyintgetsz, ugy van, ahogy mondom. - Vagy tán nem is erre legyintgettél? A légy bántott, mi? Persze, mit bánod te a leányodat? Te csak a legyet bánod. - ...Nem tudom, miből vagy te, te Parajdy! Mindig ilyen voltál. Ilyen embert én még sosem láttam. Csak ülnél, ülnél, s szuszognál. S ha még gondolnál melléje valamit. De te csak magadnak hápogsz. Elnézlek sokszor: hogys lehetsz ilyen?... De most másról van szó. Azt mondd meg nekem, meddig állnak Eszlárék. - Persze, tudod is te... Mit tudsz te? Tudsz te valamit? Tudtál te valaha valamit? Ne ásis! ide hallgass!... Látod, te Parajdy, a leányodért tehetnél valamit. Vedd fel az atilládat s menj bé Eszlárékhoz... Ha a fiu még nincs ott, annál jobb. Akkor semmit se gondolhatnak. Kezd meg a barátkozást, légy velök jóba mihamar; - s ha elhoztad a fiut, traktát csapunk. Tortáta is lesz; Eszlárné szereti... De furcsa vagy; - csak vonod a válladat. Tán nem tetszik a fiu? vagy tán én velem van bajod? (Hevülve:) azt adja neked az isten, te Parajdy! Ki volt neked jó, hü feleséged? s ki dolgozta agyon magát melletted, mig te csak szuszogtál, hápogtál? s ki gondol most is mindenre, ami teneked eszedbe sincs?... A leányod szerencséjéről van szó. S te integetsz - ümmögetsz; - olyan vagy, mint a Mátyás restjei; (Ellágyulva:) ki hitte volna valaha rólad! Huszonöt esztendővel ezelőtt!... Vagy mit is nem regélek... Hogy eljár az idő, meg az ember szája. Huszonötlet ezelőtt tán még a világon se voltam. Nagyon kis leány voltam. Nem is tudom, mire adhattak hozzád; te már akkor is száz

esztendő voltál, te Parajdy! Te alamuszi, tutyi-mutyi!... Veled ugyan foroghat a világ, te meg nem érzed. - Azt se tudod, nagy lányunk van már; akkora, amilyen én voltam, amikor férjhez mentem. - S te csak veres korhelyeket hordasz a házhoz; pedig mutatni kék a leányt; véka alatt a gyertya se világít!... Most már lássunk hozzá s adjuk férjhez, ha lehet... Én csak megteszem a magamét; - már böjtöt is fogadtam; - nem most először; - érted is böjtöltem már s lám, mégis hálátlan vagy;... mindig is az voltál; - de most nem erről van szó; - most az kék, hogy (lelkesebben:) bémenj Eszlárékhöz, de minél előbb. - Ha szívesen látnak, te is áthivod őket. Hadd szokjanak. Mire a fiu megjön: összebarátkozunk... De furcsa vagy; - egyre csak legyintgatsz; ümmögsz-bümmögsz; - akarsz tán valamit? Beszélj, - én nem bánom. Mondj ellent. Ez a te kenyered. Akármi jót szeretnék, mindenbe' gáncsoskodol. Jól látom én, ha nem beszélsz is. Ösmerem a szemed járását. - Van egy mosolygásod, amitől libabőrös leszek. Akkor is úgy mosolyogtál, amikor a Szamosnak neki hajtattam, mert azt hittem, alacsony, - oszt befördültünk. Majdhogy bé nem vesztünk, s te csak hallgattál, mosolyogtál. - Én még nem láttam olyat... Miből vagy te, te ember?... Van egy kis leányod és még arra is én gondoljak, hogy ki kösse bé a fejét? Akármit mondok, te csak intesz: jó-jó. Ha oszt' nem jól van: mosolyogsz. Hun tanultad?... Teneked az tetszik, aki iszik veled. A kis leányod nem ülhet közétek, pityizálni. Ha még egyszer eljön az a veres, magam állok bé mellétek. Majd kiveszem belőle, mit akar. Mondják, jó ember, derék ember; - tán van is valamije; - de ha nem szeretjük. Se én, se a leányunk... Már megint rángatódzik a szájad széle... Mintha csufságba' járnál velem, te ember! te Parajdy! (Dühösen:) Vigyázz magadra; biz' Isten megbánod; - itt hagylak, mint szent Pál az oláhokat, oszt' futhatsz utánam! - Tán biz' nem futnál? Utánad is mennék, le is törném a derekadat! De nem erről van szó. (Békülve:) Lásd, már nem haragszom, hanem fogadj szót szépen; - engesztelj ki s erigy bé azokhoz a Tamásékhoz. (Kinéz az ablakon s felpattan:) hogy a csudába ni! hát nem itt jön már megint? persze, az a; s én még itt biztatlak, kérlek, ahelyett, hogy rég kergettelek vón'! A „veres” jön, látod! bizonyosan hittad! De itt nem isztok, hékás. Innen kiebrudallak mindakettőtöket... (Megkönnyebbülve:) Nem ide jön. Elment a kapunk előtt. Nohát nem haragszom. Erigy csak Eszlárékhöz. Itt várlak vissza, ezen a szent helyen. Tudni akarom, mi lesz, hogy lesz... A kis leányunknak egy kukkot se szólok addig. Mit? már újra nevetsz? Mit mosolyogsz?... Akár csak megint a Szamost látnám!... S hallgatsz! Valamit elhallgatsz, te ember, te Parajdy... Azt mondom, velem ne mókázzál!... Csiklandós vagyok, tudod; - ha megharagitsz, baj lesz. Ki látott már ilyet?... (Összecsapja a kezét)... Jaj!... jaj!... oda nézz, ember, nem a leányunk jön ott, a „veressel”?! Karonfogva!... jaj! jaj!... Parajdy, te valamit csináltál! - Te nélkülem csináltál valamit!... Még ez sose történt... Talán meg is kérte a leányt a „veres”? Talán te már oda is ígérted? Jaj-jaj!! beszélj, ember!... (Kitör rajta a csuklás és egy pár pillanatig nem tud szóhoz jutni).

Parajdy: (Mosolyog: - diadalmasan nyújtózkodik és ásit.) - Hát *persze!*

Az asszony felsikolt és beleájul az ura karjába.

Parajdy mosolyog.

BIZ' EZ FURCSA EMBER.

Idősb Varasdi István arra ébredt föl, hogy a szoba ajtaja meg-megnyisszan, s nyöszörög, mint a rosszat álmódó gyermek. Kinyilhatott az ajtó véletlenül, s most a hús éjjeli „ájer” mozgatja, amint be-besurran rajta. A hüvösséget az ágyig lehetett érezni, ahol idősb Varasdi István feküdt. Az öreg föl se vette volna, minthogy szívós, edzett ember volt világéletében. Se a csikorgó fagy, se a megveszekedett kánikula ki nem fogott rajta.

Hanem az asszony...

Tudniillik az asszony ott aludt mellette, a másik ágyban; az mégse szokta meg úgy a mindenféle időt, ki tudja, nincs-e kitakarva, mert hogy fiatal vére nem nagyon türi a takarót. S akkor ettől a lopódzó „ájer”-től megfázhat.

Egy szempillantásig arra gondolt az öreg, hogy szól; szeliden felébreszti az asszonyt s megmondja neki, hogy jól huzza magára a pihés dunnát; de aztán sajnálta édesded álmát, s maga szállt le az ágyról, hogy betegye az ajtót, ami a nyiszorgásával úgy is háborgatta a csöndes szunnyadást.

Amint lelépett, a szeme ráesett a másik ágyra. Ott a fejpárna közepe be volt nyomva, s az asszony keszkenőjéből látszott egy darab. Kis kendőt szeretett a kontyára kötni éjszaka is, hogy ne rontsa úgy a haját, amire büszke volt. A dunna jól betakarta az egész ágyat.

Mindezt az ablakon át beszűrődő éjszakai derengés mutatta meg, minthogy a fogyó hold, úgy, ahogy, beküldözgetett valamicske világosságot. Hanem amikor az öreg visszaindult az immár halkan, s óvatosan betett ajtótól, megbotlott egy székből, s ezt a rozoga butodarabot feldöntötte. Biz' az jót puffant az éjszaka csöndjében.

István gazda már-már csitítani készült a feleségét, hogy ne féljen no, semmi se történt: de az asszony nem szólt, nem mozdult a zajra, pedig nem volt éppen nagyon mélyen alvó.

- Be' jól alszik a lelkem, - gondolta István, és vágyat érzett, hogy megnézzé egyetlen virág-szálat, akit csak így: lelkemnek, lelkecskémnek szólított. Odasompolygott a másik ágyhoz és a kendő fölé hajolt.

Abban a szempillantásban vissza is rettent ám.

A kendő ott volt ugyan, szépen, mintha a párnába furódó fejet takarná, de egyébiránt az ágy üres volt...

Idősb Varasdi István egy darabig sóbálványképpen állott a lakatlan fészek mellett, s zavargó gondolatait próbálta rendbeszedni.

Ha az a kendő nem lett volna úgy odatéve, olyan szándékosan, s ha a dunna nem takarta volna olyan rendesen az ágyat, végtől-végig: alkalmasint nem sokat törődött volna a dologgal István gazda; gondolta volna, hogy kiment az asszony, s majd visszajön, punktum. Meg lett volna magyarázva a nyitott ajtó is, és az öreg szépen lefeküdt volna, hamarosan megint elaludt volna, mert nem kellett ringatni. De így?!...

Amikor ravaszságon érte az asszonyt?!...

Amikor nyilvánvaló, hogy az a kendő, meg a végigtakaró dunna tulajdonképpen huncutságot takart?!...

- Ejnye, ejnye!

Más egyebet, okosabbat nem tudott mondani hirtelenében...

Gondolkodni akart, de nem igen mert.

Iszen akkor mindjárt valami igen rosszat kellett gondolnia, ha akarta, ha nem...

Pedig mégis az volt az igazság, hogy az asszony titokban osont ki innen, s mindent úgy intézett, hogy ne lehessen azt észrevenni. A rosszul betett ajtó nélkül, de még az utba került székek nélkül is, minden úgy lett volna, ahogy kieszelte.

Idősb Varasdi István nyögött egyet, mint a busz bika, amelyik kivénült a gulyából s el-elmaradozik. Ő is így maradozott már, mindjobban, évről-évre. Amikor ezelőtt vagy nyolc esztendővel megint megházasodott, mindenképpen birta; akkor még nyakas-makacs ember volt, ámbar deressedt. De hatalmas erejével s akarásával maga alá gyűrte a falut. Félték tőle. Minthogy a szemét rávetette Forgó Julisra, tehát egy legény se közeledett többet ahhoz a leányhoz. S mikor háztüznézőbe ment: a leány szülei mukkanni se mertek. Igen tartottak a „nagytermészetű” ember haragjától, aki egyébiránt jó módu gazda volt s csak éppen a korával eshetett kifogás alá. De ha azt meg Julis nem bánta.

A vége az lett, hogy az ötvenéves ember elvette Forgó Julist, aki a tizenhetet alig töltötte be.

Idősb Varasdi István nekivágott a házasság életnek, még pedig harmadszor; két asszony már kidőlt mellőle; a másodikról olyasmiről tudtak, hogy félig-meddig agyonverte az urát, mert legényre nézett. Ámbar éppen hogy „ránézett”, semmi más, mégis úgy megverte az urát, hogy soha ki nem épült. A falubeliek tudták, de senki se mert sokat beszélni róla, mert rettegették a Varasdi István boszús haragját.

Amikor az esküvője volt, úgy vonult ki a templomból, mintha fölemelt fejével s kérkedő tekintetével mind azt kereste volna: van-e valaki a sokaság közt, aki olyat gondol, ami önéki nem tetszik? Szemtől-szemben senki se mert egyebet, csak hogy minden jókat kívánjon neki. Senki se mondotta: „vén bolond, te, mit csinálsz tíz év múlva? Ha most huszonhét esztendő köztetek a különbség, akkor éppen még egyszer annyi lesz.”

Idősb Varasdi István sejtett valami ilyet, s a lakodalmon úgy bomlott, mintha azt akarta volna megmutatni, hogy: lám, csak azért is!... Táncolt, ivott, danolt, kurjongatott, duhajkodott; fiatalabb volt valamennyi fiatal legénynél. Amelyikkel kezet szorított, az fölajdulva kérezkodott tőle. A leányokat, asszonyokat tánc közben fölkapkodta, úgy megforgatta, mint a pilléket. Ő parancsolt, neki fogadott szót mindenki. Megmutatta, ki a „legény” nemcsak a csárdában, hanem akárhol is. És ámbar csak „tréfált”, de úgy emlegette, hogyan töri be a derekát mindenkinek, aki a feleségére szemet mer vetni, hogy a szegény fiatal asszonyhoz más, mint viganos nép, még szólni se próbált.

Ennek már nyolc esztendeje, s azóta rettentő sok víz folyt át a Dunán. Idősb Varasdi István ma holnap a hatvanát környékezi, az asszony pedig mostanában töltötte be a huszonötödik életét.

És most ez történt ni, hogy éjnek idején kilopódzott a házból, s arra ügyelt, nehogy ezt megsejtse az ura, még ha véletlenül ráesnék is a szeme az ágyra, ahonnan kiszökött.

István nagyokat fujt, s váltig kombinálta, hogy ő most mit csináljon. Nyolc évvel ezelőtt még felbőgült volna, mint a bős vad s törve-zuzva kereste volna: hová lett ilyen gyanús módon az asszony. De ezalatt a nyolc esztendő alatt sok történt, ami megváltoztatta a régi rendet. Először is az az istenverte nyolc év el mert mulni, hiába volt Varasdi István olyan akaratos. Azután meg: csudák-csudája, hogy a nagy mamuth-emberből, akitől mindenki rettegett, kezes bárányt csinált az asszony; - a hamis, gyönyörűséges asszony, akinek a jókedvét, engedékeny-

ségét s minden szívességét erőlködéssel elérni nem lehetett; ellenben, ha úgy cselekedett idősb Varasdi István, ahogy Forgó Julisnak tetszett, akkor, ha pajkosan is, ha kötekedve is, ha mókázva is, vagy ha durcásan is: közelebb engedte valahogy és türvén-türte, hogy szeretgesse.

Igy aztán egy pár esztendő múlva, mintha kicserélték volna idősb Varasdi Istvánt. A régiből alig maradt benne valami kevés. Az „erő” csak meglett volna, azt az esztendők nem bírták szétmorzsolni; de az „akarat” oda lett, az nagyon elsorvadt.

Ezért mondotta most: „ejnye-ejnye”. És amikor elhatározta, hogy mit csináljon: megfogta azt a széket, amit az előbb feldöntött, kicipelte az eresz alá, nekitámasztotta a falnak s ráült.

Jól esett neki a hús levegő, s innen azt is megtudhatta, mikor és merről kerül elő az asszony.

A fogyó hold a hajnal közeledését érezhette, mert sápadni kezdett; a csillagok már szökdöstek az égről; a ház előtt terülő udvaron tul a gyümölcsös kert fehérvirágos fái bólongattak az ide-oda surranó szél nyomán. Csönd volt és Varasdi István békén hallgathatta, hogy üti a toronyóra a hármat; miután már ezer esztendő óta nem szólalt meg. Ennyinek tetszett előtte az idő, ami eltelt, mióta az eresz alá kiült.

Addig-addig, hogy a gyümölcsös felől nagysokára egy barna árnyék közeledett, s nesztelen ügetéssel, könnyed loholással futott a gazdához. Ott elkezdett lihegni, vinnyogni, farkát csóválva hizelegni.

Varasdi rá se hederített. Tudta, amit tudott. Ha a kutya arról jött, akkor onnan kell jönni az asszonynak is. A hűséges házörző másképp el nem maradt volna, hacsak olyan valakivel nem, akit tűzön-vizen szívesen elkisért. S ha a kutya itt van, az asszony se lehet messze.

Alighogy ezt így elvégezte, már is feltűnt a fehér fák alatt egy fehér árnyék. Bujkálva osont errébb-errébb. Amint előbbre jött, hirtelen megállott. Figyelmessé lehetett a halk zajra, amit az ugrándozó, hízkelő kuvasz okozott az eresz alatt.

Varasdi István úgy hallotta, mintha azt susogta volna a fehér árnyék: „jaj istenem!” De már nem ért rá felelni, hogy: „jaj bizony”, mert az árnyék egy pár libbenéssel ott volt előtte s rászólt:

- Hát kend ide kint van?

Olyan volt a hangja, mint azé, aki a hidegtől (vagy más egyébtől) vacog.

Akinek a szeme megszokta az éjjeli derengést, láthatta, milyen szép ez a fehérccseléd; hogy dagad a keble, hogy hajlik párnás karja, hogy fut le szétbomlott kontya a derekáig.

Idősb Varasdi István neki akart menni, hogy megfojtsa, vagy hogy egy ökölcsapással agyonüsse. De belényilalt, hogy akkor örökre vége volna mindennek, ami a világon neki még gyönyörű. Pedig ki tudja, van-e rá igaz ok?... Amióta itt ül s vár-vár, tünődik: ezer gondolat szaladt át a fején. Az is, hogy bolondság az egész; az asszony kijött, mert ki akart jönni, punktum. Hát nem volt neki szabad? - ott járt a gyümölcsösben, mert most virágzik a sok fa. Most meg előkerült; - no lám!

Felelnie kellett a kérdésre, hát felelt:

- Én biz' idekint vagyok, lelkem.

Amikor ezt a „lelkemet” kimondta, akaratlanul is megcsikorgatta a fogát. Azzal a roppantással szétmorzsolta a pipája csutoráját, amit csak úgy hidegen szopogatott volt, hogy teljék a hosszú idő, mialatt az asszonyt lesi-várja.

A kuvasz ott hagyta a gazdát, s most már az asszonyra ugrott, annak hízkeledett.

- Nye Bodri, nye, - mondta az asszony, s ő is visszaadta a hízelt; cirógatta, simogatta a kutyát; beszélgetett hozzá: - mit akarsz no, te bolond?...

Lelkivakságban kellett annak lenni, aki meg nem értette, hogy mindez csak időnyerés, figyelemelterelés, csalás.

Az ember hallgatott; aggasztóan hallgatott. A kutya egyre tolaodóbb lett a sok kényeztetéstől, amivel elhalmozták, s az asszony végre odaszólt az urának nagy hetykén, mint aki a saját lármájával nyugtatja meg magát a sötét erdő mélyén: - rugjon már egyet rajta, 'iszen megesz!

Alighogy kimondta, a kutya már röpült. Nagyot kalimpált a levegőben és éktelenül vonitva puffant le az udvarra, ahonnan farkát behuzva kullogott el az istálló felé.

Forgó Julis rémulten fogta be a fület, s amint ezzel a mozdulattal megemelte a karját, olyan volt, mintha valakit ölelni készülne.

A vén ember szemét előntötte a vér. Ráförmedt az asszonyra: *erigy be!* Attól tartott, hogy ha még sokáig látja így: hiába lesz az okoskodás; vérét issza, kitiporja a belét.

Az asszony szivdobogást kapott ijedtében.

- De furcsa ember maga, - mondta megszeppenve, csak hogy éppen szó nélkül ne hagyja. Hanem azért esze nélkül sietett befelé. Bebujt az ágyába, vacogott; halkan imádkozott. Félve fülelt, nem jön-e az ura? Nincs-e nála valami gyilkos szerszám?

Addig várt, amig féltében el nem szunnyadt.

Idősb Varasdi István pedig kint maradt, és leste a hajnalt, ami valahogy egy kis világosságot hintsen erre a sötétségre.

AZ UTOLSÓ FARKAS.

Belényesi Péter elfoglalta az állását, mint a Gombás-major új intézője: és másnap reggel már jelentették neki, hogy az éjjel a farkasok kiásták a sertésól oldalát s elhurcoltak egy esztendő malacot. Magokkal cipelték az erdő felé, ahol a nyomok elágaznak és úgy összekeverednek, hogy biztosan követni sem lehet.

Akkoriban az eféle eset nem volt ritkaság. A havas tél lecsalta a hegyek közül s a nagyerdőségekből a toportyán-férget, amelyet bizony vakmerővé tett a koplalás. A befagyott lápok nádasaiban is mindenütt volt farkas és az ilyen lápi farkast csikaszoknak hívták. Az erdei farkas különb volt; vadabb és erősebb is; azt a nép ordasnak emlegette. De csikót levágni, disznót kiásni az ólból: a csikasz is tudott, ha rákerült a sor.

A jelentést Kalajtár tette meg, a sánta kondás, aki abba sántult bele, hogy amikor a szomszéd uraságnak egy pár malacát elhajtotta: utólérték és „püstövel” meglőtték.

Attól fogva huncutul megérezte a sánta lába az esőt, meg a havat. Kalajtár ilyenkor kinjában egyre kürtölt. Máskor eszébe sem jutott, de ha sajgott a lába, akkor fujta a Rákóczi-marsot a disznainak. A környékeliek már kitapasztalták ezt a különös időjóslását, s ahhoz alkalmazkodtak a mezei munkával. Ha Kalajtár kürtölt, egyre biztatták egymást: - Siessünk emberek, időváltozás lesz.

Amint most a panaszát elvégezte, megkérdezte tőle az intéző: - Hol volt kend, amikor a farkasok itt jártak?

- Eltanáltam aludni egy csöppet; így hát sehun se vótam, - volt a hányaveti válasz.

- Már pedig a disznó nem olyan, mint a jámbor birka. A disznó rőfög, visit, s ha egy elkezd, mind utána cselekszi, azt meghallhatta volna.

Kalajtár vállat vont. - Igaz biz' a', csak hogy a disznó akkor is rőfög, ha verekszik egymással és egy-két rőffenésre az álmos kondás csak a másik oldalára fordul.

Az intéző nem firtatta tovább. - Jól van, - mondta, mindjárt megyek és meglátom, hol esett a hiba. Elmehet kend.

A sánta kondás rántott egyet a gubáján s kibicegett. Belényesi még az ablakból is utána nézett s figyelte, hogyan sodorgatja hosszú bajuszát, amint sunyitva haladt keresztül a belsőségen.

- *Te* nem hallod azt meg, hogy mit csinál a konda, amikor farkas jár körülötte?! - kérdezte csak úgy gondolatban. Iszen ha csak egy kuvasz vetődik is a csürhe közelébe, már mind összerőffen a disznó, s haragosan megy neki a kutyának. Ha közrefoghatja, széjjel tépi...

Eszébe jutott, amit Pető tisztartó ur mondott neki, amikor ide kinevezték.

- Maga, öcsém, jól is járt, rosszul is járt. Az, hogy tizesztendei irnokoskodás után valahára a maga ura, ér valamit. De hogy éppen a Gombás-majorba került, azt még megkeserülheti.

Ez a Gombás-major tudniillik nem olyan igazi rendes gazdaság volt, hanem inkább állattenyésztő-telep. Kevés volt a szántóföldje, de annál több a legelője, a rétje, az irtása, sőt még a valóságos erdeje is, ahol bőven termett makk. Ide jószág kellett, a jószág mellé pedig pásztor dukált. Csak hogy a pásztorember, ha huncut, úgy viszonylik a szántó-vető cselédséghez, mint a lókötő a gyümölcstolvajhoz. A Gombás-major kanászhai, kondásai, gulyásai és juhászhai éppen abból a huncut fajtából voltak. Példa rá ez a sánta Kalajtár is.

Az intéző felhuzta a bekecsét s rágyújtott a pipájára, ami nélkül gondolkodni se tudott kellőképpen. Ment a sertésólhoz, amely alacsonyan huzódott a major szélén, a cselédalakások mögött. Tul rajta már a pusztá következett, még messzebb pedig a néma erdő.

Kalajtár ott várt az ólak tájékán.

- Megkövetem a tekintetes urat, a farkasok erről jöttek, (az erdő irányába mutatott) s a szélső sarkát kezdték ki az ól paticsfalának, ahol a süldők szoktak lenni. Egy-kettőre bent voltak; egyet megfojtottak, s azt mindjárt kihuzkodták, vitték.

A sánta kondás fürkésző arccal leste, vajjon mit mond mindehhez a téns' intéző ur; de biz az semmit se szólt, azt is lassan mondta. Hanem ehelyett elkezdett menni a farkasok nyomán, ahol a vércsöppek mutatták, hogy merre cipelték a megcsiklandozott süldőt.

Kalajtár elcsudálkozott: - Mekkora farkasnyomok! még az öklöm is beleférne. - Belényesi megcsóválta a fejét: jókora dögök voltak, mondta.

Kiérték az árok partjáig, amely a belsőség szélén huzódott. Azontul már a nyílt pusztaság terült. Azt most sima fehérség borította. Itt a nyomok sokkal egyenletesebbek voltak a tiszta hóban, ahol semmi más nyommal se keveredtek össze. Jól lehetett látni, hogy két négylábu bestia vonult az erdőnek; csak az volt a különös, hogy teljességgel külön haladtak, két-három lépésnyire egymástól, s a vonszolt süldő véres nyoma is a két farkasnyom közt volt, mintha a gyilkosok a legnagyobb egyetértéssel fogták volna két oldalt fülön a zsákmányukat, s úgy igyekeztek volna vele biztosabb tanyára.

- Jól nevelt, türelmes és illedelmes farkasok lehetnek; - gondolta Belényesi, de nem mondta, hanem azokat a széles csizmanyomokat vizsgálgatta, amelyek szintén a farkasnyomok közt huzódtak mértani egyenletességgel.

- Az az én csizmám nyoma, szólalt meg Kalajtár. Reggel, amikor a bajt észrevettem, utána eredtem a farkasoknak; el is mentem az erdő széléig, de tovább nem mertem; visszajöttem.

Belényesi körülnézett. Visszavezető nyomot nem látott. Pedig csak ez lett volna a legrövidebb út a majorba, visszafelé is. Megállott és abbanhagyta a nyomozást.

Hiába mennénk tovább. A farkasok a süldönket vissza nem adják többet.

- Nem ám, - kacagott Kalajtár jókedvűen.

- Hanem azért nem hagyjuk annyiban.

- Nem-e?! no, ne is hagyjuk...

- A farkasok itt lesznek valahol s megint eljöhetnek. Ha ügyesek leszünk, megkaphatjuk őket.

- Persze, megkaphatjuk, - tóditotta a kondás, csak éppen, hogy mondjon valamit.

- Tud kend írást? - kérdezte Belényesi.

- Tudom a nevem keresztvónását, egyebet nem.

Az intéző kivette a jegyzőkönyvét, kiszakított belőle egy lapot s arra, a könyv tábláján, ráírta:

„Foglalja el valahogy ezt a vén gazembert: ne eressze vissza a majorba, amíg én haza nem kerülök”.

Aláírta a cédulát s összehajtogatta, benyomkodta, úgy adta oda Kalajtárnak.

Vigye ezt rögtön az irnok urnak, az irodába. Szedje kend a lábát.

A sánta kondás megörült, hogy végre szabadulhat, és nagy buzgósággal igyekezett.

Az intéző pedig visszasétált a majorba és sorra járta a hány istálló, ól és akol volt, valamennyit. A gulyásoknál aztán megtalálta, amit titokban keresett. Amint a számadót hívatta, jött a deresfejű, vastagszemöldökű puszták fia; de jött vele jobbról-balról két jegesmedve is. Két hófehér komondor, amelyek nem tágitottak a gazdájok mellől; kísérték, őrizték, mintha testőrei lettek volna.

Belényesi megcsudálta a hatalmas kutyákat, s jól szemügyre vette, hogy oszloplábokkal micsoda nagy lyukakat fúrnak a magas hóba.

- Ezeket se igen eszi meg a farkas, mondta a számadónak.

- Már ezeket nem, tekintetes uram; hanem ha ők meg nem eszik a farkast. Tavaly is széjjeltéptek egyet.

- Odaadhatná kend a kondásnak; - annak elkelne ám vagy egy ezek közül.

A számadó pislantott. - Kutya nem való a disznó közé; - a fiaskocák hamar szétszedik. Azok még a farkastól se félnek.

- Pedig az éjjel is elvitt egy süldönket a farkas.

A számadó vállat vont. - Abbiz itt megesik!

- Csak azt nem értem, hogy eshetett, mikor ezek a farkasölő kutyák is ott voltak.

- Ezek?! csudálkozott a számadó.

- Mondom: ezek. Ráösmerek a nyomukra. Onnan *mentek* a sertésóltól, ki, az erdőnek, amerre a farkasok *repültek* a megfojtott disznóval.

A számadónak leesett az álla.

- Repüültek?! - kérdezte vontatva, akadozva.

- Mást nem tehettek, minthogy nincs nyomuk a havon. Ott csak a maga komondorai sétálgattak valaki mellett, aki a süldőt hol balról, hol jobbról vonszolta a havon.

A számadó elfordította a tekintetét.

- Furcsákat tetszett álmodni az éjjel, mondta vakmerően.

Az intéző vállat vont.

- Ez még hagyján volna, - de azt is álmodtam ám, hogy ha a hiányzó süldő elevenen, épségben még ma meg nem kerül, hát a gombási gulyásszámadó, meg a sánta kondás, még ma csendőrkézre jut.

Megfordult és indult befelé. Alig tett néhány lépést, féloldalt visszaszólt:

- Hány disznaja van kendnek, számadó?

A számadó eddig fennen beszélt; még a kalapját is csak hogy megbillentette, amikor köszönt. Most lekapta a széleskarimájú nagy menykő gombát a fejéről.

- Megkövetem a tekintetes urat, most már csak kettő van.

- Hát a harmadik hova lett?

- Azt beszolgáltatom az uraságnak. Hanem, ha már így van, egyet kérek alásan a tekintetes urtól.

- Mi legyen az?

- Tessék egy kicsit ideküldeni azt a sánta Kalajtárt, mert az találta ki az egész disznóságot. Engem is az vitt bele. Azután jót állok...

Az intéző vállat vont. Miről áll jót kend?

- Arról, hogy több farkas nem tesz itt kárt, ha kétlábu lesz is.

*

Még az nap meglett a süldő „elevenen, épségben”, ahogy a parancs szólott.

Hanem Kalajtár, tudja isten mitől, ugyancsak az nap a másik lábára is megsántult.

Azóta haragban van a gulyás-számadóval.

KEZDŐDŐ ÉJSZAKA.

A kilencedik számú gátör-ház dombon épült, amelyen biztonságban lehetett az ellen, hogy ha az árvíz megszakgatja is valahol a töltést, a hullámverés a házat el nem éri.

Közvetlenül a domb előtt huzódott gyöngye hajlással a gát, amelyen néha, kivált márciusi hó-olvasáskor, mozgalmas élet volt. Tudniillik valami hiba eshetett a gátépitésben s ha erősebb volt az áradás, sok javítani való akadt rajta egyik-másik ponton. Hanem most csend és békeség honolt a környéken. Nagyon is nagy csend, minthogy tél volt. Fagyos, kemény tél, amikor beáll a Duna és olyan vastag jég borítja, hogy akár hadseregek vonulhatnának keresztül rajta, társzerkerestől, ágyustól, mindenestől együtt.

Hó fődte a tájéket, ameddig a szem csak elláthatott. Vakítóan fehér hó, amelyen nem volt más változás, mint ami csekély nyomokat a pusztai állatok hagytak rajta. Aki tudott olvasni ezekből a nyomokból, az megmondhatta: itt egy nyul baktatott; - amott meg egy róka sompolygott a töltés-aljában levő kubik-gödrök felé. A madárnyomok kicsi ferde keresztet rajzoltak a hóra s a kereszt két karja egy kicsit felfelé hajlott.

Máskülönbén még szekérnyom sem volt egyebütt a pusztán, mint éppen csak a gát tetején, az is, - szánkanyom volt; azt is belepte már a friss hó. - Mert reggel óta megint esett és még jobban eltemetett mindent. - Csak délután állott el, éppen amikor a kilencedik számú gátör felesége hirtelen oly rosszul lett, hogy a szegény ura egyik miatyánkot a másik után mormolgatta s ezt az ájtatos foglalkozását meg-megszakította némely káromkodással, amire sokkal biztosabban is állott a szája.

Az imádság a jó istennek szólt, akihez sürgősen szoktunk fordulni, ha bajban vagyunk. A káromkodás ellenben akkor tört ki a szorongatott emberből, ha arra gondolt, hogy ebben az áldatlan helyzetben most hogyan segít magán.

Ketteskén laktak ebben az elhagyatottságban idekint: - ő meg a felesége, akit csak a tavasszal vett el törvényesen, ámbár egy darabig már balkezesek voltak. Mint afféle egymáshoz huzó pár, jól meglehettek ebben a csendben is. Nem igen hiányzott nekik a többi ember. A férfinak különösképen nem. Mert az éppen hogy bolondult a párja után és se látott, se hallott, ha annak a viganójához dörgölözhetett. Az asszony még csak kívánta volna néha a társaságot, asszony lévén, aki beszélgetni és pletykálni mindig szeret. De őt is elfoglalta a kis háztartás. Volt a ház körül aprómarha, meg az istállóban egy tehénke, amely tavasztól őszig a gát oldalát legelte, ahol bőséggel termett fű. Egy malac is növelte a gazdaságot, s mindenre az asszonynak kellett ügyelnie; minthogy az embernek más dolga volt; amolyan „hivatalos”, - ami nem engedte, hogy mindig otthon üljön.

Nagy volt a szegény ember ijedtsége, minthogy ilyen rohama már nem először volt az asszonynak. Kegyetlen görcsök kinozták időnkint, amik ellen se hideg, se meleg nem használt; - még a pálinka se. Az egyetlen, ami jót tett neki, a „kolera-csepp” volt, amit így hívott a környékbéli nép még a nagy kolera óta, ámbár rendszeren a gyomorfájósoknak adta a doktor, kolera nélkül is.

Hiába kereste a gátör a cseppeket: vagy nem jó helyen kereste, vagy kifogyott a kis üveg; - nem volt abban egy cseppentett csöpp sem. Pedig a szegény asszony úgy fel-felnyögött, hogy kegyetlen kin volt azt hallani.

Az ember tipegett-topogott egy darabig, jó tehetetlenül, mint aki nem tudja, mihez kezdjen. Utóljára is elszánta magát.

- Édes feleségem, - mondta, én ezt nem nézhetem. Befutok a faluba, a patikába, hozom a cseppeket. Betakargatlak s a tűzhelyre begyujtok; a pálinkás-üveget ide teszem melléd; - aztán isten nevében rádzárom az ajtót s elmegyek. Esti harangszó idejére itthon is lehetek. Addig imádkozzál és türsz.

Megcsókolta a feleségét, aki mintha erre az ígéretre könnyebbedett volna, s úgy tett, ahogy mondta. Rákulcsolta az ajtót az asszonyra, akit ágyba fektetett, s nekivágott a havas sík mezőnek, toronyiránt.

Igy kellett mennie, mert a gát keresztben futott azzal az iránynyal, amerre a falu volt. Látszott ugyan a torony, messziről, de ha máskor, jó nyári időben, az egész ut legfeljebb egy órai séta volt: most ebből az órából könnyen lehetett kettő. - Tudniillik hó volt, magas hó, még pedig olyan, amelynek a fele már megfagyott, a másik felének a fele is ropogott, az utolsó negyed-része meg friss volt, puha volt, lágyan süppedt.

Az ilyen réteges hónál nincs rosszabb sétatér a föld kerekiségén.

A sár, az semmi. Az csak megfogja az embert és szívesen marasztja, de ha valaki tudja azt a nyugodt, egyenletes lépést, amit az ökör tud, akkor „cipp-cupp, - cipp-cupp”, - végigmehet benne, fennakadás nélkül. A réteges hó ilyen egyenletességet, sehogysem enged a lépésben. Amint az ember egy ponton leteszi a lábát, s arra ránehezedik: a friss hóba rögtön belesüpped, de nyomban úgy érzi, hogy mégis szilárd alapon áll, mert ott van a puhaság alatt az összeálló fagyos réteg, amelyről - minthogy nem látjuk - azt se tudhatjuk: jég-e, föld-e. Csak mikor ráeresztjük a testünk súlyát, akkor szakad le alattunk, ha jeges hó volt. S akkor lesüppedünk, ameddig enged, de sohasem egyformán. Az egyik lábunk alá, olyan réteg kerülhet, hogy még husz kilóval többet is szépen megbirna; - a másik alatt ellenben „hop-jég” lehet, amely hólyagos, és úgy törik, mint az üveg. Ez rögtön enged, s ebbe beleszakadunk féllábszárig, - ha pedig ott véletlenül egy kis hajlat, vagy éppen gödörfele volt, akkor térdig is. Ugy lépegetünk ennél fogva folytonos és teljes bizonytalansággal, hogy egyik pillanatban az egyik oldalunkra dőlünk, a másikban a másikra; mintha részeket volnánk. Bukdácsolunk a le-leszakadó havon és már egy kilométernyi ilyen séta után nincs rajtunk egy száraz pont, mert az erőltető egyensúlyozásban facsaró vízzé kell izzadnunk. Hogyne volna a falu ilyenkor kétszer annyira a gátórháztól, mint máskor?

Ez a szegény ember mégis azt ígérte, hogy ő „elfut” a patikába s rögvést meghozza a koleracseppet, ha addig él is.

Csak amikor már vagy százszor szakadt le alatta a hopjég, ami a laposok tócsáiból szivódott volt fel a nagy havazás előtt, a fagyok idején: akkor gondolt rá, hogy jaj, mit csinál, ha a vidrás-patakon is így talál járni. Átugorhatta ugyan nyáron, ha nekifutott; de okvetetlenül beleesnök most, amikor még lépvést is nehéz a sietség ezen a rettenetes, bizonytalan havon.

Megállt a mezőn és eltűnődött. Még világos volt, de már alkonyodott; hisz' télen olyan rövid a nap. Utóljára majd át se tud menni a patakon s akkor odáig is hiábavaló fáradtsággal töltötte az időt. - Ej-ej, hogy volna, ha átbandukolna a révi kerülőhöz, a szomszédjához, akinek talán van koleracseppje, vagy egyebe, ami betegnek való?!

A révi kerülő csakugyan szomszédja volt. Ugy két-három puskaövésnyire lakott a gát mentén, ahol a bordásháti erdő kezdődött. Igaz, hogy ritkán volt a kerülő odahaza, mert örökké az erdőket bujta; de a siket felesége meg soha ki nem mozdult a házból, - ugyis csak az tudhatja, hol vannak a cseppek, ha vannak.

Nosza, megindult a szegény ember félkörben vissza, a gátnak, a révi kerülőház irányába. Ropogtatta a fagyos havat, hogy katonakorában se jobban, amikor vártára kellett mennie:

„egy-kettő, - egy-kettő!” Szuszogott, fujt, lihegett, s amikor a fele útján fáradtan megpihent: arra nézett, amerre a kilences őrház volt, és benne az a vergődő, kinlódó teremtség, az ő felesége.

Hirtelen esteledett és a kezdődő homályban csak annál feltűnőbb volt amit látott. Azt látta, hogy a háznak oldalt vágott ablakába, ami olyan figyelőablak volt, fényes világossággal ragyog egy csillag.

Elbámult és megdörzsölte a szemét. Mi lehet az?... Bizonyosan tudta, hogy amikor elment, nem hagyta égve a lámpást, annál kevésbé tette az ablakba. Mi lehet az akkor?

Egypár fűzfabokor mellett talált megállni, ami a gát aljában sarjadzott fel. Amint a tanács-talan ember kereső tekintetével nézett szét maga körül, látja, hogy a gát tetején balról, jön ám valaki, a révi kerülőház felől. Hamar leguggolt a bokrok közé, - maga sem tudta, miért.

Addig várt ott mozdulatlanul, amíg az a valaki el nem haladt előtte, fent a gáton. Megösmerte az alakjáról, meg a járásáról. Biz' az a révi kerülő volt.

Nagy szál ember, de azért könnyű, mint a pusztai ménes csikai, amelyeket sohasem lehet kifárasztani, - gyurta a havat és sietett. Igazán sietett. Arra, a kilences őrház felé.

- Talán ennek is baja van, - gondolta a gátőr az első percekben. De aztán megint az a furcsa csillag kezdte ijesztgetni. - Mi lehet az!...

Rá akart kiáltani a kerülőre, hogy álljon meg, várja meg, éppen őhózzá készült. - De valami szorongatta a torkát. Hát csak ment utána, lent, a gát alján, ahol itt is, ott is volt fűzfabokor, ami mögé el lehetett bujni.

Az egyik farkas így lopódzhat a sivatagban a másik után, amelyiktől ösztönszerűleg tart. - Vajjon miben sántikál ez az ember? Iszen nem erre van az erdő!

Amiket a gátőr zavaros észszel gondolt, azt még gondolni sem merte egészen. De azért zakatolt tőle a szive is, meg az agyveleje is.

Látta, hogy a kerülő lefordul a gátról és egyenest neki tart a kilences őrháznak. Ekkor csak-ugyan futni kezdett. Most már vele egyszerre akart megérkezni. - Utközben végigtapogatta magát; - a zsebeit; mi van nála. A szalonnázó bicskája ott volt. De egyéb semmire. Amannak pedig puska lógott a vállán.

Még azt se tartotta érdemesnek a beste kerülője, hogy az ajtóra menjen, kopogtatni. Az ablaknak indult, annak a világosnak, amelybe gyertya volt kitéve, krumpliból vágott gyertya-tartóban. Meg is zörgette az ablakot. De ime, már odaért a gátőr is és úgy hörgött, lihegett, hogy a kerülő a nagy csöndben meghallotta. Riadtan fordult hátra.

- Adj' Isten, szomszéd, - mondta a gátőr elfuladva.

Ebben a pillanatban nyílt ki az ablak is. Az asszony jelent meg ott. Sötét hajának a fénye megvillant a gyertya összezsugorodott csillámában. Észrevette, hogy ketten vannak odakint s meg is ösmerte őket. Elkezdett nyögni, siránkozni: jaj de beteg vagyok! ó istenem!

A kerülő nem tudta, mit csináljon.

- Láttam a világosságot, mindjárt tudtam, hogy baj van, azért jöttem, - morogta.

- Majd meggyógyulsz, no, majd! - szólott a gátőr az asszonyra. - Csak tedd be az ablakot!...

Azután a kerülőhöz fordult: - Jó ember kend, szomszéd. Majd megszolgálom kendnek. Az isten áldja meg kendet.

Még kezet is nyújtott neki, de be nem hívta. Ugy bucsuzott, odakint, sürgősen: - Az isten áldja meg kendet.

A révi kerülő dohogott-pöszögött valamit, maga sem tudta mit, utoljára is visszafordult.

Belülről ki-kihallatszott, hogy nyög az asszony.

A gátör nem ment be. Sokáig nem ment be. Kivülről hallgatta, de nem törődött vele. Csak nézett bele a kezdődő éjszakába, arra, a révi kerülőház felé. Még akkor is, amikor az a könnyűjárású ember már régen eltűnt a fehér sivatagon.

EGY SORON.

A fülöpszállási vásárról hosszú sorban robogtak hazafelé a széles országuton a kiskunsági szekerek. Mentek neki a nagy pusztáknak; arra ki, Kerekegyháza felé, Izsák felé, Szabadszállás felé; olyan is volt köztök, amelyik Kecskemétre tartott, pedig az hosszú ut, és vasuton jól meg lehet rövidíteni. Csakhogy a vasutra várni kell, a jókedvű vásáros ember pedig nem vár, ha nem muszáj. Aztán meg a bugaci ménesből való csikók, az eladók, a magok lábán hadd járjanak. Amilyen szépek, formásak, tüzesek, még utközben is megakadhat rajtok a vevő szeme.

Az országuttól balra terül a fülöpszállási nagy legelő, amely belenyulik a szabadszállásiba; ott vannak a tavaszi tóságok, amelyek nyárára elmulnak; felissza a nap valamennyit; kiszikkasztja a pusztai szél. Aki tavasszal látja, hogy ring rajta a fodros hullám, el se hinné, hogy lábolni lehet, s hogy mire kaszálnak: alig-alig marad a tavakból egy-egy kis tocsogó. Tul a tavakon következik a kiskunsági délibáb, ami vízbe meríti Szabadszállást. Az egész község megfordítva látszik a csudás káprázatban; véges-végig, amint a külső tanyák a Kurjantó felé sorakoznak. A másik oldalon, jobbra az országuttól, van a nagy kaszáló, amely az izsáki vasutig terjed, s nyáron olyan zöld, mint a smaragd. De mégis akkor legszebb, amikor már tele van boglyával s a sok boglya közt pázsitos sétatér terül hallgatagon. Ilyenkor méla hangulat születik rajta. Ott vannak a gólyák; a lábak csak félig piros, a másik fele fehér, mert a szikes mocsár rajt hagyta a nyomát. Ácsorognak a boglyák tetején s nézik a naplementét, ami itt gyönyörű.

*

Az egyik vásáros szekeren ketten ültek. Egy időses ember, meg egy legény. Az időses ember hajtott, kocsis helyett. Mogorva ránc mélyedt függélyesen a homloka közepén, aminek a végét még a kalapja alól is látni lehetett. A legénynek pedig be volt kötve a feje, s a fehér kendő, amivel bekötötték, piros foltokkal tarkállott. Az bizony vérfolt volt.

- Ejnye no, mormogta az öreg, miközben untalan a legényre pislogott, akit titokban támogatni igyekezett; - ejnye!

A legény észrevette, hogy a karját nemcsak barátságból fogják, - türelmetlenül szólt az öregre: - Ne szorongasson annyit Marci bácsi, kutyabajom sincs nekem.

- Nincs ám, tört ki az öreg, csak belyukasztották a fejedet. Hogy számolok be veled az édes szülédnek?

- Még az is lyuk? hencegett a legény. Nem ilyet ütöttem én a Pataki Jóska fején. Ezt még bekötni is kár volt.

- Jó jó, tudom, hogy nagy a virtus benned; valaha magam se voltam alábbvaló. Hanem *semmiért*, no; ejnye-ejnye!

- Micsoda *semmiért*? förmedt fel a legény. Tudja is azt kend, Marci bácsi. Meg kellett mutatnom annak a Jóskának.

- Oszt' mit mutattál meg? mért mutattad meg neki, no?

A legény vállat vont. Durcásan felelte: akármiért; talán nem mindegy az? - De mindjárt hozzátette: különben magának megmondhatom... Maga jó ember Marci bácsi.

Az öreg bólintott. A legény megriszálta a torkát.

- Kecskédi Mari miatt történt.

Az öreg elszörnyűködött. Amiatt a!... (Azt akarta mondani, - amiatt a céda miatt? - de a legény olyan tekintettel fordult hozzá, hogy mégse mondta ki.)

- Tudom, hogy magok nem szeretik. Mindenki eszi-marja; de mikor nekem *valakim* volt. Én csak nem hagyhattam, hogy bántsák?

- Persze, nem hagyhattad; - de ugyan ki bántotta?

A legény vállat vont.

- Láttam, hogy sir. Fakgattam. Mindössze ennyit mondott: azt a Pataki Jóskát, azt verje meg az isten. Én oszt' nem sokat gondolkodtam. Igaz, hogy egy kis ital is volt már bennem. Tudtam, melyik korcsmában mulat Jóska; odamentem.

- A farkasok közé. Iszen azok mind együtt tartottak. Jó, hogy agyon nem vertek.

- Nem lehet azt, csak úgy, hencegett a legény s vállat vont.

- De lásd, leütöttek. Ha észrevetted, hogy mind ellened vannak, minek kötöttél beléjük önmagad?

- Nem nagyon kellett kötekednem. A szemében benne volt a keze. Már azzal is ütött, ahogy nézett. Aztán...

- Mit aztán? no! mondjad.

- Ha mindjárt széjjel szedtek volna is. Csak nem futhattam el?

Az öreg rántott egyet a vállán. - Az már igaz.

- No lássa, Marci bácsi. Maga okos ember.

- Mondják. De már tetőled ez mégis számárság volt.

- Mindegy. Legalább én kezdtem; én mentem neki Jóskának. Mindenki láthatta, hogy nem vagyok ijedős.

- Csak már olyan csunyán ne véreznél.

- Majd elmulik. Jóska jobban vérzik.

Az öreg legyintett. - Az tán bele is hal.

A legény kiegyenesedett. Annyit igazán nem kívántam. De hát én nem csakugy járhattam volna-e?

- Nem is ebben van a számárság, mormolta az öreg.

- Akkor miben másban?

Egy darabig csend volt; a vén kiskún hallgatott, magában tanakodott. - Amikor megszólalt, úgy dörmögte, hogy a legény hallja is, ne is: - mondjam, ne mondjam? A legény mégis csak hallotta.

- Mondja hát. Mit osztózik maga-magával, mintha nem tudná, jobbra hajtson-e, vagy balra?

- Igen, de megharagszol. Pedig most nem jót tesz az. Majd megmondom holnap. Nem sietős.

- Kire haragudnám? tán magára?

- Mi isten csudájának? Sose bántottalak.

- Éppen azért. Bátran megmondhatja.

- Ördög vigye, ha csak *rá* haragudnál. De nem szeretném, hogy *mostan* háborogj. Megint elindulna a vérzésed.

- Azt én már el is felejtettem; beszéljen csak.

- Igazán beszéljek?

- Ne imádkoztasson, Marci bácsi!

- No jó! amikor Pataki Jóska a községházára vitték, ott voltam.

- Láttá? nagyon vérzett?

- Nagyon. De azért vigan eszmélt. Mialatt mosták, odaszólhattam neki: - mi okotok volt erre? Rám bámult. Maga az, Marci bácsi? mondta. Hogyne lett vón' okom? Kecskédi Mari miatt tettem, amit tettem.

A legény fészkelődni kezdett a szekeren. - Így mondta? Csakugyan ezt mondta?

- Még többet is mondott. Azt mondta, hogy neki eszéágában se volt, hogy bántson; de mikor Kecskédi Mari sirt neki, hogy téged verjen meg az isten, már akkor nem tehetett másképp. Mégis csak - *valakije* volt neki az a Mari.

A legény arca olyan piros lett, mint a vérfoltok a fehérkendőn, amivel a feje be volt kötve. Bele kapaszkodott a gyeplőbe. Fordítani kezdte a szekeret; a megzavarodott lovak majdhogy mindenestül az árokba nem vitték.

- Mi a' hej! kiabált az öreg. Mit akarsz?

- Visszamegyünk egy kicsit, Marci bácsi, mondja a legény s nem eresztette el a gyeplőt.

- Vissza-e? Mi a csudának? hüledezett az öreg.

- Megyek a községházára, ahol Pataki Jóska van.

Közé csapott a két jó bugaczinak; - azok elkapták a könnyű szekeret s vágattak vissza az országuton. Most már jobbról esett a délibáb, arra, Szabadszállás felé, - s balról a nagy kaszáló.

Az öreg elképedt. - No már no, bolond; csak nem kezded újra?

A legény mosolygott. - Dehogy! Ki akarok békülni vele. Iszen egy sorunk van.

TANU NÉLKÜL.

Csengődi Mihály, az utkaparó, beköltözött a Vidám Rozália házába, és minthogy igen csöndes természetű, szótlan ember volt, egy darabig némán tűrte, hogy Rozália asszony, akinek rettentő nyelve vala, nap-nap után, már korán reggel beléje akaszkodjék és valamiért, akármiért, pörpatvart kezdjen vele. De amikor a felesége arról panaszkodott, hogy ime, no lám, még a gyereket is piszkáival kergeti a közös ház rossz lelke, és a kicsike nagy ijedtében elesett, betörte az orrocskáját, a *fráz* is majd hogy ki nem rázta: erre megutálkodott a helyzettől Csengődi Mihály; hozzája illendő komolysággal előkapta Rozália asszonyt s jó sort vert rajta, hogy csak úgy pufogott. Minél jobban kiabált *gyilkost* Rozália, annál kiadósabbak voltak az érzékeny simogatások; és miután Csengődi végre belefáradt a *komócióba*, eleresztette a háziasszonyát, mondván: - most pedig elmehetsz Rozi az utadra; de ha újra kezded, én is elverlek megint, hogy békességben éljünk valahára.

Rozália elkéült, mint a kékítő és első dolga volt, hogy beszaladjon Lendvára a járásbirósághoz, panaszt tenni. Mutogatta változó színű foltjait, amiket Csengődi potyolt rajta; dicsekedett is, hogy más ember leánya belehótt volna; csak ő bírhatta ki. És nem kevesebbet kívánt, minthogy ahány utkaparó van a vármegyében, azt mindet akasszák föl, de nyomban; először, és legsürgősebben persze Csengődi Mihályt, akinek a kötelet ő hadd szorítsa meg egy kicsit a nyakán.

A tekintetes bíróság azután meg is idézte Csengődöt és kérdőre vonta a tárgyaláson, hogy mit, cselekvék ezzel a nőszemélylyel.

Csengődi csak bámult és azt kérdezte nagy csudálkozással:

- Én-e, tekintetes bíróság?! Nem tettem én nekie semmit se!

Vidám Rozália, aki mint panaszos ott volt és hallotta ezt az infámiát, olyat sikoltott, mint a páva, amikor esős időt érez. Nekiment Csengődinek és ki akarta a szemét kaparni. - Micsoda? hogy nekem semmit se' tett? Itt vannak a kék-zöld-lila foltok még most is rajtam! Olyan vagyok, mint a szivárvány, tesszen csak ide nézni!

És kezdte magáról ledobálni a reklit, amiben a tekintetes bíróság alig tudta megakadályozni; hisz a látlelet már megvolt és újabb bizonyításra e részben nem volt szükség.

Miközben visszabujt a félig levetett reklibe, egyre kiabálta:

- Hát nem olyan ez az ember, mint a zsvány?! Csak tesszen ránézni, még a szeme se jól áll! hogy a rossz baj vegye elő minél hamarább, az akasztani valót...

Csengődi csöndesen felelt rá:

- Ne öcscsön-kácscon már annyit, mert még megharagitja a tekintetes járásbiróságot.

A tekintetes bíróság méltán haragudott a lármás nőszemélyre és azzal volt kénytelen haza-bocsátani a feleket, hogy miután nincs az esetre tanu, a tagadással szemben nem büntetheti meg az utkaparót.

Gondolni lehetett, milyen különböző kedvvel mentek azután hazafelé ketten. Rozália nem szünt meg átkozódni, szitkozódni - és a pokolra kívánt minden bíróságot, amelyik föl nem akasztja az ilyen zsványképűt, mint ez itt, ez a Csengődi, akit a rossz baj érjen utól.

Az lett a vége, hogy amikor hazaértek, Csengődi megint elővette a kenderkötelet, amit erre a célra tartogatott és végigsimogatta vele Rozáliát, tanuk nélkül, mint ennek előtte is.

A lendvai tekintetes járásbiróság elé így kerültek ezentul átlag hetenként egyszer, mert Rozália mindannyiszor vitte a hátán a szívárványt, mutogatni és folyvást vetkezett a törvény előtt; sajnos, tanuk hiányában a régi eredménytelenséggel.

Már az egész környék tudott erről a különös pörlekedésről - és mi tagadás, az osztatlan rokonszenv a ravasz utkaparó részén vala, mert Vidám Rozáliát senki sem szívelhette az ő nyelvének miatta. Szálló igévé is kezdett válni, ha valaki arról panaszkodott, hogy megverték: „mutogatja ám a szívárványát, akár Vidám Rozi”. - De azért a Rozi szája minden veréstől csak jobban kinyilt; most már csak azért is. Ha a bíróság nem tud igazságot tenni, legalább hadd egye a méreg, hogy már megint azzal a fránya Csengődivel van baj, akit senki sem érhet tetten.

Egyszer - jó sokára - a véletlen szerencse könyörült meg Rozálián azzal, hogy máshová rendelték az utkaparót, a kinek tehát el kellett költöznie.

- No, Rozi, - mondta azon a napon Csengődi Mihály az ujjongó nőszemélynek, aki utravalóul megint a rossz bajt kivángatta neki, - hadd verjelek meg utoljára; és hogy ne szidj annyit: nem is tagadom tovább, elmehetsz, bevádolhatsz; megvallok mindent a bíróságnak; még a régi veréseket is vállalom most már. Nem bírja el a lelkiismeretem, hogy éppen sehogy se lehessen igazad, amikor pedig igazad van.

Elővette a borju-kötelet s szokásos módon elkente vele Rozáliát, aki soha még ilyen türelmesen nem fogadta a csipős ütleget. Hisz' most már valahára kiderül az igazság s elégtétele léssen.

Amikor készen voltak, Rozália mindjárt sürgette is, hogy most aztán egy-kettőre, igyekezzenek ám befelé Lendvára, amíg a bíróság ott találódhat a hivatalban. Csengődi bólintott s szófogadóan ment Rozi után, aki sugárzott a boldogságtól. No csakhogy! egyszer mégis!...

Az ut mentén volt a Becsali-csárda. (Lehet, hogy nem így hívták, de csárdának jobb nevet ennél igazán nem tudok.) Amikor odáig jutottak, azt mondja Csengődi; - Hallod-e te Rozi, fizethetnél egy porció italt, ha már magamra vallok miattad; ugyis ott tartanak a bíróságnál nyomban; ki tudja, mikor ihatom egyet a kedvemre.

Rozália ujjongott a gyönyörűségtől és szívesen fizette a megkivánt *porciót*; még biztatta is Csengődit: - Igyék kend; hogy a rossz baj érje utól kendet.

Csengődi ivott és amikor tul a csárdán a kis erdő sarkához értek, szeliden szólalt meg:

- No, Rozi, én nem tehetek róla, de bucsuzóra megverlek még egyszer; ez azután igazán az utolsó porciód lesz.

És ugy cselekedett, ahogyan mondotta.

Rozália azt sem tudta már, melyik vállát rángassa jobban, úgy sajgott rajta a legujabb szívárvány. Csak az vigasztalta, hogy végre lógni fog ez a zsivány; mert az ilyet becsukni sem érdemes; csak minél alaposabban végezni vele, mindörökre.

Sürgette Csengődit:

- Jöjjön kend, jobban jöjjön, még el találunk késni.

El is jutottak Lendva alá, sőt be az első utcába, ahol megállott Csengődi.

- Hallod-e, Rozália...

- Mit ácsorog kend? Utközben beszéljen. Most csak igyekezzünk...

- De hátha én talán még se mennék egészen a bíróságig? Gondolom, okosabb lesz. Nem szívesen lát minket a tekintés bíróság, hidd el, lelkem.

Rozália előtt elsötétült a világ.

- Jaj! hogy kend nem akar oda jönni?! Jaj, hogy a mennydörgős mennykő simogassa meg kendet, hallja-é!!!

És minthogy látta a kaján mosolyt az utkaparó arcán, az mindent elárult neki, hogy tudniillik keservesen és gonoszul becsapták; nem birt tovább az indulatával: nekiugrott Csengődi Mihálynak és vércsevijjogással kezdte kikaparni a szemét.

Az utca nyomban összefutott és nézte, hogy mi folyik itten. Csengődi szeliden türte, amit türnie kellett, csak annyit mondott sejtelmesen és célzatosan:

- Rozi, ezt látják ám!

De még mennyire látták. Százan is.

Amikor a tekintetes járásbíróság előtt panaszosképen jelent meg Csengődi, hogy ő vele milyen csufot tett Vidám Rozália: tucátjával volt rá tanuja.

El is kellett itélni Vidám Rozáliát súlyos becsületsértésért; sőt kis hijja, hogy rágalmazásért és könnyü testi sértésért is nem vonták kérdőre. De ezt már maga Csengődi sem kívánta; ennyire nem vitte rá a lelkiösmérete.

Hanem olyat még nem hallott a világ, amiket tárgyalás után Vidám Rozália mondott Csengődinek hazafelé menet, - de most már tanu nélkül.

A HAVLASZA-ESET.

Augusztusnak egyik, még a Kárpátokban is meleg napján, heves telefoncsöngetéssel hívták a vychodnai főerdészt, a podbanszkói erdőőrtanyáról.

Vychodna félreeső tót község, Liptó vármegyében, a Magas-Tátra alatt. Szép tiszta időben szinte úgy tetszik, mintha a vén Kriván ott nyújtóztatná havas tagjait a tőszomszédságában.

A magyar határon belől nincs több falu azon a tájékon. Vychodnán tul, a lengyel határig, már csak egy-egy az Isten háta mögé rejtett erdőőr-lakás árulja el, hogy ott is megfordul ember.

A községnek zabot, krumplit termő sovány földjein tul a havasalji rétségek és legelők következnek. Azokon egy-egy birka vagy kecskenyáj legel, késő-tavasztól kezdve, a mikor az Alföldön már az almafa is régen elvirágzott. Minő rétek ezek!.. Néhol egymást éri rajtok a boróka-bokor, meg a vele váltakozó mogyoró-cserje; virágot május közepén még alig látni az aszott gyep között. Helyenkint az ilyen rét erdőirtáshoz hasonlít inkább, olyan sűrűn lepi el a bokrozat. Egymástól jókora távolságra vén fenyők állanak őrt s éjjeli szállást kínálnak a hazátlanul kóborló ragadozó szárnyasoknak; az alkonyati felhők piros árnyéka alól lehanyatló sasnak.

Kaszálni itt csak a kárpáti nyár vége felé lehet. Akkor a nagy magyar Alföldön már javában csépelnek. A hibbei rétek tót kaszája aranykalászszaal rengő buzatáblát a maga hazájában sohasem lát. Ami még feljebb következik, az csupa morénás bérc, kőbordájú havas. Időtlen idők vénséges szemlélői, akik fehér fejökkel odáig emelkednek, ahova még a felhők közül is csak a könnyebb szárnyu bir felszállani.

A vychodnai főerdész a füléhez emelte a telefonkagylót. Haló! - ki az?

Alázatos, de egyszersmind izgatott hang felelt:

- Itt Kobzány! Baj van, főerdész ur!

Az egyik erdőőrt hívták Kobzánynak. Ez az ember a tizennyolcezer holdra terjedő vychodnai főerdészségben jóformán minden fenyőfát ismert.

Amikor a főerdész átvette a jelentést, maga is ijedten mordult fel: „ohó; ez csakugyan nem tréfa”. És sietett, hogy a maga hatáskörében sürgősen intézkedjék.

Turista-szerencsétlenségről volt szó: de olyanról, amely párját ritkítja a turisztika évkönyveiben.

A magyar Kárpátokban a turista-sport igazi „vitézei” jobbára az idegenekből kerülnek ki. Magyar turista *aránylag* kevés van; aki van is, okosabb, semhogy egymagában bolyongjon olyan helyeken, ahol vezető nélkül járni nyaktörő vállalkozás. A magyar még a Tátrában is ur és nem sajnálja a vezetőktől a jól megérdemelt díjat, amivel aztán kellő segítséget biztosít magának.

Akik e részben virtuskodóbbak, azok többnyire az „idegenek”, akik közt itt-ott olyan is akad, aki a vezető járandóságát szereti megtakarítani.

Mindennapos dolog, hogy a Tátrában egymaga kódorog egy-egy nixungrisch-turista, akit azután vagy őriz az ő istene, vagy nem; de hogy mi történhetik vele, ha nem elég jól őrzi, azt a Havlasza-eset eléggé illusztrálja.

Hogy ki volt „Havlasza?”

Cseh író volt s azok közé tartozott, akik a természet csuda-szépségeit teljes háborítatlanságban szeretik élvezni.

Ennél nagyobb gyönyörűség kevés is van a földön. Amikor társaságban vagyunk, ha csak egy vezetővel, vagy akár a legjobb barátunkkal: egészen a magunké nem vagyunk, nem lehetünk. Ha ezer lépéssel hátrább hagyom is a vezetőmet: tudom, hogy ott van valahol mögöttem; ha egyet kiáltok, ha hívom, megjelenik. *Érzem* az embert az elmémmel, ámbár nem látja a szemem. Hát egyedülvalóság ez?! Holott arra vágyom, hogy mint a rengeteg vadja, lopódzhassam végig az őserdők homályán, úgy érjek ki a napos, havas bérc alá, amelyre csak a zergék utain juthatok feljebb-feljebb.

Havlasza is magányosan bóccorgott a Kárpátok havas világában s már annyira otthonossá vált a Magas-Tátrában, hogy nem érte be a rendes és átlagos turista-örömmel, hanem mindenféle fufanggal igyekezett növelni kirándulásai érdekes bizonytalanságát.

A podbanszkói erdőőrök valamelyikétől megtudta volt, hogy a kotlini völgyben, valahol a Koprova-patak kanyargós vonalán, távol minden turista-ösvénytől, medve-tört állítottak, mert ott akkoriban gyakran lehetett mackójelekre akadni, amelyek azt mutatták, hogy a tájt nagyon is otthon van „Ő kigyelme”.

Az ilyen medvetör rettenetes szerszám. Az átmérője, (nyitva) tul van a félméteren; téglányalaku vasbordái valóságos lécek, amelyekből oldalvást két ujjnyi széles, hosszú, éles, hegyes fogak, kés-török meredeznek. A félelmes „vas-alkotmány” borzasztó erővel csapódik össze s rugója oly erős, hogy közönséges embererő le sem szoríthatja. Az összecsapódott tört csak úgy, puszta kézzel, még a legizmosabb férfi sem feszítheti széjjel. Gép-segítség kell ahhoz. Erre szolgál a „rugószorító,” amelylyel az egymásba kapcsolódó vasbordákat fel lehet szabaddítani a szorító erő alól, hogy aztán szétnyílhassanak és megrögzíthetők legyenek. A rugószorító mindig oda van erősítve a vaslécbordákhoz, hogy a tört a vele foglalatostkodó erdőőr szükség esetén egymaga kinyithassa, eligazíthassa.

A nevezetes „vas” egy szakadékba vezető cserkész-uton volt, olyan helyen, amely teljességgel nem esett turista-vonalba. Nem fordult meg ott más emberlány, csak a soros vadőr, vagy erdőőr, az is csak minden harmad-negyed napon, amikor meg kellett győződnie róla, hogy nincs-e „valami” abban a rettentő fogságban.

Havlasza, mondom, tudott erről az eldugott medvetőről, s a képzeletét még jobban izgatta az a hír, hogy nyolc napon belől egy hatalmas hiuz, meg egy kőszáli sas került a hegyes törkések közé.

Milyen hely az, ahol az annyira óvatos hiuz is otthonosan sompolyog a sziklás szakadékok között!... A saskirály pedig nem tartja szükségesnek, hogy nagy körültekintéssel vizsgálgassa előbb: hova csap le. Ilyen bizalommal ez a két nagy rabló csak az igazi vadon iránt lehet.

Havlasza *ezt* vágyott megismerni.

Elhatározta, hogy senkinek sem szól, hanem titokban, merészen, ellátogat a kotlini völgybe s ott megkeresi, megnézi a haláltrejtő „vasat”.

Jól tudta, hogy az efféle veszedelmes szerszám elhelyezésekor minden megfelelő óvintézkedést meg kell tenni és meg is szoktak tenni. Hisz’ a véletlennek vannak néha borzalmas tréfái, s még a legvalószínűtlenebb eshetőségre is gondolni kell azok érdekében, akiket végzetes baj érhet.

Az elrejtett, és száraz harasztal ügyesen befedett törhöz vezető ösvénynek, - esetleg ösvényeknek, - mindenik betorkolását jelző táblával szerelik fel, amelyen ott van a figyelmeztető, és minden arramenőnek okvetetlenül feltűnő felírás: *ne tovább*, mert veszély fenyeget. Sőt még ez sem elég. A tör titkos helyét, közvetetlen közelségben, egy pár lépésnyire a törtől, körben futó egy szál drót kerítés árulja el az észszel gondolkodó lénynek, aki igazán csak a maga vakmerőségének vagy bárgyuságának tulajdoníthatja, ha mindez a figyelmeztetés sem menti meg a szerencsétlenségtől.

Igy volt körülbiztosítva a kotlini „vas” is, amely olyan babonás szerencsével „dolgozott” akkoriban.

„Hajh, ha azóta csakugyan benne van a medve” - gondolta Havlasza, s elindult, hogy minél előbb maga győződjék meg, mi történt a Koprova-patak rideg világában.

Délután volt, s ugy négy óra tájban eljutott a néma völgy magányába.

A szirtfalak szürke lapjain huzódó repedések közt egy pár piros tarkázatu lepkemadár kúszott. Félig repültek akkor is, eleven szárnyokat folyvást libegtették.

Más élet sehol sem volt.

Se egy cinke, se egy rigó sehol. Még egy zugó bogarat se lehetett hallani.

Ha vissza csetlett-botlott a köveken; szivósan keresett valamit. Végre megtalálta. Ott kacskaringózott előtte a bokrok közt a mozdulatlan kigyó: a cserkész-ut.

Mindaddig azon haladt, amíg el nem állta útját a jelzőtábla. „Vigyázz! medvetör van előtted!”

Havlasza megállott. Jól szemügyre vett maga körül mindent. Turista-botjával megpiszkálta az avart. Sziklatalaj volt ott mindenütt. A tör beljebb lehet.

Hát ő is beljebb ment.

Most már egészen egymaga volt.

A pirostarka hajnalmadarak is elmaradtak; eltűntek előle.

Lépésről-lépésre tapogatta ki maga előtt az ösvény talaját. Végre megrezdült valami a botja érintésétől s olyan hangot adott, mintha laza hárfahur pendült volna meg.

A drótkerítés boszorkány-gyűrűje volt ott. Egy szál drót, közvetetlenül a „vas” körül, amely belől láthatatlanul ólálkodott.

Minden centiméternyi területet végig vizsgált Havlasza ezen a pokoltornácán. Nem volt ott más, mint haraszt; száraz haraszt, meg egy pár fenyőgaly, amit alkalmasint a szél tört le s úgy sodort erre vaktában.

Egy kicsit arrább mintha olyasmit látott volna egy zöld ág alatt, ami csalétek lehetett. Holubár kíváncsi atyafia óvatosan lépte át a drótot s még egy pár lépést tett a „csalétek” felé. - A második lépésre felordított.

Talpa alatt tátott sárkánytorok éledt meg. Vad és kegyetlen ütést érzett a lábaszárán, éles vasfogak harapták át a lábizmait.

A medvetör megfogta.

Irtózatosan rabbá tette: mindenünnen távol, ahonnan segítséget remélhetett volna.

Metsző, kegyetlen fájdalomnak első pillanataiban sápadozott, szédült, ájuldozott. Azután a gyötrelmes ütés első kínrohama szünni kezdett.

Még nem bírta a helyzetét kellőképp megítélni. Azt sem tudta, minő sebei vannak. Féllábszára tehetetlenül gyötrődött a könyörtelen törben, amely nemcsak szorította és összezuzással fenyegette, hanem ércfogaival át is furta.

Először arról igyekezett valahogy meggyőződni, hogy hogyan sérült meg. Egyik vasfog a lábszárcsontja mellett verte át az izmokat, de isteni csudaképen csontot nem zuzott. A másik vasfog a puha izomrészt harapta keresztül s ott a gyorsan dagadó sebkörnyéken bőségesen szivárgott a vér.

Havlasza nem bírta tovább a saját teste súlyát s lerogyott a sziklás talajra.

Zugó agyvelővel, zakatoló szívvvel, kezdte rendbeszedni gondolatait. Számítgatta az eshetőségeket. - Fájdalmas nyögésére, jajgatására sehonnan sem jött vigasztaló válasz. Honnan jöhetett volna?!... Megértette, hogy a kétségbeesés hangjai csak az erejét emésztik: Ha kiabál, hamarabb kimerül, eltikkad; a torka kiszárad, végkép tehetetlenné válik.

Elhallgatott.

Halálveritéken homlokát törölgette. Megnézte az óráját. Még nem volt öt óra. Még az este is messze volt. Pedig csak azután következik a végtelen éjszaka.

Minden eszébe jutott másodpercek alatt, amit eddig átélt. Haza gondolt és akkor keserves zokogásban tört ki.

De amikor érezte, hogy a nagy meghiúsultságtól görcs száll a torkára: elfojtotta céltalanul bágyasztó érzékenyülését.

Maga elé meredt és gondolkodni próbált.

Ez még borzasztóbb volt, mint az imént a kétségbeesése.

Szeme előtt tüzes karikák ezre táncolt, s amint az értelmét fejének gépies simogatásával életre akarta kelteni, az első világosabb gondolat szinte az örületbe vitte.

Most már a gondolkodástól is szabadulni akart.

Foglalkozni próbált valamivel, nehogy az esze megzavarodjék. Zsebéhez kapott s kivette onnan a jegyzőkönyvét. Abba elkezdte beleírni, ami vele történt, hogy ha majd egyszer itt találják, ne legyen kétséges gyászos elmúlásának esete. - Kínok közt született meg minden betűje. - Becsületére mondván, nemcsak senkit sem vádolt, sőt - önmagán kívül - mindenkit menteni igyekezett. Hisz senki se volt bűnös, még csak hibás sem. Egyesegyedül ő.

Addig irt, amíg bírta ezt a gyötrelmes szórakozást. Végre abban hagyta. A meg-megújuló, ellenállhatatlanul kísértő rémképek megsokasodtak körülötte; egyre riasztgatták, ijesztették. Már a gondolkodás is nehezére esett. Szakgatottan, zavarosan jegyezte be az alkonyodás halványuló világossága mellett, hogy amint az este közeledett: eddigelé rejtőző, titkos élet kezdett körülötte jelentkezni. Előbb három őz váltott át alatta, mélyen a patak táján; azután fölötte a sziklacsucson két zerge baktatott el. - Mind eltűntek. Utolsó látogatója egy nagy medve volt, amelynek ijesztő alakját sokáig figyelte benső szorongással a sziklatömbök között.

Az imént még megváltásképpen kívánta a halált, most megrémült attól a nemétől a pusztulásnak, amit ez a vadállat hozhatott számára.

A medve másfelé ment, de a medvefogaktól szabadulás még nem jelentette a rettentő rabság végét.

A szakadatlan testi-lelki kín, és az ezt is fokozó bizonytalanság által megnövelt lemondás végkép elcsüggesztette a boldogtalan embert. Hirtelen elhatározta, hogy nem várja végig lassu és borzalmas pusztulását, amely épp úgy elérhette éhhalál által, mint vérmérgezésből, vagy vadállat támadása következtében. Meg akart halni, gyorsan; - minél előbb, hogy gyötrelmeinek véget vessen.

De hogyan?! Hisz fogoly volt, aki még a sziklákról sem vethette le magát.

Előkereste a zsebkését, és remegő, fáradt, idegesen elgyöngült kézzel próbálta az ereit felvágni. Az első nyisszanásra kiserkedő vértől megrázkódott; elejtette a kést, mely estében egy kőrepedésbe csuszott. Onnan többet nem bírta kivenni.

Egyebet kellett kieszelnie.

Halálos rémülete olyasmit sugott neki, amihez nem kellett nagy erő, se szívós elszántság; csak egy pillanat, amely után a meggondolás késő.

Fölötte egy fenyőág nyújtózott; annak a láttára tudta mit csinál. Lehuzta félcipőjét, kivette belőle az erős bőrszíneget és megkísérelte, hogy felakassza magát. - A színeget elszakadt. Még meghalni sem birt, akár hogy akarta is.

Leszállott rá az este, és megjött a barna éjszaka, amitől rettegett. - Most már nem látott mást, mint a sötétség fölött szomorkodó eget. - Kétségbeesett gondolatai hatalmába került, s folyvást az zugott a fejében, hogy vége van, menthetetlenül vége! Napok telhetnek, amíg valamelyik erdőör erre vetődik és őt itt találja. De különben is lehetetlen, hogy ilyen tépett-zuzott sebek kikerülhessék a fertőzést; - a vasfogak rozsdásak lehetnek; a vérmérgezés több mint bizonyos.

Megkóstolta az örökkévalóságot azzal, amilyen lassan a percek s az órák multak ebben a helyzetében. De mégis csak multak, - és egyszer csak - hajnalodni kezdett.

A nap jött vissza; az életadó felséges égi tűz, amelynek első sugara istentől való lelki látást ébresztett halálra csigázott agyában.

Felsikoltott, amikor megvillant előtte a szabadulás lehetősége. Csudálkozott, hogy erre csak most gondolt. - Remegő kézzel, lázasan keresgélt maga körül. - Végre megtalálta a - *rugószoritót*.

Csak a sürgető halálfélelem hozhatta vissza tönkrebágyadt izmainak az erejét annyira, hogy hasznát tudta venni a rugószoritónak. - Mohón, amily sietve bírta, lecsavarta az erős rugót és megrögzítette. Azután szétnyitotta a tör vasbordáit.

Amikor a bedagadt sebekből kihuzta a véres ércfogakat, elsötétült előtte a világ. Összeroskadt. Szabad volt, - de mozdulni még nem birt. - Az imént a kétségbeesés fojtogatta, most pedig az öröm.

Maga sem tudott számot adni önmagának arról, hogy meddig tartott elernyedte lankadása; de végre mégis csak kezdte hasznát venni a szabadságának. Elindult - *négykézláb*. Fel, a kietlen, vad ösvényen, amelyen lefelé szöges turista-cipővel is keservesen jutott a medvetőrig.

Igy mászott csigalassusággal tovább-tovább; és közben, hogy a kövek feltörték a térdét, a tenyerét: olyan gyönyörűnek látta a világot, mint még soha.

A pirosas hajnalmadarak megint ott libegtek kuszva, szárnyrezdítve, a sziklafalon. Boldog volt, hogy viszontláthatja őket. Hol mászott, hol pedig megpihent; így jutott el sokára, órák mulva, a nyevczerkai vadászlakig, ahol - senki sem lakott akkor. Az csak megszállóhely kifáradt vadászoknak, akikre odafent ráesteledett. Ezerötszázhatvanegy méternyire a tenger

színe fölött jó lehet ott egészséges, erős férfiaknak egy rövid éjszakát üdítő álomban tölteni. Vagy ébren nézni a csillagos nyári eget, s a holdfényben fehérülő havasormokat, amelyek messziről ide derengenek.

Itt *fedél alá* került Havlasza.

Nyomban le is feküdt és elaludt. Aludt tizenhat órát egy huzomban. Étlen szomjan, halálos kimerültségtől összetörve.

Amikor feleszmélt, két és félóránál volt még a podbanszkói erdőőr-tanyától. Ha tudniillik rendes hegymászó járással tehette volna meg ezt az utat. De ő nem birt járni. Mit volt mit tennie? A gyöngeségtől szédülve, beteg lábát tovább kimélve, térden kellett tovább csusznia. Összetört, dagadt térdel. Meghorzsolta tenyerére támaszkodva.

Utközben utólérte a végső kimerülés; elhomályosult a tekintete, - ledőlt egy bokor alá.

Arra eszmélt, hogy erős fütty hasgat bele a tiszta hegyi levegőbe. Tétova tekintettel emelte fel a fejét, s rámeredt valakire; egy holtra sápadt emberre, aki egy pillanatig puskát szegzett neki.

Csak egy pillanatig. - Azután lekapta válláról a puskát s rémülten kiáltott fel:

- Majd hogy agyon nem lőttem! - mondta reszketve, fogvacogva.

Havlaszra csak bámult. Már hangot adni se birt.

Az a megrémült ember Kobzány erdőőr volt. Éppen a medvetörhöz készült s utközben észrevette a bokor alatt elnyuló sötét tömeget. Talán a medve pihen itt, gondolta s ráfüttyentett, hogy amikor mozdul, jobban lássa, hova lőjjön belé halálosan.

Ha előbb lő, mielőtt Havlasza megmozdult: a szegény cseh Odysseusz már csak a másvilágon ébredt volna fel.

Igy végérvényesen meg volt mentve.

Kobzány rohant, ahogy birt és telefonozott Szepesi Gusztáv főerdésznek.

Havlasza meggyógyult, de hogy soha többé kárpáti medvevasba ne léphessen: Amerikáig futott mitőlünk.

Nemsokára onnan üdvözölte a megmentőit.

TÜNDÉRMESÉK.

I.

Csilla.

„Csilla! tündér Csilla, szépséges Csilla, jöjj haza!...

Térj vissza hozzánk királykisasszonyunk, esthajnalcsillagon termett bimbó! Ne hadd, hogy utánad elepedjünk!...

Hová lettél?!

Semmit sem tudnak rólad a nimfák s a najádok, akik régóta siratnak.

Csillagszemű, holdsugárhaju tündérkénk, jöjj már vissza közénk.

A tengerszem nem olyan mély, mint a te pillantásod. A szomorufüz nem lengeti lágy lombját olyan sejtelmesen, a hogy a te hajad tudott játszani a fuvalommal!...

Büszkeségünk, éjjel is látó szemünk fénye, ne válass magadra!...

Üres az erdei tó; kihalt a verőfényes berek: és szomorúak vagyunk mindannyian, amióta hiába esengünk vissza téged!...

Ábránd leánya, adj jelt magadról!

Rákapaszkodunk a hajnali napsugárra s addig keresünk, amíg az alkonyat piros fénykévéin vissza nem kell térnünk.

Akkor is mind csak a te neveddel köszöntjük egymást; és minden szavunk kérdés a többihez: nem láttátok-e Csillát?!...

Országunk gyöngye, susogó nádasok legfehérebb tündérrózsája, vigasztalj meg!

Minden madár dalából a te hangodat halljuk.

Minden virágon találunk valamit, ami a tied volt.

Mindenütt érzünk téged! Hol rejtőzöl hát a mindenségben?!

Megvan-e még a szárnyad, vagy örökös rabságra jutottál?

Nem hallod-e, hogy szívszakadva hívunk?!

Jöjj haza valahára.”

*

Ezt sóhajtozzák esténként a tündérek a ködös tóság táján, ahova lesüt a hold és rádobálja mozdulatlan fényét a kicsi vízfodrokra.

*

Régen volt, tavasz volt, s a fülemile megbolondító szerelmes dalokat dalolt a berekben.

Csilla, a tündér királykisasszony, virággal rakott galyon pihent, s habkönnyű leplét kacérul fonta maga köré, úgy hallgatta a dalt.

Mellette, mint a páros gerle, turbékolt Hinár, a kedvese. Hinár, a költő, aki az égő szerelem vallomásait sugdosta fülébe. Lelkét tette bele minden szóba, hogy legyőzze a dalos fülemülét, aki ő tőle tanult, s akire Csilla olyan epedve figyelt.

- Gyönyöröm nekem, üdvösségem! mért fordulsz úgy el tőlem? - esdekelt Hinár szomorúan, s kinyújtotta karját, hogy szeliden fonja a Csilla derekára. Hanem a szeszélyes tündérke eltaszította s duzzogva mondta pásztortilinkós hangján:

- Hinár, - hagyj békét most nekem!

Hinár megremegett. - *Én* hagyjak neked békét?! Én, aki hozzád tapadtam, mint a tó-nyüg? Kell-e nádméz, Csilla? Elhozzam-e neked a napsugár aranyát? Gyöngyvirág kelyhének a harmatával meglocsoljalak-e?

Csilla elfintorította orrocskáját.

- Hinár, - ismételte, - hagyj békét most nekem!

Az erdei tó nádkoszuja ijedten zizzent meg attól, ahogy erre a szóra Hinár felsikoltott.

- *Én* hagyjak neked békét, Csilla? Én, aki régen neked adtam a lantomat, hogy másnak soha többé egy hurja se pendülhessen? Én, aki egyebet sem tudok már, csak szerelmet vallani teneked? Tündérország legszebb leányai sereglettek egykoron körém, s mind szivdobogva leste, ki tetszik meg közülök a fülemüle édes testvérének. Rájok se néztem, Csilla! A te raboddá váltam. Elhagytam érted a dicsőséget is. Örökké rád tekintek, s ami ujjongás kitört a szivemből, mindet csak te hallottad...

- Igaz, Hinár, igaz! - De... lásd!...

- Ó, hát *de* is lehet? Hát van még, ami az én világomból nem a tied, Csilla? Nappal kísérlek, mint az árnyék; s a tündérleányok, ha téged meglátnak, egymásnak mondogatják: - Hinár is itt lesz valahol. Éjjel őrizlek s tündérmesékre tanítom a szellőt, amelynek suttogó ajka a te ajkadra tapad. Csak hozzád vágyom mindenünnen! Csak a te számodra van eszem és szívem. Mi az a „*de*”, Csilla?

- Kedves Hinár, nem érzed-e mégis, hogy hiányzik valami? - kérdezte Csilla akadozva. - A tündérleányok mind elszoktak már tőlem s felém se mernek jönni. Jól tudják, hogy mindenkor itt találnak téged. S hiába lenne közülök akármelyik is szívesen a rabnőd: ha te nem akarsz *királya* lenni, *senkije* se vagy akkor. Senkije más, csak nyüge, aki elzársz előle engem.

- S ezt te mondd Csilla?! Akit ezer dalomba foglaltalak? Ahol szerelem van, mindenütt a Csilla dalaival ostromolják a remegő szíveket! Az én lelkem vércsöppjei azok! Te tiportál rajtok. Sarud piros tülök, és ami hév a köntösödből is árad: mind az én lángom volt egykoron. Mind elégettem érted! Magad sem tudtad, csak éltél belőlem, mint a virág a verőfényből; és százszorta hóditóbbá váltál, mert két élet szállt beléd: a magadén kívül az enyém is!...

- Hinár, ne folytasd! Fáj...

De Hinárt nem lehetett elhallgattatni.

- A tündérbarátnók hiányzanak neked? - folytatta. - Akik nem jönnek többet hozzád, mert *tőlem* semmit sem kaphatnak melletted? Unalmas lehet nekik; - s az unalom te rád is rád ragadt. Lefoglaltalak úgy-e, és neked sok a jóból...

- Hinár! ne folytasd, kérlek...

Hinár megrázkódott.

- Bántottalak talán?!... Mintha rossz álmom lett volna, amiből éppen fölébredtem... Milyen más a világ, mint tegnap, vagy ma reggel!... Ilyen halványnak rég nem láttalak, Csilla!... S amott piros tündérleányok kergetik a lepkét... A lantom!... hol a lantom?! Egy dal jut eszembe hirtelen. Egy a régiékből.

(Miközben a pajkos dalocskát visszaidézi emlékezetébe: elfut a pillangót üző tündér leányok felé. Hallja is, nem is, hogy kiált utána Csilla szemrehányással és kissé ijedten: - Hinár! Hinár!...)

*

Másnap és harmadnap, meg azután is mindig, némán hullatta könnyét gyönyörűséges Csilla.

A tündérleányok mind odagyültek mellé, s nagy lidércszemöket félénken szögezték rá.

Nádmézzel kínálta az egyik; napsugár aranyát hozta neki a másik, gyöngyvirág kelyhének a harmatával locsolgatta meg a harmadik.

Mit ért, ha egyik sem Hinár volt?

Hinár már sehol sem volt, s a fülemüle már nem dalolt olyan szépen. Kitől tanulta volna? A szellő csak nyögöcsélt, de tündérmeséket többé nem tudott.

Csilla halványodott; és Ábránd hiába szőtt-font számára varázslatos álmot, csak nem birt felüdülni.

A verőfény rászórta melegét, de Csilla akkor is didergett.

És amikor éjjel a többiek szunnyadtak: felkelt és kiosont a mohos kő szelleméhez.

- Valamit elvesztettem, - suttogta fogvacogva, amint a szellem megjelent előtte.

Olyan vén volt a szellem, mint az idő. Ezüstös szakállának minden szálához letűnt évezredek történetét fűzte a képzelet. Övé volt az ítélet és a tudás. Nem kellett kérdeznie.

- Valamit elvesztettél! - visszhangozta, s szavának gordonka-rezgésétől peregni kezdett a falevél. - Valamit elvesztettél és most elindultál, hogy megtaláld!

Az éjjeli szél megrázta a faóriásokat; a tündérleány remegve állott köztök.

„A vezeklést vállalod magadra, - rezgett megint a mély gordonka-hang. - Elküdelek az emberek közé, hogy azt szenvedd, amit ők. Tündérsziveddel csak a boldog szerelem lehetett a tiéd, amíg megérdemelted. Most ösmerd meg a bizonytalanságot, az epedést, a küzdést; az elérhetetlen vágyat s a retteget, hogy amit ma nyertél, azt holnap könnyel elveszitheted. Szeress titokban, félénken; ezer gyanuval lelked fenekén. Kételkedjél és a kétely kinja még saját magad iránt is támadjon fel, hogy marja szivedet. Amikor tündérlényeddel az üdvösség lehetne a tied: lepjen el az emberi töprengés, és mérd meg az árát minden ölelésnek, vajjon megéri-e a nyugtalan gyötrődést, amit minduntalan okoz. Próbálj szent lenni, de csak emberi erőd legyen hozzá; és rettegj az esztendőktől, amik lassankint mindentől megrabolnak. Szeress! szeress! szeress! - Tehetetlenül és mindig csak védekezve, elkárhozástól félve. Kinozd magadat és kinozd, akit szeretsz; - s amikor minden áldozattal mégis elérhetnéd az égi üdvösséget: érezd, hogy ember vagy s vége a tündérségnek; lásd meg mindenütt a gyalóságot s essél kétségbe tőle”...

A szellem szünetet tartott s ekkor hallani lehetett, hogy zokog Csilla, a tündérleány.

„De a megváltás nem lesz elzárva tőled, vigasztalódj.

Ha mindezt elszenvedted, utánad küldöm Hinárt. A te dolgod, hogy megtaláld és megtartsd.

Ezerszer nehezebb lesz, mint ahogy most lett volna. De ha sikerül: vége a vezeklésnek. Akkor megtisztulsz és visszatérhetsz közénk!”...

A szellem intett s az ég koromsötét lett, úgy elborult. Mennydörgés moraja támadt a felhők közt. Nagyot villámlott, azután lassankint pirkadni kezdett a rózsás hajnal.

Csilla, a szegény földi asszony, felnyitotta a szemét és valakire gondolt, akit szeretni kezdett.

Abban a percben belenyilallott a szívébe. Hisz’ már vége volt a tündérségnek.

*

„Csilla, szépséges Csilla, jöjj haza!

Királykisasszonyunk, esthajnalcsillagon termett bimbó, térj vissza valahára!...

Üres az erdei tó, kihaltak a berkek; szomorúak vagyunk te nélkülöd mindannyian!

Országunk gyöngye, susogó nádak legfehérebb tündérrózsája, mi napról-napra várunk!...”

Mindezt a tündérleányok sóhajtozzák ma is.

Mert Csilla sehol sincs.

Nincs még vége a vezeklésének.

Ki tudja, hol keresi Hinárt a milliónyi senki közt?

És ha meg is találja, ráösmer-e?

És ha ráösmer, lesz-e még egy parányi tündérereje, hogy megtartsa magának?!...

II.

A „Tűzköves”.*

Hegyomlás, az erdők vén szelleme, megrázta a harangvirág-bokrétát, amely egy keskeny, mohos sziklapárkányon volt mellette, s arra tündérzenéjü csöngetés csilingelt végig a sűrűsége. Nyomban rá, messziről, a Gyémántos-patak medre felől, még a harangvirágok szavánál is szebben csendülő szózat felelt: „itt vagyok!... megyek már!” - S annyi idő alatt, amennyi a gyorsszárnnyu fecskének se lett volna elég, keresztül suhant a fuvalmas levegőn: *Hóvirág*.

A havasarcu tündérke keble még pihegett a nagy sietéstől, amint pillangó szárnyát összehajtva, megült a vén Hegyomlás szögletes térdén. - Mit parancsol nekem az én uram? - kérdezte egy kicsikét félénken, mert a szigorú szellem legszelidebb szava is zord bugáshoz volt hasonlatos, ami a téli vihart juttatta eszébe.

Pedig Hegyomláستól mindenki tarthatott, csak éppen Hóvirág nem. Hiába volt millió esztendő, mégis belebolondult ebbe a kicsike nimfába, akinek a fehérségét a fehér galamb is épp-ugy irigyelte, mint a fehér felhő. Belebolondult, és így szólott magában: „Hóvirágot magamnak foglalom le; ő szende, mint a csillagfény, és tiszta, mint a dér a sziklaormon. Örök szüzesség lakik benne és már ezért is éppen nekem való. Ha a munkámból haza-hazatérek, lesz kiben gyönyörködnöm”.

* Erdőrészlet a királyházi hegyek közt, Hont megyében.

S Hóvirág, a kis hiu, meghallgatta az öreg hatalmast. Elvégre ő neki mindegy volt. Mostanig még nem dobogott a szive szerelemtől; a tündérfiuk közül egy se tetszett neki. Hegyomlás legalább nagy ur volt, s nem kivánt tőle mást, csak hogy a térdén üljön, mint most, s tetszése szerint gyönyörködhessen benne.

Hegyomlás nyájas akart lenni, s a tőle telhető gyöngédséggel mondta:

- Rossz hirt sugott meg Ármány, kis Hóvirágom. Valaki jár utánad és megvesztegette a fülemülét, hogy róla daloljon neked. (Hóvirág összerezett; most már tudta, hogy mért tetszett neki ma ugy a fülemüle dala.) Ha tudnám, melyik ólalkodik körülöttem a sok bitang közül, elbánnék vele; de így várnom kell, pedig most dolgom lesz. Vihar és Orkán üzent, hogy szűksége van rám. Lásd, a hegyek közt ez a két gigás se tud nélkülem boldogulni. Elmegyek és nem tudom mikor látlak megint. De gondoskodtam róla, hogy addig baj ne érjen.

Karjára kapta a kicsi nimfát és felpattant vele kedves lovára, Forgósztélre.

A szegény kis tündérnek még a lélekzete is majd elállott. A forgatagban, ami őket előre sodorta, semmit sem láthatott. Minden összefolyt a szeme előtt. Forgószél még így, jókedvében is, kicsavart útjában néhány kisebb fát. Hóvirág azt se tudta, északnak röpkönnék-e, vagy délnek. Csak akkor eszmélt, amikor Hegyomlás zord hangja megszólalt a nagy csöndességben:

- Nézz szét! - Itt vársz meg engem! - Ez itt a „Tűzköves!”...

*

Hóvirág körülnézett.

Káprázatos, hallgatag völgy közepén voltak.

A völgyet buja gyeppel fűtötte mindenütt, s vadrózsabokrok virágos szalagja kigyózott rajta labirintosan.

Szeliden lejtős szikladombok kínálták arasznyi vastag mohhal fűdött hátokat, pihenésre.

Ahány szikla, annyiféle drágakő szípkázott minden kiálló csücskén s szögletén. - Piros, zöld, sárga, lilás és kék csillogást szórtak szét a kövek a verőfényben.

Egy nagy szomorufűz eresztette le földig a függönyét; aki alája bujt: zöld homályban álmodozhatott egy gyeppáron.

Olajfa illata szállott valahonnan, nyilván a másvilágról; mert a sokkal későbbi hárs is most virágzott, hogy annál csudálatosabb legyen a csuda.

Köröskörül hegyek, erdő sűrűjével ékesítve; de ut ide: sehol.

A völgyön át kristályos patak rohant bukdácsolva, olyan sziklaágban, amelynek legkisebb kavicsát is tisztán lehetett látni.

Egy század szomorufűz állott sort itt, és ezer meg ezer leveles vesszejét nyújtogatta a surranó víz felé.

A szelidlejtőjű mohos sziklatömbök mindegyike tündérbarlangot rejtett, amelyek egymással a föld alatt voltak összekötve.

A barlangok nyilasát a sziklafalakra kuszó, s összefonódó borostyánfüggönyök takarták.

A föld alatt, a titkos folyosókat, milliónyi szent János bogár világította meg.

Minden barlangban más-más színű volt a beesonó fény.

Lugasok itt is, ott is. Egyszerre ért a szóló szőlő, meg a csengő barack.

Ahány sziklarepedésbe a játszó szellő besóhajtott: halkan, lágyan zendült ki onnan valami dalos visszhang.

Még a lepke szárnyának a rezdülése is oly neszt támasztott, mint az alig pendülő aeolhárfa.

A patak egy medencéjében akkora tündérrózsák nyíltak, mint egy-egy kicsi csónak.

Olyan szép volt minden, aminőt Hóvirág az ő régi erdeiben még sohasem látott.

Elfogta a gyönyör s lelkendezve, táncolva, mámorosan szaladt végig a völgyön.

Egyszer csak ijedten hökkent vissza.

Valami láthatatlan erő megállította és hátralökte. - Amint magához tért - újra előre igyekezett volna. De nem lehetett. Az előbbi akadály most is megvolt. Nyitott szemmel s fényes nappal is vakon vizsgálódott; - végigtapogatta a - levegőt. És akkor megértette az érthetlent.

Láthatatlanul finom, de annál szilárdabb bura alatt volt. Egy óriási bura alatt, amely az egész völgyet befödte.

Fogoly volt.

Ijedten nézett vissza, - Hegyomlást kereste.

Messziről hallatszott Forgósél vágatása. Az öreg tündérfejedelem ki tudja, hol járt már azóta!

*

Hóvirág egyedül volt és egy darabig a saját szíve dobogását leste. - Így még sosem vert a szíve. Minthogy az ilyesmit eddig nem szokta meg, csudálkozott és félt.

Mintha a szíve gyors ütemmel kopogta volna odabent: - Hóvirág! Hóvirág!

De aztán a szívdobogása elmúlt s mégis folyvást hallotta: - Hóvirág! Hóvirág!

A hang után sietett. A halk és félénk hívás a patakhoz csalta. Mintha a siető pici hullámok mormolták volna egyre: - Hóvirág!

Kíváncsian s egyre izgatottabban futott a gyöngye hívás után, amíg csak a medencéhez nem ért.

Ott a nagy tavirózsák szeliden ringatóztak, s amint fényes fehér szirmaik egymáshoz dörzsölődtek, a nimfa újra hallatta a titkos, bizalmas, suttogó hívást: - „Hóvirág!”...

Nem birt ellenállani, lepkelibbenéssel szállott bele az egyik nagy virágba, amelynek a kelyhe akkora volt, mint egy kicsi csónak.

A vízi liljom kebléből bódító párázat szálldosott fel. A szegény, zaklatott, fáradt tündérke mélyen elaludt tőle.

Álmában folyvást beszélgetett hozzá valaki, akit nem ösmert, de akinek édes, meleg, hizelgő volt a hangja.

„Hóvirág, ne félj, én szólok hozzád!... Én, aki szeretlek!... Én, aki a fülemülével üzentem neked!... Én, akitől Hegyomlás eldugott!”...

„Hóvirág, a szerelem epedve sirja a nevedet!... Én vagyok a szerelem, Hóvirág!... Ösmerj meg és mentsd meg velem együtt magadat is!”...

„Forgósél sörényébe rejtőzve jöttem utánnad s veled! Mert az igaz szerelem mindent mer!... És én nagyon szeretlek, Hóvirág!”...

„Sokszor láttál s még csak észre se vettél. Pedig a tündérfiúk közt a legdélibb én vagyok!... A tündérleányok mondják”...

„Átok alatt vagyok, Hóvirág, hogy te ne szeress!... De így szól az átok: „ha megteszed érte a lehetetlent, tied!” - Hóvirág: én most a lehetetlent teszem meg térted!”...

„Figyelj ide. Ez itt a „Tűzköves”. A bűvös völgy, ahol a sziklák világítanak. De a fényök hideg. Hegyomlás azt hiszi, hogy ebben a hideg csillogásban a te szived fel nem melegedhet. - A völgy köré jeges levegőből fagyasztott bűbajos burát, amit senki se törhet szét; - még tündérhatalom se üthetne rést rajta. De én mégis bejutok hozzád, Hóvirág!”...

„A föld alatt jutok be; a hegyek gyomrán keresztül furakodom hozzád, ahol a patak utja viszen!”

„Ha majd fölébresz, éj lesz. Világos, fényes éjszaka. Nézz a patakba s a szemedet a habokról le ne vedd. Egyszer csak megpillantasz a surranó vízben egy kis aranyhalat. Az én leszek. Fogj ki!... tégy... tégy a tündér... vi...”

Hirtelen olyan zugás támadt az erdőben, hogy Hóvirág nem bírta tisztán megérteni az álombeli szót. - Felnyitotta a szemét s csudálkozva látta, hogy éjszaka van. Világos, holdfényes éjszaka.

Az álma élénken visszhangzott lelkében. Mindenre emlékezett. A patakra meresztette szemét s leste a csillámló vízfodrokat.

Nini, az aranyhal!... Ehol jön, itt siklik el a nagy tündérrózsa mellett!...

Hóvirág hozzákap. A nagy fehér rózsza olyat lendül vele, majdhogy fel nem borul. De az aranyhal *megvan!*

A tündérke izgatottan libbent vele a partra. Tétovázva, bizonytalanul, aggódva szorongatta, ösmeretlen veszély sejtelve szállta meg. Állt, állt reszketve, amíg az aranyhal meg nem mozdult a kezében, s halkán, elhaló szóval nem mondta: „tégy... tégy...”

Nyilván meg akarta mondani szegény, hogy *hova*, - de nem volt ereje. Pedig a pusztá levegőn elbágyadt, haldoklott. Hóvirág megrémült. Ha az aranyhalacska meg talál halni, ő lesz az oka... Nem volt mit tétováznia, hamar eldobta a patak felé s futott.

A drágakövekkel ékes sziklák felé menekült s elbujt egy barlangba. A rubinbarlangba jutott, ahol a holdfényben is piros volt minden.

Még ott is mintha egyre hallotta volna: „tégy!... tégy!...”

De *hova?! Hova?!...* És aztán mi lenne akkor is? Bizonyosan *akkor* szünnék meg a varázslat. - Az aranyhalból egyszerre tündérfiu válnék!...

Jaj de félt szegény kis Hóvirág; - és jaj de kíváncsi volt!

Százszor is elindult, hogy visszamegy és újra kifogja az aranyhalat, - de csak százegyedikszer szánta rá magát igazán.

Amikor elindult, még jobban zugott az erdő, s messziről mintha Vihar és Orkán közeledett volna. Pedig azokkal volt az öreg Hegyomlás is.

Sietnie kellett. Futott, futott.

És amint a patak medencéjéhez ért, ahol a nagy tündérrózsák nyíltak, még százszorta fehérebb lett, mint volt. A víz partján mozdulatlanul feküdt az aranyhal. Már nem lélekzett. Meghalt.

Hóvirágnak a fülébe csendült, amit álmában oly elmosódva hallott: „tégy... tégy a tündér... vi...”

Kiegészítette: „virágra!” Nem is lehetett más. És ő nagy zavarában nem a patakba, hanem a patak partjára dobta szegényt. S most a kis aranyhal-tündérfiúnak vége.

Szinte megkövülten maradt egy helyben, még akkor is, amikor a hármás vész rohanást érkezett.

Orkán bőgött elől; nyomában Vihar üvöltött, s Hegyomlás törve-zuzva száguldott utánok Forgószeél hátán, amely bőszen ragadta.

A „Tűzköves” fölött megpendült valami. A búbajos bura, amit tündérfogságul gyártott Hegyomlás, összetört. A bős öreg orditva csapott le a völgyre.

- Ármány! nem hazudtál! zugta, amint a kis aranyhalat felkapta s markának egy szorításával semmivé morzsolta.

Aztán vad dühében, mitsem törődve Orkánnal s Viharral, megkorbácsolta a paripáját s egyszer, csupán egyetlen egyszer, körülrohant vele a „Tűzkövesen”.

*

Meredt, kopár sziklák.

Fekete, barna, meztelen kövek.

Mély katlan köztők, amelyen riadt bégással oszon át a szél.

Szakgatott, barázdás-testü hegyek.

Összetört, széthányt erdő.

Egymásra dőlt vén fák.

Elnyult faóriások, amelyek mögött ezer év van.

Őszi levélhullással járó csupaszága a kuszált galyszövedéknek.

Kő kövön a völgyben.

Félénken s mégis ingerülten rohanó patak, amely hacsak teheti, a szikla alá buvik.

Vad kietlenség nappal.

Kisérteties recsegés-ropogás, nyiszorgás éjszaka.

A vad elkerüli.

Csak a bagoly sir benne.

A kövön a moh fekete és dohos.

Minden szikla egy nagy sarkóhoz hasonlít.

Az éle, a széle, valamennyinek töredezett, sötét.

Komor fekete üregek nyulnak a belsejökbe.

Ahová a napvilág el nem ér: varangyok csetlenek-botlanak a barlangokban.

A medence, ahol nagy, fehér tündér-rózsák nyíltak, hullott levéllel, gizzgazzal tele; a vize zavaros és piszkos.

Csak a magas szirt tövéből fakad még tiszta forrás.

Mondják: a hegy mélyében tartja fogva Hegyomlás Hóvirágot; s Hóvirág sir-sir; örökké sir, és könyeiből bugyog ki az a forrás.

A forrás hideg, mint a Hóvirág szerelmet nem ösmerő szive. És olyan szüzi tiszta.

Ez most a „Tűzköves”.

